

Rudolf Steiner

Před branou duchovní vědy

OBSAH:

Úvodem	2
Podstata člověka	4
O třech světech	7
Život duše v káma-lóce	13
Dévachan (nebe)	18
Práce člověka ve vyšších světech	23
Výchova dítěte	27
Karma	30
O účincích zákona karmy v lidském životě	33
Dobro a zlo	37
Jednotlivé karmické otázky	41
Vývoj Země	43
Vývoj člověka	49
Okultní vývoj	58
Orientální školení	64
Křesťanské školení	69
Rosekruciánské školení	71
Pohled na souvislost člověka a celé Země Zemětřesení a sopečné výbuchy	76

ÚVODEM

Tyto přednášky podávají celkový přehled jednotlivých oborů duchovně-vědeckého světového názoru. Ne vždy se tato vyšší moudrost učila v přednáškách a listech, které byly přístupné každému. Dříve bylo možné učit duchovní moudrost v malých, důvěrných kroužcích. Toto vědění se omezovalo na okruhy zasvěcenců, na okultní bratrstva. Lidem byly dány jen plody tohoto vědění. Ani o tomto vědění, o skutcích a o místě působení zasvěcenců nebylo mnoho známo. Světoznámí velcí muži dějin nebyli vlastně ti největší. Největší, kteří byli zasvěcenci, zůstávali v pozadí.

V 18. století předstoupil před jistého člověka takový neznámý zasvěcenec. Zběžně se s ním seznámil a pronesl několik slov, kterých si ten druhý pořádně nevšiml. Ale tato slova v něm nicméně dále působila a vytvořila mohutné myšlenkové obrazy, jejichž plody jsou jako spisy v nesčetných rukou. Tento druhý muž byl J. J. Rousseau. Sám nebyl zasvěcencem, ale pramen jeho vědění pocházel od zasvěcence.

Jiný příklad: Jakub Böhme byl jako obuvnický učeň sám v krámě. Přišla k němu jistá osobnost, která na něho udělala hluboký dojem. Pravila mu několik slov a opět se vzdálila. Brzy na to slyšel volat své jméno: „Jakube, Jakube, teď jsi ještě malý, ale dorosteš. Pamatuj si, koho jsi dnes viděl.“ Mezi ním a onou osobností, která byla rovněž velkým zasvěcencem, zůstala tajná přitažlivost. Ona dala J. Böhmovi mohutnou inspiraci.

Existovaly ještě i jiné prostředky, kterými tehdy zasvěcenci působili. Někdo například obdržel dopis, určený k tomu, aby ho k něčemu přiměl. Byl to třeba ministr a měl vnější moc něco vykonat. Chyběla mu však myšlenka. V dopisu byla třeba nějaká prosba, která neměla vůbec co dělat s tím, k čemu měl být dán ministrovi podnět. Bylo však možné číst tento dopis ještě jinak. Stačilo jen vyškrtnout čtyři slova a ponechat páte. Zbytek pak dával novou souvislost, kterou příjemce vůbec nečetl. Avšak tato souvislost měla za obsah to, co se mělo stát. Když byla slova správná, působila, i když příjemce nepřijal jejich smysl do svého denního vědomí.

Podobně psal také německý učenec, který byl zároveň zasvěcencem a učitelem Agrippy z Nettesheimu, opat Trithemius ze Sponnheimu. Pokud se jeho spisy čtou správným klíčem, lze v nich nalézt mnohé z toho, co dnes učí duchovní věda. Tehdy bylo nutné, aby byli zasvěceni jen ti, kteří byli dostatečně připraveni.

Proč bylo toto utajování nutné?

Aby se tomuto vědění zajistilo přiměřené postavení, bylo možno je udělit jen těmto dostatečně připraveným.

Ostatní lidé pociťovali pouze jeho požehnání. Nebylo to vědění pro uspokojení zvědavosti nebo pro pouhou touhu po vědomostech. Toto vědění mělo být přeměněno ve skutek, mělo pracovat na státních a společenských mechanismech a prakticky vytvářet svět. Obdobně i všechny vynálezy vyvěrají z okultních podnětů.

Všichni, kteří se podíleli na naukách této vyšší (božské) moudrosti, byli podrobováni těžkým zkouškám, zda jsou jí hodní. Teprve potom byli postupně zasvěcováni.

Od této metody se v poslední době upustilo. Základní nauky se dnes vyučují veřejně. Zveřejnění je nutné, protože dřívější prostředky by dnes selhaly. Jedním z dřívějších prostředků bylo náboženství; ve všech náboženstvích je tato moudrost obsažena. Dnes se ale mluví o protikladu mezi vědění a vírou.

Můžeme tedy k vyššímu poznání dospět cestou vědění.

Vlastní příčinou je však vynález knihtisku. Dříve byly nauky duchovní moudrosti předávány od úst k ústům. Nezralý nebo nehodný se o nich nic nedoslechl. Knihami se ale vědění o nadmyslových skutečnostech rozšířilo a stalo se populární. Tak povstal i rozpor mezi věděním a vírou.

Z těchto příčin je nyní nutné uveřejňovat mnohé z velikého pokladu skrytého vědění všech dob.

Odkud přichází člověk, co je jeho cílem, co skrývá viditelná postava, co se děje po smrti?

Tyto otázky bylo nutné zodpovědět, ne jako hypotézy, teorie nebo domněnky, nýbrž jako fakta, skutečnosti.

Od nejstarších dob usilovalo všechno tajné, skryté vědění o odhalení vlastní záhady člověka. Všechno, co bude podáno v těchto přednáškách, vyplývá z vlastního stanoviska praktického okultismu. Nemá to být teorie, kterou nelze uplatnit v praktickém životě. Protože lidé, kteří psali takové spisy, zpočátku sami dobře nechápali, co píší, vznikly teorie, a dostaly se tak do duchovně-vědecké literatury. Něco podobného je snad užitečné pro vědychtivost.

Nauky duchovní vědy, toto božské vědění, tato theosofie se však musí stát životem.

PODSTATA ČLOVĚKA

Člověka vnímáme nejprve vnějšími smysly. Ani věda se na něho nedívá jinak. Ať používá mikroskop atp., stejně člověka pozoruje pouze očima. Ostatně celá vnější věda líčí pouze smyslová poznání denního života. Člověk je však něco víc. To, co na člověku mohou objasnit vnější smysly, se nazývá fyzické tělo. To je to jediné, co zevní, materiální věda uznává. A přece je to pouze malý díl člověka. Je nutné hlouběji vniknout do jeho bytosti.

Už pouhá úvaha nám ukazuje, že s fyzickým tělem člověka se to má úplně jinak. Je mnoho věcí, které vidíme, hmatáme atd., například kámen. Ten je, právě tak jako člověk, fyzické těleso. Člověk je však i něco jiného: roste, vyživuje se, může se pohybovat a množit, vnímá. U kamene tomu tak není.

Se všemi rostlinami má člověk společné to, že roste, vyživuje se a množí. Kdyby měl jen fyzické tělo, jako kámen, nemohl by růst, vyživovat se a množit. Má něco, co mu umožňuje zužitkovat fyzické síly a látky tak, že se mu stávají prostředkem k tomu, aby rostl, mohl se vyživovat a množit. A to je tělo éterné (*životní*).

Člověk má tedy své fyzické tělo společné se všemi nerosty.

Tělo éterné (*životní*) pouze s rostlinami a zvířaty. To lze zjistit pouhou úvahou.

Je však i jiná možnost, přesvědčit se o tom, že éterné tělo existuje. Tuto schopnost má jen ten, kdo vypěstoval své vyšší smysly. Tyto vyšší smysly nelze chápat jinak než jako vyšší kultivaci toho, co dříme v každém člověku.

Je to, jako kdyby byl od narození slepý člověk operován. Každého slepce od narození nelze operovat, avšak duchovní smysly může vyvinout každý, pokud má potřebnou trpělivost a pokud prodělal potřebnou průpravu.

Je potřeba zcela určité vyšší vnímání, abychom mohli postřehnout tento princip života, růstu a množení. Hypnóza, kterou zasvěcenci vždy znali, znamená jiný stav vědomí. Není to obyčejný spánek. Hypnotizovaný je ve vztahu s hypnotizérem. Lze rozlišovat mezi pozitivními a negativními sugescemi, které se u hypnotizovaného objevují.

První umožňuje uvidět to, co není.

Negativní sugesce spočívá v tom, že se odvádí pozornost od toho, co je.

Je to stupňování jiného stavu. Mohli bychom svoji pozornost odvrátit od některé věci, a neviděli bychom ji, i když jsou naše oči otevřeny. To se nám děje bezděky každý den, když jsme do něčeho zahloubáni. Duchovní věda nemá však nic společného se stavy, ve kterých je člověk otupený a v jakémsi mráкотném stavu. Člověk, který chce dospět k duchovně-vědeckým pravdám, musí být při bádání ve vyšších světech právě tak při smyslech, jako při zkoumání každodenních věcí. Velká nebezpečí pro člověka se mohou dostavit při zasvěcení jen tehdy, když je vědomí ztlumeno. Kdo chce sám poznat éterné tělo, ten si musí při plném obyčejném denním vědomí odsugerovat silou vlastní vůle fyzické tělo člověka.

Přesto není pak tento prostor pro něho prázdný; má před sebou éterné tělo, které se objevuje v červenavě modravé světelné formě, jako stín, ale zářící, o něco tmavší než mladý broskvový květ. Toto éterné tělo nikdy nevidíme, když si odsugerujeme například krystal; ale vidíme ho u rostliny a u zvířete.

Tento článek (*éterné tělo*) zajišťuje vyživování, růst a množení.

Člověk však nemá jen tuto schopnost, cítí také radost a bolest, což rostlina nemá. Zasvěcenec může zjistit tuto okolnost vlastní zkušeností (*vlastním zkoumáním*).

To, co má člověk společného se zvířetem, je tělo astrální (cítivé). Obsahuje všechno, co nazýváme vášně, žádosti, city nejrůznějšího druhu atd.

To je opět vnitřní zážitek. Pro zasvěcence se to stává vnějším zážitkem. Vidí tento třetí článek lidské bytosti jako vejčitý mrak, který je neustále ve vnitřním pohybu. Není to jen mrak obklopující tělo, nýbrž tělo je v něm. Když si odsugerujeme fyzické a éterné tělo, je všechno vyplněno jemným světelným oblakem, plným vnitřního pohybu. V této auře vidí zasvěcenec každou žádost, pud, chtíč atd. jako barvu a tvar astrálního těla. Například prudkou vášeň vidí jako klikaté, bleskovité paprsky vycházející z astrálního těla. I zvířata mají astrální tělo, které má různou barvu, podle druhu zvířete. Pokud máme smysl pro jemnější odstíny, poznáváme u člověka v jeho auře temperament, povahu, základní náladu apod. Nervózní lidé mají auru tygrovitě žíhanou, promísenou body. Tyto body nejsou klidné, nýbrž zazáří a opět mizí. Proto nelze auru malovat.

Ale člověk se liší také od zvířete.

Jeho čtvrtý článek je vysloven v jeho jméně, které se liší od všech ostatních jmen. „Já“ mohu říci jen sám o sobě. V celé řeči neexistuje jméno, které by kdokoli nemohl užít k označení téhož předmětu. Ale není tomu tak se slovem „já“, což pociťovali odedávna všichni zasvěcení. Hebrejský zasvěcenec tak nazýval „nevyslovitelné jméno boha“, který sídlí v člověku. Lze je vyslovit jen ve vlastní duši pro vlastní duši. Musí znít z duše. Duše si musí dát své vlastní jméno; proto ona podivuhodná nálada, která plnila posluchače, když bylo vysloveno jméno „JAHV“. To znamená „já“ nebo „já jsem“. V tomto jméně, které si dává sama duše, začíná mluvit bůh v duši člověka. Touto vlastností stojí člověk nad zvířetem. Je nutné si uvědomit nesmírný význam tohoto slova, této skutečnosti.

Když Jean Paul našel v sobě své „já“, uvědomil si, že poznal v sobě svou nesmrtelnou podstatu. Pro jasnovidce se to projevuje zvláštním způsobem. Když zkoumá astrální tělo, vidí všechno v neustálém pohybu, až na jediný malý prostor v podobě vejčité, modravé, poněkud do délky protažené koule, která zůstává v klidu. Tento útvar (*tato forma koule*) se nalézá za čelem, u kořene nosu; ale pouze u člověka. U vzdělaného člověka není tak patrný jako u nevzdělaného. Nejznatelnější je u divochů, kteří stojí na nízkém stupni kultury. Na tomto místě není ve skutečnosti nic než prázdný prostor. Jako se prázdný střed plamene zdá být působením okolního světelného kotouče modrý, tak se jeví i toto prázdné místo modré, protože aurické světlo září kolem dokola (což je vnější forma tohoto „já“).

Tyto čtyři články (*bytosti*) má každý člověk. Je však velký rozdíl mezi divochem a mezi kulturním evropským člověkem, mezi tímto a mezi sv. Františkem z Assisi nebo Schillerem. Zušlechtění mravů vytváří i ušlechtilejší barvy v auře. Pokrok v rozlišování „dobrá“ a „zla“ se projevuje i ve zjemnělé auře. Aby se „já“ zušlechtilo, pracuje na svém astrálním těle, na žádostech. Čím výš člověk stojí mravně a rozumově, tím víc a hlouběji jeho „já“ pracovalo na astrálním těle. Jasnovidec může říci: „Toto je člověk vyvinutý, tenhle nevyvinutý.“

Co člověk vykonal svým vlastním úsilím na astrálním těle, to nazýváme „duchovní já“, nebo východním jménem „manas“. To je pátý článek (*bytosti*) člověka. Kolik práce člověk tímto směrem sám na sobě vykonal, tolik je v něm tohoto „duchovního já“ (*neboli tzv. obráceného „já“*). Část jeho astrálního těla je proto „manas“.

Člověk však dosud nemůže bezprostředně působit na své éterné tělo. Jako se učíme povznášet se na vyšší stupeň morální kultury, tak se také učíme pracovat na svém éterném těle. Kdo se toto naučil, je „žák“ neboli „čela“ (*sanskrt. – služebník*).

Tím se člověk stává pánem nad svým éterným tělem. Kolik práce na něm vykonal, tolik je v něm dalšího článku jeho vyšší skryté soustavy, zvané „životní duch“ neboli „buddhi“. To je šestý základní článek (*bytosti člověka*), přeměněné éterné tělo.

Takovéhoto žáka můžeme ale poznat.

Obyčejný člověk se nepodobá svému dřívějšímu vtělení ani postavou, ani letorou (*temperamentem, povahou*). Ale takový žák má tytéž zvyky, tutéž povahu jako ve dřívějším vtělení. Zůstává si podobný. Pracoval vědomě na tom článku své bytosti, která je nositelem množení a růstu, na svém éterném těle.

Nejvyšší dar, kterého může člověk na této Zemi dosáhnout, je, že začne pracovat i na svém těle fyzickém, hmotném – což je nejobtížnější. Pracovat na svém hmotném těle znamená působit na oběh krve, sledovat práci nervů, učit se ovládat dech i řídit myšlenkové děje v těle. Kdo stojí na tomto stupni, označuje se v duchovně-vědeckém názvosloví jménem „adept“. Adept si v sobě vypěstoval sedmý základní článek (*bytosti člověka*), zvaný „duchovní člověk“, neboli „átman“.

Každý člověk si už v sobě vypěstoval čtyři články (*části*) své bytosti; pátý částečně a ostatní jako vlohu.

Tělo fyzické, éterné, astrální, „já“, duchovní já (*manas*), životní duch (*buddhi*) a duchovní člověk (*átman*), to je sedm článků lidské bytosti, kterými je člověk činný ve třech světech.

O TŘECH SVĚTECH

Když mluvíme o poznání vyšších oblastí bytí, o kterých vědí zasvěcenci, které však obyčejnému člověku dnes ještě nejsou přístupné, lze slyšet pochopitelné námitky proti takovým rozhovorům o nadsmyslových skutečnostech. „Vy, kteří předstíráte, že máte vyšší vědění a vyprávíte nám o vyšších světech – jaký to má význam pro nás, kteří sami nemůžeme vidět do těchto oblastí?“

Odpovídám krásnými slovy naší vrstevnice – Heleny Kellerové, která se díky svému osudu stala známou v nejširších kruzích. Oslepla a ohluchla ve druhém roce svého života. V sedmém roce bylo toto dítě pouze ještě jakýmsi živočichem. Pak se ale vyskytla láskyplná duše, geniální učitelka, která se jí ujala. Dnes patří Helena Kellerová k nejvzdělanějším osobnostem. Pronikla do vědy a osvojila si úžasnou sečtělost. Zná nejen klasické a moderní básníky, ale studuje také filosofy Platona, Spinozu atd. A ona, které svět světla a tónů zůstal navždy uzavřen, má jímavou životní odvalu a vnitřní radost z krásy a vznešenosti světa.

Několik vět z její knihy „O optimismu“ se nám hluboce vryje do mysli. Říká tam: „Po léta se kolem mne rozprostírala noc a temnota, až se našla duše, která mne začala učit. Místo noci a temnoty nastoupil mír a naděje.“ Jiné místo: „Myšlením a cítěním jsem si vydobyla nebe.“

Této duši, které zůstal svět smyslů uzavřen, se mohlo dostat něco jiného – ne zrakem nebo sluchem. Zprávy o vnějším světě k ní pronikají pouze prostřednictvím jiných lidí. Do její duše vstoupily vznešené myšlenky velkých géniů a skrze zprávy od vědoucích lidí se účastní světa, který všichni známe.

Ve stejné situaci jsou všichni, kteří jen slyší sdělení jiných lidí o vyšších světech, ale sami do nich nemohou nahlédnout. Toto přirovnání nás učí, jak jsou důležitá sdělení z vyšších světů, ačkoli do nich člověk zatím nemůže nahlédnout.

Ale našemu pohledu se ukazuje ještě něco jiného: Helena Kellerová si musela říci: „Nikdy svět sama nevidím.“ Každý jiný člověk si však může říci: „Také já budu moci nazírat do vyšších světů, až se můj duchovní zrak otevře.“ Každý může podrobit svůj duchovní zrak i sluch „operaci“, jen když má potřebnou trpělivost a vytrvalost.

Jiní se ptají, jak dlouho potrvá, než získají vhléd do duchovních světů?

Význačný myslitel Subba Row dává pádnou odpověď: „Jeden toho dosáhne v sedmdesáti inkarnacích, druhý v sedmi, třetí v sedmdesáti letech, jiní za sedm let, v sedmi měsících, v sedmi týdnech, v sedmi dnech, v sedmi hodinách, čili, jak praví Bible – přichází to jako zloděj noci“.

Když má někdo potřebnou energii a trpělivost, každé oko se otevře.

Každý můžeme čerpat radost a naději ze sdělení jiných, protože to, co slyšíme o vyšších světech, nejsou prázdné teorie, ale něco, co má bezprostřední vztah k našemu životu. Plodem těchto sdělení jsou dvě věci, které v životě musíme mít, pokud ho chceme prožívat správně: síla a jistota.

V plné míře získáváme obojí: sílu z podnětů vyšších světů; jistotu, jestliže víme, odkud člověk přichází a kam se ubírá – když si uvědomíme, že jsme viditelnou bytostí neviditelného světa. Avšak pouze ten, kdo zná správně viditelný svět, ten ví i o ostatních světech.

Tři světy jsou:

1. svět fyzický (dějiště všech lidí);
2. svět astrální (duševní);
3. svět mentální (duchovní, neboli „dévachanický“).

Tyto tři světy nejsou od sebe odděleny prostorově. Vnějšími smyslovými orgány vnímáme věci světa fyzického, hmotného, které nás obklopují. Ale v témže prostoru je s námi i astrální svět. Právě tak, jako jsme ve fyzickém světě, žijeme současně i ve světě astrálním a dévachanickém. Všude, kde jsme my, jsou i tři světy, jenže my je nezříme. Tak se podobáme slepým, kteří nevidí fyzický svět. Pokud se člověku podaří získat naznačenou operací duchovní smysly, pak pro něho vystoupí nový svět s novými vlastnostmi a novými bytostmi.

Tedy:

1. Fyzický svět zná každý a každý může poznat fyzikální zákonitosti, které v něm platí.

2. Astrální svět poznává člověk po smrti, nebo v době pozemského života jako zasvěcenec. Ten, jehož smysly se otevřely pro astrální svět, upadá nejdříve do jakéhosi zmatku. To, co se tam vyskytuje, nelze dobře srovnat s ničím ve fyzickém světě. Mnoha věcem je nutné se učit úplně znova. Astrální svět se vyznačuje řadou vlastností.

Jedna z nich (která žáka mate) je, že mu věci připadají obráceně, jako v zrcadlovém obraze, takže si musí zvykat dívat se na ně docela jinak. Musí se například učit číst čísla odzadu. Jsme zvyklí, například, číst 345 jako tři sta čtyřicet pět. V astrálním světě ale musíme číst pět set čtyřicet tři. Je velmi důležité vědět, že všechno se tady mění v zrcadlový obraz – což platí i o vyšších skutečnostech, například o mravnosti. I takové skutečnosti se tady objevují v zrcadlovém obraze. Lidé to hned správně nechápou.

Mnozí lidé si dnes stěžují, že vidí, jak jsou obklopeni zlými, černými postavami, které je ohrožují a znepokojují. To je úkaz, který dnes už přepadává mnohé lidi a s kterým si většina lidí neví rady. Ve většině případů jsou to vlastní pudy, chtíče a vášně, které žijí v člověku, v jeho astrálním těle. Obyčejný člověk ovšem vlastní vášně nevidí. Ale určitými duševními pochody může nastat případ, že začne tyto své vlastnosti vidět. Jenže se mu ukazují jako v zrcadle. Spatřuje kolem sebe zrcadlové obrazy svých vášní, tak jako člověk, který se dívá do zrcadla, vidí kolem sebe předměty. Tedy podobně vidí, že všechno, co z něho proudí, směřuje k němu.

Vyskytuje se zde i další jev: čas a události se pohybují nazpátek. Ve fyzickém světě vidíme nejdříve slepici a pak vejce, které snáší. Ve světě astrálním vidíme obráceně – nejprve vejce, pak slepici, která vejce snesla. V astrálním světě se čas pohybuje nazpět. Nejprve vidíme účinek (*následek*), pak příčinu. Nikdo z těch, kteří byli nadáni prorockým duchem, by nemohl předvídat budoucí události, kdyby neexistovala ta okolnost, že časové události jdou v astrálu pozpátku. Poznat tyto zvláštnosti astrálního světa není bezcenné.

S podivuhodnou moudrostí se takovými skutečnostmi zabývaly mnohé mýty a pověsti všech národů, například pověst o Heraklovi na rozcestí. Vypravuje se, jak se ocitl před dvěma ženskými postavami. Jedna, krásná a svůdná, slibovala štěstí, rozkoš a blaženost; druhá, prostá a vážná, mluvila o strastech, těžké práci a odříkání. Ony postavy jsou ctnost a hřích. Tato pověst správně vypráví, jak se v astrálu před Heraklem objevily dvě jeho vlastní povahy. Jedna, která ho nutkala ke zlu, a druhá k dobru.

A tyto dvě povahy se objevují jako dvě ženské postavy s opačnými vlastnostmi (v zrcadlovém obraze). Hřích – krásný a svůdný; ctnost – ošklivá a odpuzující.

Každý obraz se objevuje v astrální obráceně. Učenci nepravdivě připisují podobné pověsti „duchu“ národa; ale tak tomu není.

Podobné pověsti však nevznikly náhodou. Velcí zasvěcenci je vytvořili ze své moudrosti a sdělovali je lidem. Všechny pověsti, mýty a báje, všechna náboženství, veškeré lidové básnické výtvořiny slouží k řešení světových záhad a mají svůj základ ve vnuknutí zasvěcenců.

Vyšší světy nám přinášejí podněty a síly pro život. Schopenhauer, známý německý filosof, řekl: „Kázat mravnost lze lehce, ale odůvodnit ji tak, aby byla uvedena v skutek, je nesnadné (*mravnost hlásat je snadné, konat těžké*).“

Mnozí lidé říkají: „K čemu nám je poznání vyšších světů; hlavně že se staneme dobrými lidmi a máme mravní zásady.“

Žádné kázání o mravnosti nebude mít trvalý účinek, ale poznání pravdy přivodí správnou morálku. Hlasatel mravnosti se podobá člověku, který káže kamnům jejich povinnost poskytovat teplo, ale nenaloží do nich uhlí. Je nutné dodat duši potřebné „topné“ látky tím, že jí umožníme poznat pravdu. Vedeme tak duši k poznání nutnosti řídit se morálkou a uvádět ji ve skutek.

V okultismu existuje věta, kterou už dnes lze uvést v širší známost:

„Každá lež je v astrálním světě vraždou.“

To je velice významná poučka, jejíž důležitost pochopí jen ten, kdo má poznání vyšších světů. Jak lehkovážně dnes lidé říkají: „Je to jen myšlenka, cit, který zůstává v duši. Udeřit nesmím, ale špatná myšlenka neškodí.“

Není nepravdivější přísloví, než že: „Na myšlenky není clo“; každá myšlenka, každý cit je skutečnost. Když si o někom myslím, že je špatný člověk, nebo když ho nemám rád, jeví se to tomu, kdo může nahlížet do astrálního světa, jako šíp, jako blesk, jako střela proti astrálnímu tělu druhého člověka, která mu škodí.

Každý cit, každá myšlenka je bytost, útvar (*forma*) v astrálním světě!

Pro toho, kdo nazírá do tohoto světa, je horší podívaná, když někdo o někom zle smýšlí, než když mu fyzicky působí škodu. Jestliže šíříme tuto pravdu, znamená to uvést mravnost ve skutek a ne jen hlásat „nelži!“ Když vyslovíme pravdu, vytváří se myšlenkový útvar, který jasnovidec pozná podle určité formy a barvy a který dodává životu bližního sílu.

Myšlenka, která obsahuje pravdu, přechází na bytost, ke které se vztahuje, prospívá jí a posiluje její život.

Když říkám někomu pravdu, posiluji jeho život.

Když říkám někomu lež, vysílám proti němu nepřátelskou myšlenku, která působí rozkladně, dokonce i usmrcuje.

Každá pravda tvoří životodárný živel; každá lež tvoří živel, jenž život ruší.

Proto je každá lež vraždou. Kdo o této skutečnosti ví, bude více dbát na rozdíl mezi pravdou a lží než ten, který jen hlásá, že je vždy nutné říkat pouze pravdu.

Astrální svět je v podstatě utvořen z barev a útvarů (*forem*). Obdobně je tomu i ve fyzickém světě. Na fyzické úrovni jsme však zvyklí vidět barvy pokaždé spojené s nějakým předmětem.

V astrálním světě se barva vznáší volně ve vzduchu, jako plamenný obraz.

V hmotném světě připomíná tyto vznášející se barvy jediný úkaz: duha.

Astrální barevné obrazy jsou však volně pohyblivé v prostoru; chvějí se jako proudy barev, jako barevné moře, které se stále mění v rozmanitých liniích a útvarech (*formách*).

Postupně však dospěje žák k tomu, že nachází jistou podobnost mezi světem fyzickým a astrálním. Nejprve mu toto živé moře barev připadá bez ladu a skladu, protože nelpí na předmětech. Ale potom se barevné útvary (*formy*) seskupují a ulpívají, ne na předmětech, nýbrž na bytostech. Zatímco dříve jsme viděli pouze vznášející se útvary (*formy*), teď se nám těmito barvami projevují duchovní bytosti, které nazýváme bohy, východním označením „dévové“. Svět bytostí, které k nám mluví barvami, je svět astrální. Je to tedy svět barev.

3. Výše stojí svět duchovní (dévachanický). Když žák začíná poznávat duchovní svět, pozoruje to na zcela zvláštním příznaku, na zcela zvláštním ději. Učí se chápat hluboký význam slov východní moudrosti „Tat tvam asi“, tj. „To jsi ty“, o kterých bylo hodně napsáno, ale pravý význam pozná žák, teprve když z astrálního světa vstupuje do duchovního světa. Tady vidí na okamžik svoji fyzickou postavu mimo sebe a říká si: „To jsi ty.“

Zatímco dříve si říkal: „To jsem já“, vidí nyní svoji fyzickou postavu mimo sebe a říká: „To jsi ty.“ V tomto okamžiku je člověk v dévachanickém světě.

A tehdy ke světu barev přistupuje jasně a zřetelně ještě jiný svět, svět tónů, který tady v jistém smyslu už byl, ale ještě pro něho neměl význam. Duchovní svět je svět znějící. Toto znění označoval Pythagoras jako hudbu sfér.

Člověk slyší, jak se znějící kosmická tělesa ubírají svými dráhami. Slyší světovou harmonii – jak všechno žije v tónech. Goethe jako zasvěcenec nechává ve svém „Faustovi“ znít Slunce a naznačuje tím, že zná řeč duchovního světa. Když je Faust v nebi, v duchovním světě, obklopen božskými bytostmi, líčí, jak zní Slunce, jak znějí sféry:

„Ve bratrských sfér chorovodu
zní starým zvykem Slunce hlas,
to koná hromu ve průvodu
svou předepsanou cestu zas.“

(Faust, I. díl, Prolog v nebi, Rafael)

Goethe tu má na mysli ducha Slunce, který skutečně zní pro člověka, když pobývá v dévachanickém světě. Že má na mysli právě to, vidíme z té skutečnosti, že zůstává při tomto obrazu. Ve druhém dílu, když se Faust opět povznese do duchovního světa, říká básník:

„Slyšte, slyšte! bouří Hóry,
zvučně duní v duchu sbory
a v jich sluch vznik nové Zory.
Skalní brána skřípá s třeskem,

Foiba kola letí s třeskem;
jak pozouny zvuk se hrne,
oko mžiká, ucho trne,
neslýchaném ve hřmotu.“

(*Faust, II., počátek I. jednání, Ariel*)

Když vstupujeme do dévachanického světa, ponecháváme si též vědomí o astrálním světě. Slyšíme dévachanický, vidíme astrální svět. Tento se mění pouze pro nás. Když vstoupíme do duchovního (*dévachanického*) světa poprvé, naskytne se nám zvláštní pohled. V něm se každá věc jeví tak, jako je na fotografické desce vidět negativ. Fyzické předměty jsou neviditelné. Co je fyzicky světlé, je tam černé, a naopak – jsou to pravé negativní obrazy. Všechno vidíme v doplňkových barvách: místo modré žlutou, místo červené zelenou atd. Člověk se jeví tak, že všude, kde vyplňuje fyzicky prostor, není nic než prázdno, ale kolem vidíme (*formu*) obal utvořený z paprsků. V první oblasti duchovního (*dévachanického*) světa je všechno fyzicky pevné vidět tímto způsobem, a proto se tato část nazývá

1. „pevniny“ duchovního světa (*dévachanu*).

Pokud své smysly zjemníme, přistupuje k tomu duševno. Všechno, co je život, proudí jako voda na zemi. Všechno život v dévachanu proudí jako krev v těle, proto nazýváme tuto druhou oblast

2. „moře“ duchovního světa (*dévachanu*).

Ve třetí oblasti, vzdušné sféře dévachanu, proudí všechno, co žije ve fyzickém světě, jako radost a bolest. Fyzické útvary jsou doslova pevninovými podklady duchovního světa. Všechno, co ve fyzickém světě žije, je na duchovní úrovni mořem; všechno, co je ve fyzickém světě jako radost a bolest, to obsahuje

3. „ovzduší“ duchovního světa (*dévachanu*).

Kde například stojí proti sobě dvě nepřátelská vojska, tam stojí proti sobě ve skutečnosti i nepřátelské vášně. Ty se vybíjejí bouřemi s ohnivými blesky a mocným hřměním. Kdyby někdo pozoroval bitvu ze vzducholodi, viděl by jen mračna prachu a slyšel dunění děl. Pro zasvěcence se pak vášně v dévachanu jeví jako těžké mraky s bouří a bleskem.

4. Čtvrtá oblast dévachanu přesahuje všechno, co by tu bylo i bez člověka. Obsahuje všechno, co v člověku žije jako původní myšlenky, kterými přináší do světa všechno nové a jimiž koná. Je lhostejné, zda jde o myšlenky člověka vzdělaného nebo nevzdělaného, básníka nebo prostého člověka. Ani není zapotřebí, aby to byly velké vynálezy; tyto myšlenky mohou patřit k dennímu životu.

Za těmito čtyřmi oblastmi staneme na hranici duchovního světa.

Jestliže nám obloha v noci připadá jako dutá koule ohraničená věncem hvězd, pak je tomu podobně i s touto hranicí dévachanu.

Tato významuplná hranice se nazývá „akáša“.

Akáša je něco velmi důležité. Všechno, co člověk kdy vykonal, i když se o tom vnější dějiny nezmiňují, zůstává zapsáno v této nepomíjivé knize dějin (*kronice*) na hranici duchovního světa, která se nazývá akáša. Všechno, co bylo na světě vykonáno vědomými bytostmi, je tu zaznamenáno.

Pokud se chce jasnovidec něco dovědět například o Caesarovi, vezme si za podklad nějakou událost z dějin, aby získal pevný bod, na který se soustředí. To vykoná v duchu.

Pak se objeví kolem něho obrazy všeho toho, co Caesar vykonal, co se v jeho okolí stalo, jak vedl své legie, bojoval v bitvách a dobyl svá vítězství.

To všechno ale vystupuje podivuhodným způsobem: jasnovidec nevidí jen abstraktní písmo, ale všechno se děje v obrazech. Navíc to neprobíhá tak, jak se to kdysi přihodilo v prostoru, ale jinak. V akáši se například objevuje všechno, co si Caesar myslel, když dosahoval svá vítězství, co se kolem něho dělo, co žilo v jeho myšlenkách; doslova každý jeho pohyb, jeho úmysly; tedy všechno, co si Caesar představoval a myslel. Dále i představy legií, které vedl, a tak podobně. Akáša je věrné zobrazení všeho, co se kdy přihodilo. Všechno, co vědomé bytosti kdy prožily, je tady zaznamenáno. Zsvěcenec tak může vyčíst celou minulost lidstva. Ale nejdříve se musí naučit v ní číst.

Obrazy akáši mluví řečí, která mate, protože akáša je něco živoucího. Caesarův obraz v akáši se nesmí zaměňovat s Caesarovou individualitou. Ta už může být opět vtělena. To se stává snadno, pokud získáme přístup k obrazům akáši vnějšími prostředky. Tyto obrazy akáši hrají často úlohu ve spiritistických sezeních. Spiritista se domnívá, že se stýká se zemřelými, ale je to pouze jejich obraz v akáši. Může se například objevit obraz Goetha, jak vypadal třeba v roce 1796. Neznalý zaměňuje tento akášický obraz s Goethovou individualitou. Klame to tím víc, že je to obraz živý, který odpovídá i na otázky – a nejen na takové, které byly položeny v jeho době, ale i zcela nové, které tehdy nebyly proneseny. Není to opakování, ale jsou to odpovědi, jaké by Goethe mohl tehdy dát. Je docela dobře možné, že tento Goethův obraz, jak se s ním setkáváme v akáši, složí báseň ve stylu a smyslu tehdejšího Goetha. Obrazy v akáši jsou vpravdě živoucí obrazy. Jakkoli jsou tyto jevy podivuhodné, přesto zůstávají pravdivou skutečností.

ŽIVOT DUŠE V „KÁMALÓCE“

Jaký je pobyt člověka mezi smrtí a novým zrozením? Smrti se ne neprávem říká starší bratr spánku, neboť mezi smrtí a spánkem je určitá příbuznost. Právě tak je mezi oběma i značný rozdíl. Co se děje s člověkem od okamžiku usnutí do okamžiku probuzení?

Tato doba se nám jeví jako stav jistého bezvědomí. Vynořují se v něm jen řídké (mnohdy zmatené, někdy jasnější) vzpomínky na snivé vědomí. Pokud chceme spánek chápat správně, musíme si vzpomenout na jednotlivé články lidské bytosti. Člověk je složen ze sedmi článků. Z nich čtyři jsou zcela vyvinuté, pátý jen zčásti. Šestý a sedmý jsou zatím pouze zárodkem, vlohou. Rozeznáváme tedy:

„Nižší čtvernost“ –

1. Fyzické tělo, které vnímáme vnějšími smysly.
2. Éterné tělo, které jemně září a proniká tělo fyzické. Nositel života.
3. Astrální tělo, citivé; nositel citění, žádostí, pudů atd. Nositel vědomí.
4. „Já“, nositel sebe-vědomí. V tomto „já“ je obsažena

„vyšší trojnost“ –

5. „Duchovní já“ neboli „manas“; je zčásti vyvinuto, zčásti v zárodku.
6. Životní duch neboli „buddhi“.
7. Duchovní člověk, jinak „átman“. Tyto dva poslední jsou pouze v zárodku.

V prostoru, který člověk zaujímá v bdělém stavu, má svoje čtyři nejspodnější články (*těla*). Éterné (životní) tělo přesahuje trochu na všech stranách tělo fyzické. Astrální tělo vyčnívá asi o jeden a půl délky hlavy nad fyzické tělo, obklopuje ho jako mrak a mizí směrem dolů. Když člověk spí, zůstává na lůžku fyzické a éterné tělo. Obě zůstávají spojena jako za dne. Naproti tomu nastává uvolnění astrálního těla. Astrální tělo a lidské „já“ jsou doslova vyzvednuty z těla fyzického a éterného. Protože se všechny city, představy atd. dějí v astrálním těle – které je však nyní mimo tělo fyzické – upadá člověk do bezvědomí. Neboť aby si byl člověk vědom sám sebe, potřebuje v tomto hmotném životě fyzický mozek jako nástroj, bez kterého nemůže být vědomou bytostí.

Co dělá v noci uvolněné astrální tělo?

Jasnovidec může pozorovat, jak se toto astrální tělo v noci stará o spícího člověka; vykonává tedy určitou práci (*úlohu*). Nevznáší se (jak se často učí) nečinně, lenivě nad člověkem, ale je ustavičně činné na jeho fyzickém těle. A co dělá?

Fyzické tělo se ve dne unaví, opotřebuje; tato únava, opotřebení, se působením astrálního těla v noci opět nahradí. Astrální tělo nahrazuje ve fyzickém těle spotřebované síly. Odtud pochází nutnost spánku a jeho hojivé účinky, občerstvení, osvěžení. Později se zmíníme, jak je tomu se sny.

Jinak je to, když člověk zemře. Tehdy se od fyzického těla oddělí nejen astrální tělo a „já“, ale i tělo éterné. Tyto tři články (můžeme také říci tato tři těla) vystoupí z fyzického těla a zůstávají ještě jistou dobu po jeho smrti spolu. Spojení (zejména poblíž srdce), které je mezi éterným a astrálním tělem na jedné straně a tělem fyzickým na straně druhé, se uvolní v okamžiku smrti. V této chvíli je tam možné pozorovat jakýsi záblesk a pak se éterné a astrální tělo spolu s „já“ vysunují nad hlavu.

Okamžikem smrti nastává pro člověka něco pozoruhodného. Na krátký čas si člověk vzpomene na všechny zážitky právě uplynulého života. Celý minulý život před ním vyvstane jako veliký obraz. Za života se něco podobného přihodí člověku jen ve velmi

řídkých případech, a to tehdy, když upadne do nebezpečí smrti nebo do velkého strachu.

Tak například tonoucí nebo člověk, který se zřítíl z výšky, vidí v okamžiku nadcházející smrti před sebou celý svůj život. Jiný podobný úkaz je například „brnění“ některého údu. Příčinou těchto úkazů je uvolnění éterného těla. Pokud „brní“ například prst, vidí jasnovidec vyčnívat z prstu útvar, jakoby druhý prst. To je část éterného těla, které se na tomto místě uvolnilo a vyčnívá ven. – V tom také spočívá velké nebezpečí hypnózy, protože s mozkem se děje totéž jako s prstem, který „brní“. Jasnovidec vidí na obou stranách hlavy vyčnívat éterné tělo v podobě dvou laloků. Pokud se hypnóza opakuje častěji, vzniká v éterném těle hypnotizované osoby sklon uvolňovat se, což s sebou přináší velké nebezpečí. Takoví jednotlivci se stávají nesvobodnými, snivými, dostávají návaly závratí atd. Obdobné uvolnění celého éterného těla nastává v nebezpečí smrti.

Éterné tělo je také nositelem paměti. Paměť je tím lepší a vypěstovanější, čím jemnější je éterné tělo. Pokud éterné tělo drží pevně ve fyzickém těle (jako u obyčejného člověka) nemohou jeho záchvěvy dostatečně působit na mozek a přijít k vědomí, protože fyzické tělo „přehlušuje“ svým hrubším chvěním ono jemnější. Ale v nebezpečí smrti, kdy se éterné tělo uvolňuje, přichází tyto osvobozené vzpomínky do mozku. Před duší umírajícího stojí na okamžik celý minulý život. V okamžiku uvolnění éterného těla vystupuje všechno, co se do něj kdy vepsalo. Odtud se berou ony vzpomínky bezprostředně po smrti. Pak ještě nějakou dobu trvá, než se od éterného těla oddělí tělo astrální a „já“.

U obyčejného člověka se éterné tělo postupně rozptyluje (*zaniká*) ve světovém éteru. U člověka nevzdělaného, stojícího na nízkém stupni, postupuje toto zánikání éterného těla pomalu; u vzdělance rychle. U okultního žáka opět pomalu – a to tím pomaleji, čím výše se vyvíjí. Konečně nastává doba, kdy éterné tělo už nezaniká.

Máme proto u obyčejného člověka už dvě mrtvoly.

1. mrtvola fyzického těla a
2. mrtvola éterného těla.

Zbývá ještě astrální tělo a „já“. Musíme si uvědomit, že celé dnešní vědomí člověka závisí na jeho smyslech. Představme si, jaký zcela jiný toto musí být nyní stav vědomí. Představme si, jak postupně mizí všechny smysly. Temnota nastává po ztrátě očí, bezzvuknost po ztrátě sluchu; po ztrátě hmatu není ani zima, ani teplo.

Když teď veškeré fyzické orgány odumřely, co zbývá z toho všeho, co oživovalo duši, co naplňovalo denní vědomí, za co jsme děkovali tělu od rána do noci – nyní, kdy veškeré fyzické orgány chybí?

Když si uvědomíme tuto okolnost, pochopíme, jaký je životní stav určitou dobu po smrti, když člověk odložil ony dvě mrtvoly. Tento stav nazýváme „kámalóka“, tj. „místo žádostí“.

Nepředstavujme si to však jako nějaké místo vnějšího světa. Všude, kde jsme, je i kámalóka; neustále nás obklopují a žijí kolem nás duchové zemřelých. Fyzickému člověku jejich přítomnost ale uniká.

Je otázka, jaké cítění má zesnulý.

Znázorní nám to prostý případ. Někdo jí s chtivostí a se skutečným požitkem. Jasnovidec u něho vidí v hořejší části astrálního těla uspokojení z požitku jako hnědavě

červený myšlenkový útvar (*formu*). Tento člověk zemře, ale uchová si žádostivost a chtivost po požitku. Hmotné lpí pouze na hmotném, jako na podkladu požitku. Musíme mít patro a jazyk, abychom mohli jíst a chutnat. Požitek a chtivost jsou však něčím duševním, proto zůstávají i po smrti. Člověk však nemá možnost tuto chtivost uspokojit, protože mu chybí příslušné orgány. Obdobně je tomu se všemi požitky a přáními. Někdo touží po krásném seskupení barev, chybí mu však oči; jiný po harmonické hudbě, chybí mu však uši.

Jak si toto duše po smrti uvědomuje?

Jako poutník, kterého na poušti týrá palčivá žízeň, bloudí a hledá pramen, z kterého by se mohl napít, z kterého by mohl svoji žízeň ukojit, tak trpí duše palčivou žízní po požitku. Ale nemá orgány, kterými by mohla svoje touhy ukojit. Všechno musí postrádat – proto je označení „palčivá žízeň“ velmi případné. A právě tím se projevuje stav kámalóky. (Některé náboženské soustavy ho nazývají očistec.) Není to trýzeň pocházející zvenčí, nýbrž jsou to muka nesplnitelnosti požitků, kterých je duše ještě schopná.

Proč musí duše trpět touto trýzní?

Aby si člověk pomalu odvykal smyslné žádosti a přání, aby mohl odpoutat duši od hmotné Země a očistit se. Když toho dosáhne, je doba tohoto očišťování, této kámalóky u konce a duše stoupá do dévachanu (nebe).

Jak prožívá duše svůj život v očistci?

Člověk prožívá v kámalóce celý svůj život ještě jednou, ale prožívá ho nazpět. Prochází dobu celého svého života, od hodiny smrti zpět k narození, den za dnem, měsíc za měsícem, rok za rokem, prochází všemi zážitky, událostmi a skutky. Smyslem je, aby se člověk při každé události zastavil a odvykl si lpět na hmotné tělesnosti. Člověk tedy ještě jednou prožívá všechny požitky, ale tak, že strádá, a tím si zvyká odpoutávat se od fyzického života. Když tak projde celý svůj život až k narození, pak teprve může, řečeno biblickými slovy, „vejít do království nebeského“ čili, jak praví Kristus: „Nebudete-li jako děti, nemůžete vejít do království nebeského.“ Všechna slova evangelíí jsou velmi hluboká a člověk se je učí chápat, když vniká ponenáhlu do božské moudrosti. Je nutné, abychom zdůraznili jednotlivé okamžiky z tohoto života v očistci, neboť jsou zvlášť důležité a poučné.

K různým citům, které se v člověku významným způsobem uplatňují, patří zejména zvláštní cit – smysl pro bytí, cit života, radost ze života vůbec, vědomí možnosti žít ve fyzickém těle. Nemít vůbec fyzické tělo je proto svrchované strádání. Až nyní snad pochopíme hrozný osud a strašlivá muka těch nešťastníků, kteří odcházejí ze života sebevraždou. Při přirozené smrti je oddělení tří těl poměrně lehké. Při mrtvici nebo při jiné náhlé přirozené smrti se ve skutečnosti připravuje toto oddělení vyšších článků už dlouho předtím. Oddělují se proto snadno. Strádání fyzického těla je pak velmi malé.

Ale u sebevraha je všechno zdravé a drží pevně pohromadě. Při takovém násilném, náhlém oddělení těl pak vzniká bezprostředně po smrti silná touha po fyzickém těle, která mu způsobuje strašlivé utrpení. Sebevrah si způsobuje hrozný osud. Cítí prázdnotu; a nyní začíná hrozně hledání fyzického těla, které tak náhle ztratil. K tomuto stavu se nedá nic přirovnat. Leckdo by řekl, že je to člověk, kterého život omrzelo,

kterému na něm už nezáleží, jinak by si ho přeci nevzal. To je ale klam, neboť právě sebevrah lpí až příliš na fyzickém životě. Protože mu však tento život odepřel uspokojování žádaných požitků (například následkem změněných poměrů) jde raději na smrt, a proto je jeho touha po fyzickém životě tak silná.

Život v očistci však není pro všechny lidi tak těžký. Komu méně záleželo na materiálních požitcích, pro toho – přirozeně – není těžké odvykat si, nemít touhy. Ale i takový člověk musí opustit fyzický život, neboť pobyt v očistci má ještě jiný smysl.

Člověk za svého života nedělá jenom věci, které mu působí požitek, nýbrž žije pohromadě s jinými lidmi a bytostmi. Vědomě či nevědomě, úmyslně i bez úmyslu způsobuje lidem i zvířatům radost i bolest. I s tím se opět setkává po smrti, když prochází kámalókou, očistcem. Člověk při svém zpětném prožívání právě ukončeného života dospěje na místo a chvíli, kdy jiným bytostem například působil bolest. Tehdy dal pocítit bolest jiným; nyní musí tutéž bolest vytrpět ve vlastní duši. Všechna muka, která jsme někdy způsobili některé bytosti tady na Zemi, musíme opět prožít ve vlastní duši. Doslova se ocitáme v člověku nebo v bytosti, kterým jsme působili bolest. Nyní teprve poznáváme, co tyto bytosti naší vinou vytrpěly. Teď musíme tato muka a bolesti sami prožívat. Tomu se nelze vyhnout!

Není to však snad působení karmy, osudu, ale pouhé odpoutávání se od pozemského očistce. Zvláště strašlivou se stává doba kámalóky pro vivisektora. Nechceme snad kritizovat to, s čím se setkáváme ve světě; avšak můžeme chápat, jak moderní člověk mohl dojít až k takovým věcem.

Ve středověku by něco podobného nikdo nevymyslel; každý lékař by totiž pokládal za největší nesmysl ničit život, aby ho mohl studovat. Ještě ve středověku byla značná část lidí jasnovidná a viděla, jaká je u nemocného závada a co mu chybí. Tak například Paracelsus viděl do fyzického těla člověka. Bylo však nutné, aby nadešla doba materiální kultury, kdy lidstvo ztratilo jasnovidné nazírání. S touto nemohoucností se setkáváme také u dnešních lékařů; a jedním z důsledků toho je právě vivisekce.

Tak ji můžeme chápat, avšak nikdy omlouvat nebo ospravedlňovat. Avšak následky takového života, ve kterém člověk způsoboval jiným bolest a muka, se dostávají neodvratně. I vivisektor musí po smrti sám do nejmenších podrobností prodělat všechna muka, která způsoboval zvířatům. Jeho duše doslova vězí uvnitř každé bolesti, kterou způsobil. Naprosto ho neomlouvá, že si snad počínal bez úmyslu, že tak činil v zájmu vědy nebo že měl při tom tzv. „dobrý úmysl“. Zákon duchovního života je neoblomný.

Jak dlouho zůstává člověk v očistci?

Třetinu svého pozemského života, který by měl vlastně trvat asi 75 let. Podle toho pobývá člověk v kámalóce průměrně 25 let.

A co se pak děje dál?

Astrální těla lidí se velice liší barvou i formou. Astrální tělo člověka, který stojí na nízkém stupni, je protkáno všemi možnými útvary nízkých pudů (s červenavě šedivým vyzářováním) a formou se příliš neliší od jistých zvířat. Zcela jinak je tomu však u člověka vzdělaného nebo u idealisty, například Goetha a Schillera, nebo u světce, jakým byl sv. František z Assisi.

Tito lidé si mnohé odříkali, zušlechťovali své sklony, pudy a podobně. Čím více člověk pracuje svým „já“ sám na sobě, tím větší záření vychází z modravého kulovitého útvaru

v čele, ze středu našeho „já“. Tyto zářící výrony jsou síly, kterými člověk dostává astrální tělo do své moci. Proto lze říci, že člověk má dvojí astrální tělo. Jedna část zůstává proniknuta zvířecími žádostmi – a druhou si člověk vytváří svojí vlastní prací.

Když člověk prožil dobu očistce, kámalóky, je zralý, aby povznesl ušlechtilejší část astrálního těla z nižší části. Tato nižší část zůstává zpět, a co člověk sám ze sebe udělal, to stoupá výše. U divocha a u člověka, který stojí na nízkém stupni kultury, zůstává zpět velká část astrálního těla. U vzdělance méně. Když umírá světec jako František z Assisi, zůstává z nižšího astrálního těla zpět velmi málo. Mocné, vznešené astrální tělo takového člověka vystupuje vzhůru, protože hodně pracoval na svém zušlechtění.

Nižší astrální tělo je pak třetí mrtvolou, kterou za sebou člověk zanechává. Jsou to jeho nižší pudy a sklony, které ještě nepřeměnil. Třetí mrtvola se pohybuje v astrálním prostoru a vychází z ní mnoho škodlivých vlivů. Tato třetí mrtvola, toto nižší astrální tělo je druhým úkazem, se kterým se lze setkat při spiritistických sezeních.

Astrální mrtvola se uchovává dlouho a může se i projevit prostřednictvím média. Lidé si často myslí, že je to zemřelý sám. Ve skutečnosti je to ale jen jeho astrální mrtvola a ta je schránkou, která obsahuje nižší pudy a zvyky. Může dávat odpovědi na otázky, poučovat i mluvit rozumně do té míry, do jaké byl nižší člověk rozumný zaživa. Na základě této skutečnosti vzniká mnoho záměn. Nápadným příkladem tohoto druhu je spisek spiritisty Langsdorfa, ve kterém tvrdí, že se setkal s H. P. Blavatskou. Na Langsdorfa působí idea znovuvtělení jako červená látka na býka. Nejraději by vynaložil všechno, jen aby tuto nauku potřel. Nenávidí H. P. Blavatskou, protože toto učení hlásala a šířila. Langsdorf v tomto spisu píše, že se vyptával H. P. Blavatské, která mu řekla, že nauka o reinkarnaci je falešná a že lituje toho, že tuto nauku hlásala. To všechno může být správné, jenže Langsdorf se nevyptával H. P. Blavatské samotné, nýbrž jejího nižšího astrálního těla, které citoval. Že tak mrtvola nižšího astrálního těla Blavatské odpovídala, je pochopitelné, když víme, že H. P. Blavatská na počátku svého vývoje, ve spisu „Odhalená Isis“, skutečně nauku o reinkarnaci zavrhovala a potírala. Stoupala sice ve svém poznání, nicméně její omyl zůstal v jejím astrálním obalu.

Tato třetí mrtvola, tento astrální obal se rozkládá pomalu. Je důležité, aby se úplně rozptýlil do doby, než člověk sestoupí k novému vtělení – jak tomu také ve většině případů je.

DÉVACHAN (NEBE)

Co zbývá člověku po odložení tří těl – fyzického, éterného a astrálního?

Vzpomínkový obraz (životní tableau), který vystupuje po smrti před duševní zrak a pomíjí v okamžiku, kdy astrální tělo vystoupí z těla éterného. Tento obraz klesá skoro do nevědomí, a jako bezprostřední duševní vjem mizí. Zbývá z něj však něco důležitého: obraz mizí, jeho plod ale zůstává. Celý výtěžek posledního života zůstává jako extrakt sil ve vyšším astrálním těle a doslova v něm dříme. Člověk už tento děj prodělal velmi často. Při každé smrti předstoupil tento obraz vzpomínek z dřívějších vtělení před duševní zrak člověka a zanechal v něm určitý výtažek sil. Po každém životě se takový obraz připojoval k předchozím. Vždy další. Člověk, jenž se vtělil poprvé, zažil po své smrti svůj první obraz vzpomínek; po druhé inkarnaci druhý obraz – ten už byl bohatší než první. Toto probíhalo stále dál. V těchto složených obrazech máme jakýsi nový prvek (*článek*) člověka. Před svou první smrtí se člověk skládal ze čtyř článků; díváme-li se na své „já“ jako na nositele vyššího duchovního člověka, můžeme také říci ze čtyř těl. Když zemřel poprvé, vzal první obraz s sebou. Po svém znovuvtělení přináší si s sebou nejen své čtyři schrány (*svoje čtyři těla*), nýbrž i výtěžek svého dřívějšího vtělení (*života*). To je právě ono „příčinné“ (*kauzální*) tělo.

Člověk se pak skládá (z těchto hledisek) z pěti částí: těla fyzického, éterného, astrálního, z „já“ a z těla kauzálního (příčinného). Když se toto kauzální tělo již jednou vytvoří, trvá a je složeno z výtěžků jednotlivých životů.

Takto lze potom chápat rozdíly mezi jednotlivými lidmi. Někteří žili často, prošli mnoha inkarnacemi a připojili do své knihy života četné listy. Jejich vývoj je na vysokém stupni; mají bohaté kauzální tělo. Druzí prošli málo života, nashromáždili proto méně plodů a mají kauzální tělo méně vyvinuté.

Jaký je smysl toho, že se člověk objevuje na Zemi opětovně?

Kdyby byla vtělení bez souvislostí, pak by samozřejmě znovuvtělení (reinkarnování) nemělo smysl. Tak tomu však není. Uvažme různé životní situace, které prodělává člověk, který žil několik století po Kristu a dnes se znovu ocitá v tomto světě.

Dnes člověk od šesti do čtrnácti let získává znalosti, učí se číst, psát apod. Dnešní člověk má zcela jiné možnosti pěstovat a vzdělávat svoji osobnost. Vtělování jsou uspořádána tak, že se člověk znovu objeví teprve tehdy, když může vstoupit do úplně nových poměrů a nalézt jiné příležitosti a jiné možnosti k vývoji. A to je už po několika stoletích.

Jak se vyvíjí Země?

Před 1800 lety byly naše kraje pokryté pralesy, které hostily divoká zvířata. Lidé tu žili v jeskyních, oblékali se do zvířecích kůží a rozdělávat oheň a vyrábět si nástroje dovedli jen primitivním způsobem. A dnes? Vidíme, jak se v poměrně krátké době mění tvářnost Země. Člověk, který žil v této době, měl zcela jiný obraz světa, než člověk, který se učí číst a psát dnes. Jak se mění poměry na Zemi, tak se člověk učí a osvojuje si stále nové věci.

Jak dlouho trvá, než se člověk objeví opět v novém vtělení? Na kterých činitelích to závisí?

Odpověď na tuto otázku nám objasní následující úvaha:

V průběhu dob se těšily určité bytosti zvláštní úctě. 3 000 let před Kristem se v Persii uctívali Blíženci. Od r. 3 000 do r. 800 před Kristem byl v Egyptě uctíván posvátný býk Apis, v malé Asii v téže době Mithrův býk. Od r. 800 před Kristem vystupuje do popředí jiné zvíře – skopec, neboli beránek. Tak vznikla pověst o lásónovi, který přivezl zlaté rouno posvátného skopce z Asie, z druhé strany moře. A jde to ještě dále. Beránek byl považován za tak posvátného, že Kristus sebe sama označuje jako beránka Božího. A první křesťanský symbol nebyl kříž se Spasitelem, nýbrž kříž s beránkem. To jsou znamení tří kulturních stavů, které za sebou následují a souvisejí s významnými ději na obloze.

Slunce se pohybuje po obloze podél hvězdného pásu, zvěrokruhu. Je důležité, že když nastává jaro, Slunce se objeví v určité době na určitém místě zvěrokruhu a pokračuje dál, takže v době 2 160 let přejde z jednoho znamení (souhvězdí) zvěrokruhu do druhého. Tak se Slunce ocitlo asi v r. 3 000 před Kristem ve znamení Býka, před tím ještě dříve ze znamení Blíženců. R. 800 před Kristem bylo ve znamení Skopce.

Toto místo se pohybuje každý rok o něco dál a po 2 200 letech přejde do nejbližšího souhvězdí. Národy volily jako symbol svého uctívání znamení, ve kterém se Slunce objevovalo na jaře, a to uctívaly. Kdybychom ještě dnes chápali mohutné city a povznesenou náladu, ve které národy starověku prožívaly okamžik, kdy Slunce prochází novým souhvězdím, pak bychom chápali i význam okamžiku, kdy Slunce vstoupilo do znamení Ryb. Avšak toho není naše materialistická doba schopná.

Co tehdejší člověk v tomto ději spatřoval?

Staří viděli vtělovat se sílu přírody. V zimě odpočívala spoutána ve spánku a na jaře ji Slunce opět probudilo k životu. Souhvězdí, ve kterém se potom Slunce na jaře objevilo, které dalo Slunci novou sílu, bylo pak označováno jako něco, co je třeba uctívat. Souhvězdí symbolizují sílu, která budí ze spánku. Staří věděli, že s tímto slunečním postupem je spojeno něco velmi důležitého, protože sluneční paprsky pak září na Zemi za úplně jiných poměrů. A skutečně takové období (2 160 let) znamená, že na Zemi nastanou docela jiné poměry. Toto časové období stráví člověk v duchovních světech, aby postoupil od smrti k novému narození. Okultismus uznával odedávna těchto 2 160 let jako období, ve kterém se poměry na Zemi změní tak, že se tu člověk může opět objevit, aby něco nového zažil.

Mezi dvěma inkarnacemi uplyne tedy 2 200 let. Přitom je třeba uvážit, že v době 2 200 let se člověk vlastně objevuje na Zemi dvakrát. Průměrně 1 100 let proto tvoří období, které je mezi dvěma vtěleními: jedním ženským a jedním mužským (*v současnosti se doba mezi jednotlivými inkarnacemi podstatně zkracuje z důvodu zrychlení vývoje*). Je nesprávné tvrdit, že vždycky za sebou následuje sedmkrát jedna mužská a jedna ženská inkarnace. Když je duše vtělena jako muž nebo jako žena, jsou její zkušenosti velmi rozdílné. V tomto období pak člověk získá všechny zkušenosti, které právě za daných poměrů může získat. Má tak příležitost a možnost připojit nový list do své knihy života. Radikální změny Země a pozemských poměrů tedy vytvářejí pro duši v nové době příležitost k učení. A to je smysl znovutělování.

Člověk si s sebou do dévachanu bere kauzální tělo a očištěnou, zušlechtěnou část těla astrálního a éterného. To jsou trvalé části, které nikdy neztrácí. V určitém okamžiku, ihned po odložení astrální mrtvoly, je člověk sám určitým způsobem jako by postaven před sebe sama. To je i chvíle, kdy člověk vstupuje do dévachanu.

Duchovní svět lze rozčlenit – jak jsme už dříve uvedli – na čtyři oblasti:

1. „pevniny“;
2. „řeky a moře“;
3. „vzduch, prostor éteru“;
4. „oblast duchovních pravzorů“.

V první části, na pevninách *dévachanu*, se setkáváme se vším v negativním obraze. Co kdy bylo a ještě je na Zemi fyzického (všechno, co bylo na této Zemi jako nerost, rostlina, zvíře) objevuje se tady jako pevné negativní pevniny a útvary. A jestliže spatříme mezi těmito negativními podobami sami sebe v negativu, pak jsme se ocitli v *dévachanu*.

Jaký to má smysl, když vidíme sami sebe takovým způsobem?

Nevidíme se jen jednou, ale postupně tak, jak jsme vyhlíželi dříve. To má hluboký význam.

Goethe říká: „Oko je stvořeno světlem pro světlo.“ Má tím na mysli, že světlo je tvůrcem oka. To je vskutku správné. A je to přece pochopitelné, když vidíme, jak nedostatkem světla oko zakrňuje. Některá zvířata se odstěhovala do temných jeskyní, a když tam žila déle, nepotřebovala už zrak, protože tyto jeskyně jsou naplněny temnotou. Postupně ztratila zrak a oči zakrněly. Přítok šťáv v jejich těle se obrátil místo k očím k jiným orgánům, které dnes potřebují více. Tato zvířata ztratila zrak, protože jejich svět je bez světla; nedostatek světla jim odňal možnost zraku. Kdyby nebylo světlo, nebylo by ani oko. Ve světle samém jsou síly, které vytvářejí oko – právě tak jako jsou ve světě tónů síly, které vytvářejí ucho. Zkrátka: všechna ústrojí, celé tělo, celý člověk je tvořen tvůrčími silami vesmíru.

A co vybudovalo náš mozek, mozek vůbec?

Kdyby nebylo o čem přemýšlet, nebyl by ani mozek. Všude kolem nás (i v nás) vládnu mocné přírodní zákony, kterými se zabývali myslitelé jako Kepler, Galileo a jiní. Kdo stvořil orgán rozumu? Moudrost v přírodě!

Člověk vstupuje do světa s orgány určité dokonalosti. Ale zatím nastaly nové poměry; zpracovává je svým duchem.

Vše, co prožívám, je tvůrčí.

Oči a rozum, které už mám, jsou vytvořeny předešlými inkarnacemi. Když vstupuji po smrti do duchovního světa, najdu (jak bylo už řečeno) tělo tak, jak bylo v posledním životě, a nesu v sobě i plod obrazu vzpomínek na poslední život. Nyní mohu srovnávat, jak jsem se v různých životech vyvíjel, jaký jsem byl, než jsem nashromáždil zkušenosti posledního života, a co se ze mne může stát, když k tomu tyto zkušenosti připojím. Podle toho si vytvořím podobu pro nové tělo, které je o stupeň vyšší, než bylo moje poslední (nyní mrtvé) tělo.

Na prvním stupni duchovního světa (*dévachanu*) tedy člověk opravuje obraz svého dřívějšího života. Z jeho plodů si pak sám připravuje podobu svého těla pro nejbližší vtělení.

Na druhém stupni *dévachanu* proudí život jako skutečnost, doslova můžeme říci v řeckách, proudech. V době pozemského bytí má člověk život v sobě a nemůže ho

vnímat. Teď vidí tento život proudit a používá ho, aby oživil útvar (*formu*), který si na prvním stupni vytvořil.

Na třetím stupni má člověk kolem sebe všechno, co v něm za života žilo jako vzněty, vášně a city, které se mu zde jeví jako mraky, hřmění a blesky. Nyní to všechno vidí téměř objektivně; učí se tyto skutečnosti poznávat a přistupovat k nim jako k fyzickým skutečnostem na Zemi, a tak vzhledem k duševnímu životu shromažďuje zkušenosti. Tím, že vidí obrazy duševního života, vtěluje do sebe duševní vlastnost; oduševňuje si tělo, které si na prvním stupni vytvořil. (*Na úrovni duchovní může duše vnímat pouze duševně, tak jako může pouze duševně vnímat zážitky světa duševního či fyzického. Obdobně duch může chápat svět duchovní, duševní a fyzický pouze duchovně.*)

To je tedy smysl života duše v duchovním světě. Člověk v dévachanu musí postoupit o stupeň výš a sám si připravuje podobu svého těla pro nejbližší inkarnaci, což je jeden z úkolů člověka na této úrovni. Ale člověk má v dévachanu ještě další úkoly – nezaměstnává se jen sám sebou. Nedělá to však bez vědomí.

Člověk žije v duchovním světě vědomě a je nesprávné tvrdit opak.

Jak se dá charakterizovat tento život?

Když člověk spí, astrální tělo vystupuje, a proto nemá člověk vědomí. Ale jen potud, pokud musí toto astrální tělo vykonávat svoji obvyklou práci, totiž uvádět opotřebované a unavené fyzické tělo do pořádku a souladu. Když ale člověk zemře, nemusí astrální tělo tuto činnost vykonávat. A v téže míře, v jaké se osvobozuje od činnosti na fyzickém těle, probouzí se v něm vědomí. Toto vědomí bylo za života zatemněno a ztlumeno fyzickou stěnou těla. V noci pak bylo astrální tělo nuceno pracovat na fyzickém těle. Když se po smrti uvolní síly astrálního těla, vystupují na něm (*astrálním těle*) ihned určité orgány. Těmito orgány jsou tzv. „čakry“, kterých je sedm a které lze také pro jejich tvar označit jako „lotosové květy“. Tak vzniká například u kořene nosu, mezi obočím, dvoulistý lotosový květ. Jasnovidní umělci o tom věděli a vtělili tento symbol do svých uměleckých děl. Michelangelo zobrazuje svého „Mojžíše“ se dvěma rohy (*laloky*).

Dalšími orgány astrálního těla jsou tedy lotosové květy:

šestnáctilistý v blízkosti hrtanu;

dvanáctilistý v blízkosti srdce;

osmilistý nebo desetilistý v blízkosti žaludeční jamky;

šestilistý a čtyřlístý jsou pak v nižších částech těla.

Tyto astrální orgány lze u dnešního obyčejného člověka spatřit jen v zárodku. Ale u jasnovidce a ve stavu transu vystupují ostře, v živých zářivých barvách, a pohybují se. V okamžiku, kdy se lotosový květ začíná pohybovat, vnímá člověk astrální svět. Rozdíl mezi fyzickými a astrálními orgány spočívá v tom, že fyzické smyslové orgány jsou u člověka pasivní; nechávají na sebe zvenčí působit: světlem, tónem atd. Naše fyzické smysly musí čekat, až se jim něco nabídne; duchovní ústrojí je ale činné a samo obepíná, objímá předmět. Tato činnost se může probudit teprve tehdy, když nejsou síly astrálního těla spotřebovány jinde. Pak mohou proudit do lotosových květů.

V očistci (kámalóce), zatemňují ještě ostatní odložené mrtvolky vědomí; ale v duchovním světě, dévachanu, člověk žije (již značně vědom si sám sebe) skrz tyto činné smyslové orgány.

Není správné, když se píše, že člověk v duchovním světě (*dévachanu*) spí, že se zaměstnává pouze sám sebou. Také není správné tvrdit, že tu člověk nenachází pokračování vztahů, které navázal na Zemi. Pravé přátelství, založené na duchovním

společenství, tady pokračuje se zvýšenou intenzitou. Vroucnost přátelství poskytuje duchovnímu společenství v duchovním světě (*dévachanu*) potravu a obohacuje je novým způsobem (což právě poskytuje duši v *dévachanu* potravu).

I poměr člověka k přírodě – ušlechtilý, estetický prožitek přírody – je potravou pro život v této oblasti. Z toho člověk žije na této úrovni; a styk, přátelské poměry jsou doslova zařízením (*vybavením*), kterým se v tomto novém domově obklopuje. Tady na Zemi dost často kříží tyto vztahy fyzické poměry. V *dévachanu* je určován způsob, jak se dva přátelé spolu stýkají, pouze intenzitou přátelství. Navazovat takové vztahy už tady na Zemi znamená připravovat si zážitky pro život v *dévachanu*. Z těchto hledisek se jeví být vztahy ve fyzickém životě skutečnými zážitky duchovního světa.

PRÁCE ČLOVĚKA VE VYŠŠÍCH SVĚTECH

Když člověk nahlíží do duchovního světa, naskytá se mu otázka, jak vlastně vzniká blaženost dévachanického života.

Činnost v duchovním světě spočívá hlavně ve tvůrčí činnosti. Je obtížné udělat si představu o blaženosti tohoto života, ale přirovnání, převzaté z pozemského života, snad poskytne bližší objasnění.

Na Zemi existuje cít, který lze nejlépe studovat, když pozorujeme bytost, která provádí určitou činnost dávající vzniknout nové bytosti. Lze užít sice groteskního, ale velmi případného přirovnání slepice, která vyléze vejce. Pro slepici znamená vylézt vejce blaženost – nesmírně příjemný pocit. To lze nyní přenést na duchovno a podobně si představovat život v dévachanu.

V první oblasti duchovního světa (*dévachanu*), kde se všechno fyzické rozkládá před člověkem jako obrovský negativní obraz, je člověku dán podnět, aby si tvořil obraz svého nového těla. Nesetkává se při tom se žádnými překážkami a prožívá při této činnosti pocit blaženého tvoření.

V druhé oblasti proudí všeobecný život (který je ve fyzickém životě vázaný na lidské, zvířecí a rostlinné formy (*tvary*) a je v každé bytosti ohraničen) zcela volně, jako voda v moři. Člověk vidí proudit tento všeobecný život nejen zevně, ale i vnitřně. Zevně tak, že vidí proudit červenofialovou barvu života od jednoho rostlinného útvaru ke druhému, od jedné zvířecí formy ke druhé, a chápe to jako jednotu života. Na duchovní úrovni život žije.

Všechny útvary duchovního života (například křesťanského společenství) lze v dévachanu vidět jako společně proudící život.

Ve třetí oblasti vidíme prakticky uskutečněné vše to, co ve fyzickém světě lidi spojuje. Pokud se na Zemi dva lidé milují, lze v duchovním světě pozorovat lásku jako bytost, jejímž tělem je láska. Když si to všechno zobrazíme naznačeným způsobem, utvoříme si představu o blaženosti dévachanického života. Kdo o těchto poměrech něco ví, nedělá mnoho slov, neboť duchovno nelze vylíčit fyzickou řečí.

Nesmíme se nikdy domnívat, že člověk je v duchovním světě nečinný, nebo že se zaměstnává sebou samým. Člověk má na této úrovni na práci ještě něco jiného.

Tvář Země se neustále mění, a s ní celá fauna i flóra. Jak jinak vypadala například severní Sibiř v době, kdy tam ještě žil mamut, kterého dnes nalézáme zmrzlého zaživa? Jak jinak to vypadalo v našich oblastech, kde půdu kdysi pokrývaly pralesy, ve kterých žila dravá zvířata (kde byly tropy) atd.? Kdo působí tuto změnu? Kdo mění stav Země? A jak je tomu s duší, s „duchem“ zvířat? Jak je tomu s „duší“ rostlin?

Když pozorujeme fyzickou úroveň, můžeme právem říci, že člověk má své „já“ tady na Zemi; tady je jeho bydliště. Vyniká nad všechny bytosti, které tu žijí. Na astrální úrovni je tomu zcela jinak.

Jakmile zasvěcenec vystoupí na astrální úroveň, poznává celou řadu nových bytostí, jemu podobných, které se na fyzické úrovni vůbec nevyskytují. To jsou – mezi mnoha jinými – druhové, skupinové duše zvířat. Člověk se tam s nimi stýká obdobně, jako tady s lidmi. Zvířata mají zde na Zemi (na fyzické úrovni) jen tělo fyzické, éterné a astrální. Svě „já“ však nemají ve světě fyzickém, ale astrálním. Jako má například našich deset prstů společnou duši, tak podobně mají na astrální úrovni svoji společnou duši všechna zvířata téhož druhu. Lví, holubičí, mravenčí „já“, skupinová duše kteréhokoli živočišného

druhu, existuje na astrální úrovni jako samostatná bytost. Je to téměř, jako kdyby se tato skupinová „jáství“ jednotlivých druhů zvířat vznášela v astrálním prostoru a držela jednotlivé jedince svého druhu na otěžích jako loutky.

I rostliny mají takové své skupinové duše, své „já“, ale až na úrovni duševní, v dévachanu. Duše rostlin sahá tedy v jistém smyslu ještě výše.

A všechny nerosty, jako zlato, diamanty, kamení atd. mají pak svoji společnou skupinovou duši v hořejší oblasti dévachanického světa.

Pro přehlednost si lze sestavit tabulku:

Tak jsou odstupňovány bytosti. Když zemře člověk, ocitne se jeho „já“ na astrální úrovni, na které žijí „já“ – skupinové duše zvířat, a může tam být činné podobně jako tyto druhové duše. Tato činnost spočívá v tom, že pracuje na postupné přeměně zvířecí říše.

V nižším dévachanu se lidské „já“ setkává se skupinovými „já“ rostlin jako se svými druhy a může působit na přeměně rostlinného světa.

Člověk sám způsobuje velké změny Země a sám mění její tvář. Takto si člověk sám upravuje nové dějiště svého nového vtělení. Tuto práci však vykonává za vedení vyšších duchovních bytostí. Když o neustálé povlovné změně zvířecího a rostlinného světa říkáme, že je to práce zemřelých, je to pravda. Zemřelí (*naši mrtví*) pracují na přetvoření fauny a flóry a dokonce i na fyzických útvarech (*formách*) pevné Země. Činy zemřelých vidíme i v působení přírodních sil, které mohutně přetvářejí naši Zemi.

Veškerá činnost a veškeré práce začaly před věky. Tehdy nebyly ještě nástroje.

Všechno existující bylo božské (*božské bytosti poskytly přírodní síly*). Anebo, jak říkají materialisté, existovaly zde přírodní síly a člověk byl postaven mezi ně.

Nyní ale všechno kolem nás pochází z lidské práce – člověk pracuje na přestavbě Země. A bude tak pokračovat stále dál. Co nemůže udělat tady na Zemi, to vykoná v době mezi smrtí a novým zrozením. Náš vývoj souvisí též se změnou celé Země. Stavba a vývoj naší Země je prací člověka na vyšších úrovních, a čím výše se člověk vyvíjí sám, tím rychleji a dokonaleji pokračuje přeměna fyzické Země, její zvířeny a květeny. Čím výše stojí člověk ve svém vývoji, tím déle musí být činný ve vyšších oblastech dévachanu. Člověk, který stojí na nízkém stupni, má do těchto skutečností

ještě malý vhled. Tyto skutečnosti vyslovil zdánlivě dětinsky, ale ve skutečnosti vysokými silami inspirovaný lidský duch v mnohých pohádkách a pověstech.

Jak pracují síly, aby přivedly člověka k novému vtělení?

Mezi smrtí a novým vtělením uplyne přibližně 1 300 let. V této době dozraje duše k nastoupení cesty k novému narození. Pro jasnovidce je mimořádně zajímavé bádát v astrálním světě. Pozoruje například rozklad pozůstatků astrálních těl. Astrální mrtvola vysoce vyvinutého člověka, který už hodně pracoval na svých nižších pudech, se rozkládá rychle; rozklad astrální mrtvoly člověka na nízkém stupni, který se plně podvoloval svým sklonům a vášním, se děje pomalu. A může se dokonce stát, že se staré astrální tělo ještě nerozložilo, když jeho původní nositel sestupuje do nového vtělení. To je pak těžký osud.

Z určitých důvodů je možné, že se člověk vrací na Zemi brzy a nalezne ještě svoji dřívější astrální mrtvolu. V takovém případě si člověk sice tvoří nové astrální tělo, ale spojuje ho s dřívějším, a vleče pak životem obě. Dřívější astrální tělo se mu pak objevuje ve zlých snech a viděních jako jeho druhé „já“, tvoří kolem něho klamně vidiny, týrá ho a mučí. To je tedy nepravý, neoprávněný strážce prahu. Tato dřívější astrální mrtvola z člověka snadno vystupuje, protože není s ostatními těly pevně spojena, a projevuje se mnohdy jako dvojník.

Kromě těchto postav vidí jasnovidce ještě podivuhodné, zajímavé zvonkovité útvary, které se s ohromnou rychlostí pohybují astrálním prostorem. To jsou ještě nevtělené, ale vtělení hledající lidské zárodky. Pro tyto lidské zárodky, které usilují o novou inkarnaci, jsou čas a místo vlastně bezvýznamné, poněvadž se mohou rychle pohybovat. Tyto útvary jsou rozmanitě zabarvené a jsou obklopené jakousi barevnou atmosférou. Na jednom místě jsou červené, na jiném modré a uprostřed se třpytí žlutě zářící paprsek.

Jsou to lidské bytosti, které právě sestupují z *dévachanu* do astrálního prostoru.

Co se děje tady?

Do duchovního světa (*dévachanu*) si s sebou člověk bere vyšší astrální tělo a také plody svých dřívějších životů jako své kauzální (*příčinné*) tělo. Shromažďuje tu kolem sebe novou „astrální látku“. Je to podobné, jako když se roztroušené železné piliny seskupují podle magnetických siločar, které je přitahují. I člověk shromažďuje kolem sebe astrální látku, úměrně silám, které jsou v něm skryté. Jestliže byl jeho dřívější život dobrý, shromažďuje jiné částice, než když byl tento život špatný. Tímto rozhodujícím (*tvořivým*) činitelem je tu dřívější příčinné tělo, síly dřívějšího astrálního těla a nové tělo astrální.

Lidský zárodek, který sestupuje do nového vtělení, už nemá najít své dřívější, nižší astrální tělo, ale má si vytvořit nové, z ještě nerozčleněné astrální látky.

Celý tento děj je závislý na člověku samém. Jaké byly síly, které ve svém minulém životě vyvíjel a pěstoval, taková je forma (*tvar*) a barva astrálního těla. To je skutečnost, kterou je nutné si dobře zapamatovat. V tom, co se pak děje dál, je člověk odkázán na pomoc.

Proč se tyto lidské zárodky pohybují takovou rychlostí?

Poněvadž je nutné nalézt pár rodičů, kteří se hodí k zárodku jak povahou, tak i rodinnými poměry. Právě tato rychlost umožňuje nalezení vhodných rodičů. A tak může být tato bytost v jednom okamžiku tady, v druhém třeba na jiném světadílu. Při

oplozovacím aktu může jasnovidec ve vášni, která tento děj provází, najít i astrální látku. Podle intenzity vášně rodičů při oplozovacím aktu je určena i vášnivost dítěte.

Když je zárodek přiveden na místo, roste a přibírá éterné látky ze všech směrů. To všechno však nemůže člověk vykonat sám, ale pomáhají mu zde, jak jsme už naznačili, vyšší bytosti.

„Lipikové“ (*podle východního názvosloví*) jsou duchovní bytosti, které přivádějí člověka na místo k novému vtělení.

„Maharádžové“ pak vytvářejí éterné tělo úměrně astrální formě a tomu, čím rodiče vnějšímu fyzickému tělu přispějí.

Nelze ale vždy nalézt pár rodičů, který se zcela přesně hodí k zárodku. Je proto nutné vyhledat takový pár, který je za daných poměrů nejvhodnější.

Není také pokaždé možné vybudovat takové fyzické tělo, které se zcela přesně hodí k éternému tělu lidského zárodku. Úplného souladu nelze dosáhnout nikdy. Odtud v člověku pocházejí rozpory mezi duší a tělem.

Bezprostředně před vtělením nastává velmi důležitá událost, která je souběžná s tím, co se děje v okamžiku smrti. Jako se bezprostředně před smrtí objevuje před duševním zrakem člověka vzpomínka na minulý život v jediném panoramatickém obrazu, tak i v okamžiku zrození – v okamžiku oplozovacího aktu, bezprostředně před sestupem k novému vtělení, se člověku odkrývá výhled na právě nadcházející nový fyzický život. Člověk sice nevidí všechny detaily (*jednotlivosti*), ale přece jen všechny vztahy alespoň v hrubých rysech. Tento okamžik je nesmírně významný.

Stává se, že lidé, kteří v dřívějším životě hodně trpěli a prodělali mnoho těžkého, utrpí vnitřní otřes, když spatří své nové poměry (vztahy) a svůj osud, a zabrání duši, aby se cele vtělila, takže do těla vstoupí jen její část. Následkem takového otřesu se rodí (*člověk duševně postižený*) idiot nebo epileptik.

V okamžiku vtělení, ihned po zrození, se žlutě zářící paprsek v příčinném těle zatemní a zmizí. Pouze u zasvěcence zůstává ve všech stádiích.

Nesmíme se domnívat, že vyšší schrány (*těla*) člověka jsou již od počátku spojeny se zárodkem úplně. Příčinné tělo pracuje už od prvního okamžiku vzniku fyzického těla. Éterné tělo je sice už zde též, ale začíná se svojí činností teprve po sedmém týdnu. Astrální tělo teprve po sedmém měsíci. V prvních měsících (popřípadě v prvních týdnech) pracuje na člověku astrální a éterné tělo matky. Tento vývoj pokračuje dále po narození různě. Zvlášť důležitou dobou pro výchovu dítěte je období mezi sedmým a čtrnáctým rokem.

VÝCHOVA DÍTĚTE

Duchovní věda usiluje o praktické pojetí života v pravém slova smyslu. Světlo, které vnáší do výchovy, přinese lidstvu hluboký prospěch, dříve než se člověk stane jasnovidným. Dříve než člověk přistoupí k bezprostřednímu zření, je možné se přesvědčit, že v této duchovní vědě skutečně působí životní pravdy.

Člověk vstupuje po svém narození do nového života a jeho různé schrány se vyvíjejí v různých dobách různým způsobem. Je nutné, aby vychovatel k této skutečnosti plně přihlížel. Jinak se člověk vyvíjí od svého prvního do sedmého roku a jinak v dalších sedmi letech, od sedmého do patnáctého nebo šestnáctého roku (u hochů později, u dívek dříve). A opět jiný je vývoj po patnáctém roce, nebo lépe řečeno po dosažení pohlavní zralosti. Vývoj člověka se učíme chápat, teprve když přihlížíme k rozdílům při vývoji jeho jednotlivých těl.

Pro rodiče a vychovatele přichází v úvahu od narození do sedmého roku vlastně jen tělo fyzické. Porodem se hmotné tělo uvolnilo pro své okolí. Toto tělo tvoří před narozením součást matčina těla. Po celou dobu klíčení plyne život matky i lidského zárodku společně. Matčino fyzické tělo ukrývá hmotné tělo dítěte, což znamená, že tělo dítěte je ještě pro vnější fyzický svět nepřístupné. Teprve po narození nastává změna a na člověka začnou působit vlivy ostatních bytostí fyzického světa. Tím se však ještě nestává éterné a astrální tělo přístupné pro vnější svět. Mezi prvním a sedmým rokem nelze z vnějšího světa na éterné a astrální tělo výchovně působit, protože jsou obě zaměstnána vytvářením vlastního fyzického těla. Veškerá činnost éterného a astrálního těla směřuje do nitra těla hmotného; obě pracují na jeho budování. Éterné tělo se začíná uvolňovat pro vnější dojmy přibližně kolem sedmého roku. Teprve pak je také možné na něho působit.

Mezi sedmým a čtrnáctým rokem se však ještě nemá působit na tělo astrální. Ublížili bychom mu tím, protože bychom mu upírali možnost působit do nitra. Nejlepší je, když v prvních sedmi letech éterné a astrální tělo nezatěžujeme a počítáme se skutečností, že v těchto letech se všechno vyvíjí samo.

Jak máme na člověka působit v prvních sedmi letech?

Vytváříme jeho smyslové orgány. Všechno, co na ně působí zvenčí, má být příznivé; všechno, co člověk v prvních sedmi letech vidí a slyší, působí na něho prostřednictvím smyslových orgánů.

Jak nejlépe na ně lze působit?

Na smyslové orgány člověka nelze působit ani učební látkou, ani poučováním, ale jen příkladem a vzorem. Je nutné dítěti poskytovat něco pro jeho smysly. To je v prvních sedmi letech důležitější než všechno ostatní. Dítě pozoruje, jak se lidé v jeho okolí chovají; pozoruje to svým zrakem. Není důležité, co se mluví, co se dítěti vypravuje jako učební látka. Aristoteles právem říká: „Člověk je tvor, který nejvíce napodobuje.“ Nejvíce je tomu tak právě v prvních sedmi letech. Nikdy se už člověk tak nevěnuje napodobování jako v těchto prvních sedmi letech. Právě proto je nutné působit na činnost smyslů, pokusit se vybavit ji a podnítit k vlastní činnosti. Z téhož důvodu je také chybné, když dětem dáváme příliš brzy zvláště „krásně“ vystrojené loutky. Vnitřní síly dítěte se nemohou rozvinout k činnosti. Normální dítě stejně takovou hračku odmítá

a nechá si raději kousek dřeva nebo něco podobného, co podněcuje jeho vnitřní činnost, fantazii a imaginaci.

Pro tělo éterné ani pro tělo astrální nejsou potřeba zvláštní učební metody. Je ale nesmírně důležité, aby vyšší vlivy, které vycházejí z fyzického okolí bez vědomého působení na dítě, byly příznivé. Je velmi důležité, aby člověk právě v tomto věku byl obklopen ušlechtilými, velkodušnými a srdečnými lidmi, kteří pěstují krásné a dobré myšlenky.

Takové myšlenkové útvary se vtiskují do jemnější soustavy člověka, do nitra pracujících těl.

Nejdůležitějším výchovným prostředkem je proto vzor; jak v citech, tak v myšlenkách. V prvních sedmi letech působí na dítě ne to, co říkáme, ale co sami jsme. Právě okolí dítěte se musí střežit všech nečistých a nemorálních myšlenek, vzhledem k neobyčejné křehkosti jemnějších těl vyvíjejícího se dítěte.

V době od sedmého do čtrnáctého, patnáctého, případně šestnáctého roku, tedy do dosažení pohlavní zralosti, se rodí tělo éterné. Rodí se právě tak, jako se tělo smyslově-hmotné (*fyzické*) stává při narození přístupné vlivům zevního světa. Až v tomto druhém období je nutné na éterné tělo působit.

Éterné tělo je nositelem paměti, stálých zvyků, temperamentu, sklonů, stejně jako stálých žádostí, náruživostí.

Proto je nutné věnovat éternému tělu, které se teď zrodilo, zvláštní péči, abychom vyvinuli jeho schopnosti. Je nutné působit na zvyky, na paměť, vůbec na všechno, co má člověku poskytovat trvalý základ povahy. Člověk se stává bludičkou, jestliže se v této době nepečuje o to, aby jeho povahu protkávaly jako červená nit různé zvyky, aby mohl obstát v bouřích života.

Nyní je nutné působit na paměť.

Po této době se už to, co si má člověk udržet v paměti, dostává do éterného těla těžce. V této době procítá i smysl pro umění, zvláště pak pro umění, které má co činit s vibracemi éterného těla, tj. pro hudbu. Pokud je dítě talentované tímto směrem, je nutné v těchto letech tento talent pěstovat.

V tomto období působí na vyvíjejícího se člověka podobenství, přirovnání, schopnost srovnávání.

Pokud se však už v tomto sedmiletí snažíme pěstovat u dítěte úsudek, počínáme si nesprávně.

Právě naše doba hřeší tímto směrem na dítěti až přespříliš. Je nutné pečovat o to, aby se dítě co nejvíc naučilo. Paměť musí dostat obsah a schopnost srovnávat se musí cvičit na smyslových představách.

Dítěti je třeba ukazovat příklady velkých mužů světových dějin; ale nesmí se přitom říkat „to je u nich dobré“, „to dělali špatně“, protože to by už působilo na schopnost tvořit si úsudek. V tomto ohledu není pro dítě nikdy dost takových obrazů, které (*blahodárně*) působí na jeho éterné tělo. Přitom je velmi užitečné užívat co nejvíce symbolů. Je to doba, kdy mocně působí obsažné povídky nebo vypravování, která znázorňují lidský život v obrazech. Právě takovou výchovou se éterné tělo stává pohyblivé, ohebné a poskytují se mu trvalé dojmy. Jak byl asi Goethe vděčný své matce, že mu v této době vypravovala tolik pohádek!

Čím později se u dítěte probouzí úsudek, tím lépe pro ně.

Dítě se ale ptá, „proč?“.

Tyto otázky dítěte, „jak“ a „proč“, se však nemají zodpovídat abstraktními výklady, ale příklady, symboly. A jak nesmírně důležité je najít správné symboly! Když se dítě ptá na smrt a na život, na změny, které se dějí s člověkem, lze mu ukázat příklad s housenkou a kuklou, ze které povstane k novému životu motýl.

Všude v přírodě najdeme dost obdobných příkladů pro zodpovězení i nejtěžších otázek. Obzvlášť je v této době pro dítě důležitá autorita. Jenom to nesmí být autorita vynucená. Učitel musí dosáhnout autoritu zcela přirozeným způsobem, aby v ni dítě věřilo, dříve než se mu smí rozvinout vědění.

Proto žádá pedagogika založená na novodobé duchovní vědě u vychovatele nejen intelektuální vědění, pedagogické zásady a rozhled. Žádá také, aby byli na učitelská místa vyvoleni lidé, u kterých je předpoklad, že se stanou autoritou díky svým přirozeným vlohám. Zdá se to snad příkré?

Jak bychom neměli uplatňovat tento požadavek, když na něm závisí celá budoucnost lidstva!

Tak se nám otevírají výhledy na velké kulturní úkoly anthroposoficky orientované duchovní vědy.

Když člověk vstupuje do svého třetího sedmiletí, do doby pohlavní zralosti, uvolňuje se astrální tělo. S tímto uvolněním souvisí též tvoření vlastního úsudku i kritiky, stejně jako i utváření bezprostředních vztahů k ostatním lidem. Jako se probouzejí city od člověka k člověku, tak procitají i city pro ostatní okolní svět. Nyní je člověk zralý k tomu, aby začal chápat rozumem. Uvolněním astrálního těla se probouzí cítění sebe jako osobnosti. Tehdy je na místě podněcovat v člověku snahu po vlastním úsudku. V dnešní době se však člověk nechává zlákat ke kritice až příliš brzy. Sedmnáctiletí kritici se v dnešní době vyskytují čím dál tím častěji; jejich úsudky nemohou být jiné než zcela nezralé, protože jinak to ani není možné. Člověk musí být starý dvacet dva až dvacet čtyři let, aby mohl samostatně usuzovat. Od čtrnáctého do čtyřicetiletého roku má člověk využít co nejvíce možností učit se od světa. Všechno, co ho obklopuje, je pro něho příležitostí, aby se – učil. Tak vyrůstá člověk k plné životní zralosti.

Seznamujeme se zde s velkými zásadami výchovy, z nichž pak vyplývají nesčetné podrobnosti. V samostatném spisu „Výchova dítěte“ jsem rozvedl, jak je nutné pracovat v době:

- od 1. do 7. roku: pomocí příkladů a vzorů;
- od 7. do 14. roku: prostřednictvím autority;
- od 14. do 24. roku: samostatným úsudkem.

Tím plní duchovní věda svoje kulturní poslání! Z tohoto pohledu vysvítá zcela zřejmě plodnost duchovní vědy pro život.

KARMA

Jiným příkladem užití duchovní vědy v praktickém životě je pozorování velkého zákona karmy. Teprve tento zákon vlastně dělá život pro člověka pochopitelným.

Tento zákon v první řadě odpovídá na velikou otázku: proč se při narození různých dětí vyskytují různé poměry?

Vidíme například, jak se dítě rodí v bohatství, snad i s velkým nadáním, a je obklopeno nejpečlivější láskou. A vidíme jiné dítě, které se narodí v bídě a chudobě, snad s nepatrnými schopnostmi, takže je předurčené k tomu, aby to v životě nikam nepřivedlo; nebo také s velkými schopnostmi, které nemohou být vypěstovány. To jsou praktické záhady života a na ně nám dává novodobá duchovní věda odpovědi, pokud má člověk stát ve světě naplněn silou a nadějí.

A jakou odpověď na to dává zákon karmy?

Viděli jsme, že člověk prožívá na Zemi opětovné životy. Dítě nepřichází na svět poprvé. Bylo zde už častěji. Všechno ve světě je v souvislosti příčiny a následku. To uznává každý. V přírodě tedy panuje velký zákon příčin; a tento zákon, přenesený na duchovno, na duchovní svět, je zákonem karmy.

Jak působí tento zákon na vnější svět?

Když vezmeme kovovou kouli, rozžhavíme ji a položíme na dřevěnou desku, vypálí temnou skvrnu, otvor do dřeva. Když vezmeme a rozžhavíme jinou kovovou kouli, pak ji ponoříme do vody a pak ji položíme na dřevo, žádný otvor se nevypálí. Okolnost, že kouli hodíme do vody, je významná pro způsob, jakým se potom koule chová. Kdybychom užili přirovnání z lidského světa, má koule doslova osobní „zážitek“ (*zkušenost*); a je rozdíl, jak si počíná před ním a po něm. Tak závisí následek na příčině.

To je příklad z neživého světa a obdobně je to v celé přírodě. Zvířata, která měla zrak a odstěhovala se do temných jeskyní, ho ztratila. Kdyby takové zvíře mohlo v pozdějším vtělení přemýšlet, proč nemá oči, muselo by si říci: „Příčinou tohoto mého osudu je okolnost, že se moji předkové odstěhovali do těchto jeskyní.“ Dřívější zážitek se takto stává pozdějším osudem.

Věci proto spolu souvisí jako příčina a následek.

Čím výše vystupujeme k člověku, tím individuálnější se celá věc stává. Zvíře má skupinovou duši; a opravdu se osud některé skupiny zvířat pojí ke skupinové duši druhu. Člověk má však své „já“ sám pro sebe. Toto jednotlivé „já“ prožívá podobné osudy jako zvířecí skupinová duše. Jako se mění některý druh zvířat, tak se od jednoho života k druhému mění i jednotlivé „já“ člověka. Příčina a následek se přenáší z jednoho života do druhého. Co dnes prožívám, to má svoji příčinu v dřívějším životě, a co dnes dělám, to vytváří můj osud pro nejbližší život.

Můj dnešní život není příčinou toho, že jsem se narodil za určitých okolností. Ty jsem nezavinil nyní, ale příčinu musím hledat v dřívějším životě. Svůj dnešní osud jsem si připravil v dřívějším životě.

Lze ovšem říci: „Nepůsobí na člověka tato okolnost drtivě a nebere mu veškerou naději?“

Právě zákon karmy poskytuje největší útěchu pro život.

Protože stejně tak, jako je pravidlo, že nic není bez příčiny, je i pravidlo, že nic nezůstane bez následku.

Ať už jsem narozený v bídě a nouzi, ať mám i nepatrné schopnosti; všechno, co dělám, musí mít svůj následek; a to, co si osvojím pílí a umravněním, bude mít určité svůj následek v následujícím životě.

Snad na mne může působit tísnivě, že jsem si svůj osud zasloužil sám; ale naopak mě může povznést, že si mohu vytvořit svůj vlastní osud v budoucnosti.

Kdo tento zákon přijme do svého citění, myšlení a chtění, uvidí, jakou sílu a jistotu získá. Není ani tak důležité, abychom tomuto zákonu rozuměli; to se dostaví teprve na vyšších stupních jasnovidného poznání. Mnohem důležitější je, abychom podle tohoto zákona viděli svět a žili podle toho. Pokud to děláme léta s dostatečnou vážností, pak se tento zákon vtiskne našemu citění sám. Pravdivost tohoto zákona se nám potvrdí praxí.

Nyní by se však dalo namítnout:

„Ale to bychom se přece stali pouhými fatalisty! Všechno, co nás postihuje, jsme si připravili sami; ale nemůžeme na tom nic měnit. Je proto lepší, když neděláme nic. Když jsem lenivý, je to právě můj osud.“

Anebo je též možné říci: „Zákon karmy říká, že pro sebe můžeme dosáhnout příznivých následků později. Začnu tedy být řádným člověkem teprve v pozdějším životě. Teď si ale chci užít svět. Vždyť mám čas; vrátím se zase na Zemi a pak teprve začnu.“

Jiný zase řekne: „Nyní už nepomůžu nikomu, protože když pomůžu člověku, který je chudý, ubohý, zasahuji do jeho osudu; on si přece zaslouží svoje dnešní utrpení a musí se snažit, aby si svůj osud změnil.“

Toto všechno by ovšem byl nejhrubší omyl. Zákon osudu říká: všechny dobré skutky, které jsem v životě vykonal, budou mít své následky, právě tak jako všechny špatné skutky. Je to, jako kdyby měl člověk „účet“, na jehož jedné straně je „má dáti“ a na druhé „dal“. V každém okamžiku lze sestavit „účetní rozvahu“ a „udělat uzávěrku“.

Co z této bilance vyplývá, je můj osud. To se zdá být pevný, neměnný zákon.

Tak tomu ale není. Správné srovnání s účetní knihou nám totiž říká: Každý nový obchod mění bilanci a každý nový skutek mění osud. Obchodník si přece nemůže říci: „Každým novým obchodem porušuji svoji bilanci; nemohu proto nic dělat.“

Jako obchodník není nijak omezovaný svojí účetní knihou, aby nepodnikal nové obchody, právě tak málo je člověku bráněno zapsat nový účet do své knihy života. A pokud je obchodník v tísní, požádá svého přítele, aby mu půjčil určitou částku, která by mu z tísně pomohla. Byl by nesmysl, aby mu přítel řekl: „Tím zasahuji do tvé účetní knihy.“ A právě takový nesmysl by byl, kdybych nechtěl někomu pomoci, abych nepřišel do konfliktu se zákonem karmy. Člověku, který pevně věří v zákon karmy, nestojí nic v cestě, aby nemohl odpomoci jakékoli bídě a nouzi. Naopak, kdybychom tuto víru ztratili, museli bychom pochybovat, zda vůbec existuje účinná pomoc. Takto však jistě víme, že pomoc opravdu působí – a v tom právě spočívá silná stránka zákona karmy, že poskytuje útěchu a sílu.

Nesmíme se příliš ohlížet na tu stránku zákona karmy, která má co dělat s minulostí, ale musíme přihlížet spíše k té stránce, která náleží budoucnosti. Díváme se sice na to, co se stalo v minulosti, a neseme svůj osud; musíme ale být činní, protože klademe základy budoucnosti.

Křesťanští duchovní často namítají: „Vaše duchovní věda není křesťanství, protože všechno připisuje vlastnímu vykoupení. Člověk musí prožít svůj osud zcela sám až do

konce. Ale pokud má člověk až do konce nést svůj osud sám, pak nezbyvá místo pro Ježíše Krista, který přece trpěl za celé lidstvo. Říkáte: „Já nikoho nepotřebuji.“

To je nedorozumění na obou stranách. Kdo takto mluví, neuvažuje o tom, že svobodná vůle není zákonem karmy omezována. Tomu, kdo zastává duchovně-vědecký názor, musí být jasné (pokud věří v zákon karmy), že nebude pouze na svépomoci a na vlastním vývoji. Je nutné vědět, že i jiný člověk nám může pomoci, a pak snadno najdeme spojení zákona karmy s hlavním dogmatem křesťanství. Toto spojení tady bylo vždy. I křesťanská esoterní věda zná zákon karmy.

Představme si dva lidi, z nichž jeden je následkem svého osudu v bídě a druhý mu poskytne pomoc. Tím si první z nich zlepšil svůj osud. Odstraňuje se tím zákonitost osudu ze světa? Naopak, jen se tím potvrzuje; právě díky zákonu karmy můžeme poskytnout pomoc.

Když má někdo více moci, může pomoci několika lidem. Když je někdo ještě mocnější, může poskytnout pomoc stům a tisícům lidí a tím příznivě působit na jejich osud. A když je někdo tak mocný, jak si křesťanství představuje Ježíše Krista, poskytne pomoc celému lidstvu v době, kdy právě tuto pomoc všichni lidé potřebují. Tím se zákon osudu nestává nepochopitelný, ale právě naopak. Čin Ježíše Krista na Zemi se stává působícím právě tím, že ho lze budovat na karmě.

Vykupitel ví, že karmou se stává dílo spasení přístupné skutečně všem lidem. Tento čin byl budován na zákonu karmy, jako příčina budoucího mohutného účinku, jako setba pro budoucí sklizeň, jako pomoc tomu, kdo na sebe nechá působit požehnání Spasitelova vykoupění. Čin Ježíše Krista je vůbec myslitelný jenom tím, že existuje zákon karmy. A zákonem Ježíše Krista je právě nauka o karmě a reinkarnaci.

Neříká se v ní: „Každý musí nést následky svých skutků,“ ale: „Následky skutků musí být nesený, lhostejno kým.“ *(Máme-li třeba dluh, je lhostejné, kdo jej za nás zaplatí. Nicméně, tím se náš dluh nesmazal; dále jsme dlužní tomu, kdo za nás vyrovnal náš dluh. Jde tu vlastně jen o techniku, jak pouze oddálit splácení dluhu. Pozn. překl.)*

Pokud tvrdí někdo, kdo se hlásí k duchovně-vědeckému světovému názoru, že nechápe tento čin pro celé lidstvo, pak právě nechápe karmu. A stejně tak ji nechápe ani příslušník církve, pokud tvrdí, že karma ruší vykoupění. Proč křesťanství právě tento zákon karmy a myšlenku reinkarnace zdůrazňovalo méně, to je odůvodněno ve vývoji lidstva a bude o tom zmínka ještě na jiném místě.

Svět se neskládá jen z jednotlivých „já“, z nichž každé je ve světě uzavřeno samo pro sebe, ale ve světě panuje velká jednota, velké sbratření. Jako tady ve fyzickém životě může bratr nebo přítel poskytnout druhému oporu, tak podobně je tomu v hlubším smyslu i ve světě duchovním.

O ÚČINCÍCH ZÁKONA KARMY V LIDSKÉM ŽIVOTĚ

Zprávy o účincích zákona karmy v lidském životě mohou být podány kuse, neboť nejde o nějaké spekulace a vymyšlené případy, ale jen o věci a skutečnosti zjištěné zkušenostmi. Lze proto jen říci, že to či ono nastává, když skutečně pozorujeme člověka, jaký v takovém případě byl.

Jak vzniká náš osud? Jak vznikají různé poměry a vlohy při narození?

Tím, že je člověk složen ze svých čtyř těl, vznikají různé osudové okolnosti a vztahy. Hlavní slovo má přitom tělo fyzické, éterné a astrální, a v tomto posledním se pak skrývá tělo našeho „já“. Pokud chceme pochopit karmické souvislosti v jednotlivostech, musíme rozeznávat, jak příčiny a následky souvisí s těmito různými těly.

Pozorujme v první řadě fyzické tělo, pokud přichází pro zákon karmy do úvahy. Veškerá naše činnost se odehrává ve fyzickém světě. Abychom mohli jinému člověku způsobit radost nebo smutek, musíme s ním být na stejném místě. Naše konání je závislé na pohybech našeho fyzického těla. S našimi skutky v tomto fyzickém těle souvisí náš vnější osud v pozdějším životě. Tento vnější osud se doslova stává okolím a poměry, do kterých se rodíme.

Kdo spáchal zlé skutky, připravuje si zlé okolí, a naopak.

To je první důležitý karmický zákon.

Druhý základní zákon vyplývá z následující úvahy:

Přihlédněme k vývoji, který člověk prodělává. V průběhu života přijímá člověk velmi mnoho představ, vjemů, citů a zkušeností; učí se mnoho věcí. Tím se v člověku dějí velké změny. Vmysleme se do doby před několika desetiletími, kdy se ještě o duchovní vědě nic nevědělo. Kolik nových představ získal člověk touto duchovní vědou, jak se život jejím působením změnil! To všechno působilo na naše astrální tělo a měnilo ho, protože tento článek lidské bytosti je nejjemnější a prodělává tyto změny nejrychleji.

Mnohem méně se mění člověk ve svém temperamentu, povaze a sklonech. Hněvivé dítě se mění velmi pomalu. Temperament, povaha a sklony trvají často po celý život. V životě se rychle mění zkušenosti a představy; temperament (*letora*), povaha a sklony však zvolna. Sklony jsou zvláště nepoddajné; trochu se sice mění, ale přece jen velmi pomalu. K tomu, co se člověk učí, jsou tyto pozvolna se měnící vlastnosti ve stejném poměru, jako malá ručička u hodin k velké. Příčinou je, že zmíněné okolnosti jsou zakotvené v éterném těle, a to se mění jen velmi pomalu, protože je složeno z látky, která je mnohem méně schopná změny než tělo astrální.

Nejpomaleji se však mění fyzické tělo. Určité vlohy dostáváme jen jednou, a tak zůstává naše hmotné tělo po celý život s téměř stejnými dispozicemi. Poznáme ještě, jak žák může měnit i své fyzické tělo, když předtím pracuje na svém těle éterném. Je třeba, abychom sledovali i tyto věci, jak svým působením zasahují též mimo tento život.

Představy, které přeměňují po dobu života astrální tělo, vyvolávají hlubší změny v těle éterném teprve v nejbližším životě. Pokud chce člověk pečovat o to, aby se narodil v nejbližším životě s dobrými sklony, musí se už v tomto životě snažit, aby ve svém astrálním těle tyto vlastnosti připravil. Když se někdo snaží dělat mnoho dobrých skutků, zrodí se příště se sklony k dobrým skutkům. To se pak stává vlastností těla éterného. Jestliže se chce někdo narodit s dobrou pamětí, musí už nyní co možná nejvíc cvičit paměť, musí častěji vzpomínat na jednotlivá léta svého života i na celý svůj dosavadní

život. Tím se v astrálním těle vytváří dobrá vloha k paměti, která se pak projeví v příštím životě. Člověk, který prožívá svůj život s chvatem, rodí se v příštím životě se sklony málo lpět na jednotlivých předmětech svého okolí. Kdo žije důvěrně se svým okolím, narodí se pak se zvláštní zálibou pro všechno, co kdysi toto okolí tvořilo.

I příčiny různých temperamentů lze hledat v dřívějším životě. Temperament (*letora*), je vlastnost éterného těla.

Cholerik má silnou vůli, je zmužilý, odvážný, žízní po skutcích a má nutkání hodně vykonat, jako například Caesar, Napoleon, Hanibal, Alexandr; to byli cholerikové. Cholerická letora se projevuje už u dítěte, které chce hrát vůdčí roli mezi svými kamarády.

Melancholik se hodně zabývá sám sebou. Tím snadno dospívá k tomu, že se odděluje, že hodně přemýšlí zejména o tom, jak na něho působí okolí, ustupuje rád do pozadí a je snadno nedůvěřivý. To se projevuje už u dítěte, které nerado ukazuje své hračky; má strach, že by se mu něco vzalo, a proto by nejraději uzavřelo všechny své věci na zámek.

Flegmatik nemá pravý zájem o nic; mnoho času prosní, je nečinný, lenivý a vyhledává smyslné požitky.

Sangvinik má lehce vznětlivý zájem o všechno; nevytrvá však, hodně a často mění své libůstky.

Člověk je obvykle spojením všech čtyř temperamentů; ale u každého lze vždycky nalézt více nebo méně prorážející určitý základní tón té které letory. Tyto čtyři temperamety se projevují v éterném těle. Lze tedy vlastně rozeznávat čtyři různé druhy éterných těl. Jsou v nich obsaženy různé proudy a pohyby, což se též projevuje v určité základní barvě, která však není závislá na astrálním těle, nýbrž se v něm pouze projevuje.

K melancholickému temperamentu karmicky dochází zvláště tehdy, když byl člověk v předchozím životě nucený žít v malém úzkém kruhu, když byl příliš mnoho sám pro sebe. Nemohl pak ve světě uplatnit mnoho podnětů.

Kdo hodně poznal a prožil, kdo prošel těžkým životem, stává se cholerikem.

Pokud měl člověk život příjemný, bez bojů a strastí, nebo také když mnoho viděl, ale šel ve světě mimo mnoha věcí, pouze si jich zběžně všiml, to všechno v podstatě karmicky přechází v nejbližším životě do nejbližší „hustšího“ těla, tj. do těla éterného.

Na základě tohoto vidíme, jak lze pracovat na svém příštím životě. V okulních školách se na člověku pracuje tímto způsobem vědomě. Tak tomu bylo spíše v minulosti než dnes, což souvisí s cyklickými vývojovými změnami. Před 5 000 lety měl okulní učitel zcela jiný úkol. Tehdy musel pečovat o lidi spíše v jejich skupinových celcích. Tehdy se pracovalo vědomě na tom, aby se v nejbližším životě harmonicky shodovaly celé kategorie a skupiny lidí. Ale lidé se stávají čím dál tím samostatnější, takže okulní učitel už nemůže používat jednotlivého člověka jako prostředek k cíli, ale každého jedince musí považovat za účel sám. Každého jednotlivce musí přivést tak daleko, jak jen je pro něho možné. V nejstarších kulturách (například v Indii) bylo všechno obyvatelstvo rozděleno na čtyři kasty a na těch se pracovalo tak, aby lidé v nejbližším životě mohli projít určitou kastou. Výcvik lidí povoláními vůdci směřoval systematicky na tisíciletí dopředu k tomu, jak se má obraz světa změnit. Tato skutečnost propůjčovala okulním vůdcům velkou moc.

Jak působíme na své éterné tělo se zřetelem na svůj nejbližší život?

Všechno, co člověk na svém éterném těle vypěstuje, se vyvíjí velmi pomalu a lze o to pečovat výchovou. Co se děje v jednom životě v těle éterném, to se v nejbližším životě probouzí jako dispozice v těle fyzickém. Dobré sklony a dobré zvyky našeho éterného těla jsou v příštím životě dobrými dispozicemi ke zdraví; špatné sklony se objevují jako náchylnost k určitým nemocím. Úmysl a pevná vůle odvyknout si špatné návyky působí až do éterného těla a poskytují příznivé dispozice ke zdraví. Zvláště dobře lze pozorovat, jak se objevují na fyzickém těle náchylnosti k nakažlivým nemocím. Ne že člověk je stížen určitou nemocí – to závisí na skutcích člověka. Ale zda je k ní disponován, to závisí na sklonech apod. života předcházejícího. Původ infekčních nemocí je vždy nutno hledat ve zvláště vyvinutém, egoistickém smyslu pro zisk.

Když se chceme poučit, co je zdraví a nemoc, musíme uvážit fakt, že tu působí mnoho okolností dohromady. Nemoci nemusí být pouze osudem jednotlivce; mohou být i osudem celých národů.

Zajímavým případem, jak spolu souvisí věci v duchovním životě, je vpád mongolských kmenů, které se rozšířily z Asie na západ. Tito Mongolové byli potomky dávných Atlantů. Zatímco Indové, Germáni atd. prošli vzestupným vývojem, Mongolové se zastavili na určitém stupni. Jako se na vývojové dráze člověka oddělila zvířata, tak podobně se oddělily i nižší národy. Mongolové jsou zaostalí bratři kulturních národů, kteří se – fyzicky – vyvíjejí sestupně. V astrálním těle takových zaostalých lidí lze spatřit hodně rozkladných látek. Mongolové narazili na Germány, které zachvátil je strach a hrůza. Strach a hrůza jsou však vlastnosti astrálního těla, ve kterém se právě těmto rozkladným astrálním látkám daří. Evropská astrální těla byla takto infikována a tato infekce se později objevuje ve fyzickém těle pozdějších generací. Neúčinkuje na jednotlivého člověka, ale na celé národy.

Následkem této infekce bylo malomocenství, strašná nemoc, která způsobila ve středověku tolik zla. Tato nemoc byla tedy fyzickým následkem mongolského vlivu na astrální těla evropských národů.

„Attila – Atti – Atlant“.

Tímto jsou odůvodněny i lidské nemoci. Biblické záznamy říkají: „Hříchy otců přecházejí na děti až do třetího a čtvrtého pokolení.“ Tyto výroky je nutné brát doslovně, jako vůbec mnoho takových výroků. Bibli lze chápat čtyřmi různými způsoby; jinak si ji vykládá:

skutečný věřící;

chytrý liberální člověk;

symbolik;

člověk ovládající skryté vědění, který může její obsah chápat doslovně, poněvadž zná souvislosti.

Z předešlých vývodů lze odvodit důležitou praktickou zásadu: pokud se pečuje vhodným způsobem o dobré zvyky člověka, lze tím v nejbližších generacích zlepšit nejen mravní, ale i zdravotní stav národa, a naopak (což je potom karma tohoto národa).

Dnes je rozšířena nemoc, která před sto lety byla sotva známá; ne snad proto, že by tato nemoc byla objevena teprve teď, ale protože nebyla v takové míře rozšířena jako dnes. Tato nemoc je neuróza.

Příčinou této nemoci je materialistický světový názor 18. století. Kdyby tyto materialistické myšlenkové zvyklosti nepředcházely, tato choroba by se neobjevila. Okultní učitel ví, že kdyby materialismus trval ještě po několik staletí, působil by ničivě na zdraví národů. Kdyby se těmto materialistickým myšlenkovým zvyklostem nečelilo,

lidé pozdějších dob by nebyli jen nervózní, ale už i děti by přicházely na svět a chvěly by se a každá okolnost (*podnět okolí*) by na ně působila bolestivě. Především by se však úžasně šířily epidemie šílenství a duševní nemoci; k tomu by došlo už v nejbližších desetiletích. Tomuto nebezpečí lidstvo spělo vstříc: epidemiím nemocí ducha.

Tento obraz budoucnosti byl též pravou příčinou, proč okultní vůdci lidstva, mistři moudrosti, pokládali za nutné zpřístupnit lidstvu jistou část spirituální, duchovní moudrosti. Jen takovýto duchovní světový názor může příštím generacím vrátit vlohy k dobrému zdraví; je to hnutí, které pramení z hlubokých potřeb našeho soudobého lidstva.

Duchovní věda je tedy hluboké, z potřeb lidstva vyvěrající hnutí.

Před sto lety se za „nervózního“ člověka pokládal takový člověk, který měl dobré, silné nervy. Již z přeměny tohoto slova lze vyčíst, jak do světa vstoupilo něco docela nového.

V jakém poměru je zákon karmy k fyzické dědičnosti?

Fyzická dědičnost hraje velkou úlohu. Víme, že u syna lze najít určité vlastnosti po otci a jeho předcích. Tak například v rodině Bachů bylo v době 250 let 28 význačných hudebníků.

Bernoulli byl význačný matematik a dalších 8 význačných matematiků se v jeho rodině narodilo po něm. Říká se, že toto všechno je dědičnost. Ale to je pravda jen z části. Protože: aby se člověk stal vynikajícím hudebníkem, k tomu není potřeba jen, aby si v duši vypěstoval hudební vlohy, ale musí mít i fyzicky dobré hudební ucho. Co je v takové rodině hudebníků čistě fyzického, tj. jemné sluchové ústrojí, to se dědí z rodičů na dítě.

V rodině, ve které se hodně pěstuje hudba, lze najít dobré, pro hudbu vypěstované sluchové orgány. Když se má vtělit duše se silně vypěstovanými vlohami pro hudbu, je pochopitelné, že se tato duše nenarodí v rodině, ve které se hudba nepěstuje – tam by mohla zakrznět – nýbrž v takové rodině, kde najde vhodné fyzické ústrojí. To se plně shoduje se zákonem karmy.

Obdobně je tomu i s morální odvahou. Pokud taková vloha nenajde vhodnou krev, zajde: „Je proto nutné být opatrný ve volbě svých rodičů.“

Dítě není podobné rodičům, ale rodí se tam, kde jsou rodiče nejvíce podobní jemu.

Může nastat otázka, jestli to není na úkor mateřské lásky.

Naprosto ne. Právě proto, že přichází dítě k matce, je tu hluboká sympatie už před narozením, takže tato láska je vlastně založena dále v minulosti a po narození jen ve svém trvání pokračuje. Dítě svoji matku milovalo už před narozením, a proto není divu, že později matka tuto lásku opětuje.

DOBRO A ZLO

Jak esoterní nauka pohlíží na vznik svědomí? Svědomí se pro člověka na dnešním kulturním stupni jeví jako vnitřní hlas, který ho upozorňuje, co má nebo nemá dělat.

Jak tedy tento vnitřní hlas vznikl?

Je zajímavé bádáním zjistit, jestli v historickém vývoji lidstva existovalo něco podobného tomu, co dnes označujeme názvem „svědomí“. Zjišťujeme, že za raných stavů kultury výraz pro tento náš dnešní pojem neexistoval. V řecké literatuře se vynořuje teprve velice pozdě. „Svědomí“ jako takové se probouzí ve vývoji lidstva teprve později. Ještě poznáme, co měli naši předkové místo svědomí.

Jak se tedy svědomí postupně vytvořilo?

Uveďme si příklad: Darwin se kdysi na svých cestách setkal s lidožroutem a pokoušel se mu objasnit, že přece „není dobré“ sníst jiného člověka. Divoch odpověděl: „Abych mohl rozhodnout, jestli je to dobré nebo špatné, musel bych nejdřív toho člověka sníst.“

Divoch ještě neposuzoval „dobro“ a „zlo“ podle mravních pojmů, ale podle příjemných pocitů, které měl při požívání lidského masa. Tento divoch byl zaostalý člověk ze starého, dávného kulturního stavu, ve kterém jsme kdysi dávno žili všichni.

Jak takový člověk dochází k rozlišování „dobra“ a „zla“?

Tím, že jedl lidské maso tak dlouho, až jednou měl sám být sněden. V takovém okamžiku si uvědomil, že se mu může přihodit totéž. Poznal ze zkušenosti, že tady není něco zcela v pořádku. Ovoce této zkušenosti mu zůstalo v kámalóce a v dévachanu. V nejbližším vtělení si už přinesl temný (nejasný) pocit, že jeho konání není docela správné, a po dalších vtěleních se tento pocit stával určitějším a jasnějším. Dbal na pocity jiných a vyvinul si časem určitou zdrženlivost. Po různých inkarnacích se tento temný pocit zhustil a vytvořila se myšlenka „to nesmím dělat“.

Právě tak na počátcích kulturního stavu jedl divoch všechno bez rozdílu. Postupně sbíral zkušenosti, že mnohé jíst může a mnohé nesmí. Tak se v něm ponenáhlu zhustila zkušenost a stala se hlasem svědomí.

Co je proto svědomí?

Svědomí je výsledek zkušeností různých vtělení. V základě je vlastně všechno vědění výsledkem zkušeností. Všechno vědění (na nejvyšších stupních stejně jako na nejnižších) vzniklo cestou zkoušení, zkušenosti.

Sem patří zajímavá skutečnost. Teprve od Aristotelovy doby existuje věda logiky – nauka o myšlení. Z toho usuzujeme, že teprve tehdy vzniklo správné myšlení. A tak tomu i skutečně je. Myšlení se muselo vyvinout; správné myšlení – logika – povstalo během doby ze základního pozorování nesprávného myšlení.

Pravda je něco, co si lidé získali teprve mnohými inkarnacemi. Lidstvo dospělo k pokladu vědění teprve dlouhým zkoušením. Tady vidíme důležitost zákona karmy. Setkáváme se tu s něčím, co se jako trvalý návyk a sklon vytváří ze zkušeností. Takový sklon, jako je svědomí, kotví také v éterném těle.

Tento sklon se vytváří v éterném těle tím, že se astrální tělo tolikrát přesvědčilo, že to nebo ono není možné.

Jiný zajímavý karmický vztah je mezi egoistickým chováním ze zvyku a mezi láskyplným, soucitným soužitím s jinými lidmi. Jsou zatvrzelí egoisté ze zvyku (nejen co se týče zisťnosti) i láskyplní a soucítící altruisté. Obě tyto vlastnosti lpí na éterném těle a projevují se dokonce až v těle fyzickém.

Osoby, které v jednom životě jednají sobecky – egoisticky ze zvyku, v příštím životě brzy stárnou.

Příčina toho, že člověk zůstává mladý a svěží, je v tom, že ve svém předešlém životě byl plný lásky a dovedl se proniknout oddaností.

Vidíme, že tak můžeme své fyzické tělo vědomě připravovat pro nejbližší život.

A jak je tomu se skutečnostmi, které si fyzické tělo získá samo?

Jeho skutky se stávají jeho budoucím osudem.

Je však též otázka – jak působí nemoci, které člověk v tomto životě prodělal?

Odpověď na tuto otázku (jakkoli podivná) není spekulací ani teorií, ale zakládá se na zkušenosti, která vyplývá z duchovně-vědeckého bádání a poučuje nás o poslání nemoci. Fabre d'Olivet (badatel geneze) užil krásný obraz, když přirovnal to, co se vytváří jako osud člověka, k určitému přírodnímu ději a řekl:

„Drahocenná perla vzniká nemocí; perla je exudát perlorodky, takže život v tomto případě musí onemocnět, aby vzniklo něco drahocenného.“

Obdobně se tedy nemoci fyzického těla v tomto životě objevují jako fyzická krása těla příštího. A to tak, že se buď vlastní tělo nemocí, která ji postihla, povznese ke kráse – stává se proto v příštím životě krásnější – anebo nemoc v jednom životě odškodní člověka v druhém životě tím, že se narodí v krásném okolí. Krása se tedy karmicky vyvíjí z utrpení, bolesti a nemoci.

To je nápadná souvislost, která však skutečně existuje. Dokonce se tak vytváří i smysl pro krásno. Nic krásného není ve světě bez utrpení, bolesti a nemocí. Něco všeobecného, co se snadno k těmto myšlenkám připojuje, nám ukazuje, že otázky týkající se zla, nemoci a bolesti nemůžeme snadno zodpovědět, pokud neznáme vnitřní souvislosti celého lidského vývoje.

Vývojovou linii lidstva lze sledovat do dávné, velmi vzdálené minulosti. Tehdy měla Země úplně jinou tvář a panovaly na ní zcela jiné poměry. Vyšší zvířata ještě neexistovala; byla to doba, kdy nebyli ještě ryby, obojživelníci, ptáci, savci. Člověk však už tady byl, ovšem ve zcela jiné podobě, než jakou známe dnes. Jeho fyzické tělo bylo tehdy velmi nedokonalé; výše stálo jeho tělo duchovní. Tehdy člověk ještě žil ve svém éterném, měkkém těle a duše sama zvenčí pracovala na své fyzické tělesnosti.

Tehdy měl člověk v sobě všechny ostatní bytosti. Potom se vyvinul výš a zanechal za sebou formu ryby, kterou v sobě předtím choval. Byly to mohutné bytosti fantastického vzhledu, nepodobné našim dnešním rybám.

Pak opět člověk postoupil výš a vyloučil ze sebe ptáky.

Pak vystoupili z člověka plazi a obojživelníci, groteskní ještěrovité bytosti. Formy živočichů, které známe, jsou vlastně už jen potomci dříve zaostalých bytostí, které se ještě podobaly člověku.

Ještě později ze sebe člověk vyloučil savce, i opice, a tím postoupil ještě výš.

Člověk byl už od prvopočátku člověkem, nikoli opicí, a vyloučil ze sebe celou zvířecí říši, aby se sám stal dokonalejším.

Podobně – jako když z nějaké různě zbarvené tekutiny, ve které jsou smíchané jednotlivé barvy, vylučujeme tyto jednotlivé barvy, až získáme konečně čistou vodu, tak – řečeno přirovnáním – vylučoval ze sebe člověk jednotlivé životní říše.

Starší přírodní badatelé, jako například Paracelsus nebo Oken, vyslovili následující: „Pokud člověk pozoruje zvířectvo, musí si říci: nosil jsem je kdysi v sobě a pak jsem je vyloučil ze své bytosti.“

Tak měl původně v sobě to, co má později mimo sebe. Člověk má dnes v sobě něco, co bude jednou i mimo něj, totiž svoji karmu, obě dvě složky osudu, „dobro a zlo“.

Jako ze sebe člověk vyloučil zvířectvo, tak také ze sebe jednou vyloučí do vnějšího světa dobro i zlo.

Dobro vytvoří jednou v budoucnu zvláštní, od přirozenosti dobrou rasu lidí, zlo pak zvláštní rasu lidí zlých. To je naznačeno i v Janově zjevení. Podobné poukazy však nesmíme chápat nesprávně. Musíme rozlišovat mezi vývojem duše a vývojem jejího nositele, tj. rasy, plemene. Lidská duše se může inkarnovat i v rase, která upadá. Ale jestliže se tato duše sama nezkazí, nemá zapotřebí, aby se vtělovala do degenerovaných plemen; naopak, vtělí se opět v rase, která se vyvíjí vzestupně. Pro plemena, která se vyvíjejí sestupně, proudí z druhé strany dost duší, aby se v nich mohly vtělovat.

Co je však uvnitř, to musí vystoupit a člověk postoupí ve svém vývoji výš, až se jeho karma vyžije. S tím souvisí něco velice zajímavého. Vzhledem k tomuto vývoji lidstva se už před mnoha staletími tvořily tajné řády, které si vytkly vysoce významné úkoly. Jedním z těchto řádů byl řád Manichejců.

Věda o něm vlastně neví nic pořádného. Panuje domněnka, že Manichejci hlásali, že dobro a zlo jsou od přirozenosti ve vzájemném boji, že to tedy bylo určeno už při stvoření světa. Avšak to je jen odlesk skutečného úkolu tohoto řádu, znetvořený až k nesmyslnosti. Jednotliví členové byli pro svoji úlohu vychování zcela zvláštním způsobem. Tomuto řádu bylo známo, že jednou budou žít lidé, kteří ve své karmě nebudou mít zlo. Věděli, že také bude jednou existovat rasa od přirozenosti zlá. U té se bude vyskytovat všechno zlé v ještě vyšší míře než u nejdravějších zvířat, protože tito lidé budou konat zlo vědomě, rafinovaně, s vysoce vypěstovaným rozumem.

Řád Manichejců vyučuje už teď své členy takovým způsobem, že budou moci v pozdějších pokoleních působit jako přeměňovatelé tohoto zla. Nesmírná obtížnost této úlohy spočívá v tom, že v této zlé lidské rase nebude vedle zla ještě dobro, jako je u zlého dítěte, které se příkladem a poučováním nechá vyvinout výše. Jak tyto od přirozenosti naprosto zlé lidi do základů přetvořit, to právě učí řád Manicheů. Když se tato práce podaří, stane se z tohoto přetvořeného zla zcela zvláštní dobro. Mravní stav na Zemi se stane stavem svatosti. Tento stav svatosti způsobí síla přetvoření, ale nebude ho možné dosáhnout jinak, než když se nejdříve vytvoří ono zlo. A v síle, kterou bude nutné použít, aby bylo toto zlo překonáno, bude obsažena možnost vývoje k nejvyšší svatosti.

Pole je také nutné pohnout odpadky, které vzbuzují odpor. Mrva musí nejprve doslova vrůst do půdy pole jako kvas. Podobně i lidstvo potřebuje mrvu zla, aby dosáhlo stavu nejvyšší svatosti.

Takové je poslání zla.

Člověk se stává silným, pokud musí namáhat své svaly. A právě tak musí dobro, pokud se má vystupňovat ve svatost, překonat zlo, které se mu staví do cesty.

Zlo má úkol přivést lidstvo na vyšší stupeň.

Tyto poznatky nám dávají tušit mystéria života. Později, když člověk překoná zlo, bude moci přistoupit k tomu, aby vykoupil padlé bytosti, na jejichž účet se vyvíjel. To je smysl vývoje.

Ještě obtížnější myšlenka je tato: plž vytvořil ze své živoucí podstaty svůj domek, nebo škeble svoji skořáčku. Co plže obklopuje jako domek, to bylo původně v něm. Je to jeho vlastní tělo ve zhuštěné formě. Duchovní věda říká: „Jsme jednotou se vším, cokoli nás obklopuje.“ To je nutné chápat tak, že člověk měl kdysi všechno v sobě. Ve skutečnosti vznikla zemská kůra tím, že ji člověk kdysi vykrytalizoval. A jako má hlemýžď svůj domek, tak i člověk měl v sobě všechny ostatní bytosti a říše: nerostnou, rostlinnou, zvířecí a lidskou. Člověk může říci: „Všechny tyto látky byly ve mně, já jsem tyto součástky postupně vykrytalizoval.“

Když se potom dívá na něco kolem sebe, uvědomuje si: „To všechno jsem já sám.“

Ještě jemnější je druhá myšlenka. Představme si ten dávný stav člověka, ve kterém ze sebe ještě nic nevyloučil. Člověk tady byl a měl i představy. Ale tyto představy neměl objektivně, tím, že by na něho působily vnější věci, ale čistě vnitřně, subjektivně. Všechno vycházelo z něho. Sen je ještě dědictvím z té doby, kdy člověk celý svět doslova spřádal ze sebe. Pak teprve postavil svět sobě tváří v tvář.

Sami jsme vytvořili věci tohoto světa a vidíme teď své vlastní výtvořky, svoji vlastní podstatu, která se zhmotnila v jiných bytostech.

Kant mluví o něčem, co člověk nemůže poznat, o „věci samé o sobě“. Ale nic takového není. Neexistuje hranice poznání, protože člověk nalézá ve všem, co kolem sebe vidí, stopy své vlastní bytosti.

To všechno jsme řekli, abychom ukázali, že pokud pozorujeme pouze jednu stránku věci, nemůžeme pochopit, jakou úlohu má.

Pozorujeme-li jen zlo, nemůžeme pochopit, jakou úlohu má. Stejně je tomu u nemoci. Jestliže pozorujeme jen smyslový svět, nemůžeme nikdy chápat, proč existuje. Celý vývoj se odehrál štěpením (*oddělováním*), protože člověk se měl stát vnitřní bytostí. Bylo nutné, aby ze sebe všechno vyloučil; aby mohl uvidět sebe sama právě tak, jak to udělalo kosmické Slovo, Logos. Tyto harmonické souvislosti nás pak poučují i o poslání nemoci, utrpení a bolesti, o poslání zla a o poslání vnějšího světa.

JEDNOTLIVÉ KARMICKÉ OTÁZKY

Jakou karmickou souvislost je nutné spatřovat v tom, že mnoho lidí umírá v mladém věku, například jako děti?

Případy, které byly duchovně-vědeckým bádáním prozkoumány, nás poučují o následujícím. Například dítě, které brzy zemřelo, bylo vyšetřeno vzhledem k jeho vztahům k předešlému životu. Zjistilo se, že toto dítě bylo ve svém dřívějším životě nadáno dobrými vlohami a že je též dobře využívalo. Stalo se schopným členem lidské společnosti, ale bylo poněkud slabozraké. Díky tomuto slabému zraku a nemožnosti přesného vnímání získaly všechny jeho zkušenosti zvláštní zabarvení. Následkem toho mu všude chyběly jisté maličkosti, kterými by se mohly jeho zkušenosti zlepšit. Tento člověk proto vždycky zůstal – následkem svého slabého zraku – poněkud pozadu. Kdyby měl dobré zrakové ústrojí, mohl by vykonat něco mimořádného. Zemřel a krátce na to se vtělil znovu, se zdravým zrakem, ale žil pouze několik týdnů. Tím však jeho schránky dostaly možnost poznat, jak získat zdravý zrak, a on dostal kousek života, který mu – řekněme chyběl, doslova jako korektura života minulého. Bolest rodičů se, přirozeně, v takovém případě vyrovná karmicky; museli se však stát nástrojem této korektury.

Jaká je karmická souvislost u mrtvě narozeného dítěte?

Pokud se dítě narodí mrtvé, znamená to, že astrální tělo se už spojilo s fyzickým tělem, i dvě další nižší těla jsou v pořádku, ale astrální tělo tohoto lidského zárodku ustupuje opět do pozadí, takže člověk přichází na svět mrtvý.

Proč tu astrální tělo ustupuje do pozadí?

Souvislost je tato; určité články vyšší lidské přirozenosti souvisejí s určitými fyzickými orgány. Tak například žádná bytost, která nemá buňky, nemůže mít též éterné tělo. Kámen nemá éterné tělo, protože nemá buňky k přijetí éterného těla, jako je má rostlina. Podobně je i tělo astrální vázáno na nervovou soustavu. Rostlina nemá astrální tělo, protože nemá nervovou soustavu. Jakmile by byla rostlina proniknuta astrálním tělem, neměla by už fyzickou podobu rostliny, ale musela by být vybavena nervovou soustavou. I kámen by musel získat buňky, kdyby byl proniknut éterným tělem.

Jestliže se má lidské „já“ uplatnit ve fyzickém těle, pak musí být v tomto fyzickém těle teplá červená krev. V době, ve které se připravoval sestup jeho „já“ do lidské bytosti, vyloučil ze sebe člověk veškerá zvířata, která mají červenou krev. Z toho vyplývá, že fyzické orgány musí být v pořádku, pokud v nich mají vyšší články lidské bytosti nalézt své bydliště. Důležitější je, že fyzické tělo si vytváří svou formu pouze fyzickou dědičností. Pak se může stát, že složení šťáv lidského těla je nesprávné, i když se rodiče k sobě hodili duchovně i duševně. V takovém případě však nemůže vzniknout řádné fyzické tělo. Lidský zárodek tu dostává fyzické tělo, ve kterém se jeho vyšší články nemohou řádně zakotvit. Příklad: éterné tělo se spojilo s fyzickým tělem a nyní má k této dvojici přistoupit ještě tělo astrální. To však v uvedených nižších schránkách nenachází vhodný a přiměřený nástroj, a proto musí ustoupit do pozadí. Potom tedy zbývá jen tělo fyzické, které přichází na svět mrtvé. Proto pokud se dítě narodí mrtvé, je nutné hledat příčinu ve špatném fyzickém smíšení šťáv, které tak neposkytly lidskému

zárodku vhodný nástroj. I tato okolnost se tedy stává karmickou souvislostí. Fyzickému tělu se může dařit dobře, jen pokud v něm mohou přebývat vyšší články člověka.

Jak vzniká vyrovnání karmy?

Když někdo ublížil druhému, musí být toto ublížení mezi oběma opět karmicky vyrovnáno. Za tím účelem je nutné, aby se tyto osobnosti vtělily zároveň.

Jak se to děje? Co svádí lidi dohromady? Které síly to působí?

Technika karmy je tato: zlo, které člověk utrpěl, se stalo. Pachatel tohoto zla vstupuje po smrti do kámalóky; musí však před tím spatřit tuto událost ve svém vzpomínkovém životním obraze, který se před ním vynořuje, když zemře. Bolest, kterou druhému způsobil, však při pozorování tohoto svého vzpomínkového obrazu neprožívá.

Až v očistci, když prožívá zpětné vzpomínky na svůj právě ukončený život, dospívá i k této události svého života. Nyní musí tuto bolest druhého člověka prožít sám; musí ji prožít tak, jako kdyby byl sám tímto druhým člověkem. K tomuto zážitku přistupuje ještě citový obsah, který se otiskuje jako pečeť do jeho astrálního těla. Touto bolestí něco získal a z této bolesti v něm zůstává určitá síla jako výsledek toho, co prožil v druhém člověku. Obdobně je tomu s každou zkušeností. I jiná utrpení nebo jiné radosti, které v těchto stavech musí dále prožívat, mu poskytují novou sílu, takže si pak do svého života v dévachanu bere s sebou celé množství sil.

Když se pak tento člověk vrací opět na svět, svádí tato síla dohromady všechny ty, kteří s ním kdysi měli co do činění a kteří v době kámalóky žili jeden v druhém a včlenili tyto síly do své bytosti. Takto může být v jednom fyzickém člověku obsaženo i více lidí ze stavu kámalóky, aby prožili svůj osud. Jistý duchovně-vědeckému bádání známý příklad nám to objasní.

Jistý člověk byl pěti soudci odsouzen k smrti. Tento člověk usmrtil ve svém předešlém životě právě těchto pět lidí a karmické síly svedly těchto šest lidí dohromady, aby svůj osud navzájem vyrovnali.

Tím tedy nevzniká nekonečný karmický řetěz, nýbrž další průběh života mění jiné karmické vztahy.

Tak tajupně pracují duchovní síly, aby daly vzniknout složitému útvaru člověka.

VÝVOJ ZEMĚ

Jestliže se ptáme, jak se dosud člověk vytvářel, jak vznikl od pravěku, budeme se muset rozpomenout především na to, co už bylo řečeno o bytosti člověka. Člověk má sedm článků bytosti:

první – fyzické tělo – je takřkajíc nejpodřízenější. Vyšší a jemnější je pak už jeho tělo éterné čili životní. Ještě vyšší a jemnější je jeho astrální tělo. A ze svého „já“ má člověk v sobě teprve pouhé vlohy. Bylo by nesprávné dělat závěr, že nejvyšší tělo, které dnes člověk užívá, lze pokládat i za nejdokonalejší a že fyzické tělo je méně dokonalé. Právě naopak – fyzické tělo je nejdokonalejší článek lidské bytosti.

Později se i vyšší články stanou mnohem dokonalejšími; ale dnes je tělo fyzické svým způsobem nejvyvinutějším nástrojem člověka. Je vybudováno s nepopsatelnou, úžasnou moudrostí. Každá jednotlivá kost má tak dokonale pospojovanou tkáň, je tak moudře uspořádána, že s co nejmenším množstvím hmoty lze docílit co největšího výkonu. Čím hlouběji pronikáme do podivuhodné stavby lidské bytosti, tím více musíme tuto stavbu obdivovat. Všimněme si jen například podivuhodné stavby lidského mozku nebo srdce.

Srdce nedělá chyby. Ale astrální tělo člověka dělá neustále mnoho chyb. Stačí si uvědomit, jak nejrůznější pudy, vášně a naruživosti astrálního těla neustále útočí na fyzické tělo jako jeho nepřítel a přemáhají ho. Když například člověk jí nevhodnou potravu, opět hoví astrálnímu tělu. Fyzické tělo udržuje oběh krve v pořádku, ale astrální tělo neustále útočí na srdce, poněvadž jeho pudy chtějí to, co srdci škodí. Káva, čaj, alkohol atd., které člověk denně požívá, jsou pro srdce jedovaté látky, a srdce přece odolává. Je stavěno tak trvanlivě, že ještě v sedmdesáti, osmdesáti letech života vzdoruje všem útokům astrálního těla.

V postupném uspořádání jednotlivých lidských schrán (těl) je proto fyzické tělo nejdokonalejší až do svých jednotlivostí. Méně dokonalé je tělo éterné, ještě méně vyvinuté je tělo astrální, a nejmladší je naše lidské „já“.

Příčiny je nutné hledat v tom, že fyzické tělo prodělalo nejdelší vývoj. Je to nejstarší článek lidské bytosti. Éterné tělo je mladší, ještě mladší je astrální tělo, a nejmladší je naše „já“. Abychom tento vývoj jednotlivých schrán člověka pochopili, je třeba vědět, že člověk není sám, kdo prodělává opětovná vtělení, ale že zákon o vtělování (o *reinkarnaci*) je také všeobecný světový zákon. Tudíž nejen člověk prodělává stále různá vtělení, ale i všechny bytosti, i všechna nebeská tělesa a oběžnice jsou podřízeny tomuto zákonu. I celá naše Země, se vším, co na ní je, prošla předchozími inkarnacemi, ze kterých nás teď budou zajímat zejména první tři.

Dříve, než se naše Země stala touto oběžnicí, byla něčím jiným. Před pradávnými, pradávnými dobami byla naše Země oběžnicí, kterou duchovní věda označila názvem „Saturn“. Duchovní věda mluví o čtyřech inkarnacích naší Země, které po sobě následovaly; mluví o „Saturnu“, „Slunci“, „Měsíci“ a nyní o naší „Zemi“. Jako je mezi dvěma lidskými inkarnacemi doba kámalóky a dévachanu, tak je také mezi dvěma inkarnacemi oběžnice doba, v níž není „viditelná“ a nemá vnější život. Tato doba mezi dvěma inkarnacemi určité oběžnice se nazývá (podle indického názvosloví) „pralaja“ (*sanskrt. – zničení, zánik*). Době, ve které je pak tato oběžnice inkarnovaná, se říká „manvantara“ (*sanskrt. – Manuova perioda, 4 320 000 let*).

Výše uvedenými jmény však nejsou míněny oběžnice, které takto nazýváme dnes. Co bylo nazváno „Slunce“, to není naše dnešní Slunce, které je stálicí. Toto naše dnešní Slunce bylo dříve oběžnicí a postupem svých inkarnací se propracovalo z podstaty a z bytí oběžnice k řádu stálic.

Podobně i to, co v duchovně-vědeckém názvosloví označujeme „Měsíc“, není dnešní Měsíc. Tento dávný „Měsíc“ byl třetím stupněm vtělení Země.

Obdobně je tomu i se „Saturnem“, který byl prvním stupněm vtělení naší Země.

Na oné pradávnej oběžnici „Saturnu“ už existoval člověk. „Saturn“ však tehdy nevydával světlo, ale bylo ho možné slyšet dévachanickým sluchem; bylo to znějící, zvučící nebeské těleso.

Po určité době své existence ponenáhlu zmizel, stal se na dlouhou dobu „neviditelný“, a pak zazářil v kosmu jako „Slunce“. To prodělalo tentýž postup a objevilo se znovu jako „Měsíc“. A naposledy vystoupila stejným způsobem „Země“. Tato čtyři kosmická tělesa však nejsou čtyři různé, spolu nesouvisející, navzájem od sebe oddělené oběžnice, ale čtyři různé, rozdílné stavy projevu jedné a téže oběžnice. Jsou to všechno přeměny jedné oběžnice a všechny bytosti na ní se přeměňují zároveň. Člověk nikdy nebyl na jiné oběžnici; byla tady jen Země v různých stavech.

Když byla naše Země v „saturnském“ stavu (byla „Saturnem“) vznikly první počátky naší lidské říše. Co je dnes jako lidské tělo tak podivuhodně umělecky vybudováno, to byla na „Saturnu“ teprve vloha; nic jiného než vloha, pouhý základ. Tehdy nebyly nerosty, rostliny ani zvířata. Člověk se tehdy objevil jako první ze všech tvorů.

Saturnský člověk byl ale v podstatě zcela jiný než dnešní člověk. Byla to z větší části duchovní bytost a nebylo by ho možné spatřit fyzickým okem. Ovšem, tehdy fyzický zrak ani neexistoval. Tento saturnský člověk byl viditelný jen dévachanicky. Prvním útvarem pravěkého „saturnského“ člověka byl jakýsi aurický ovoid a v něm byl podivuhodný miskovitý útvar ve formě malé hrušky, jako sklopená škeble ústřice, jakýsi vírovitý střed. Celý „Saturn“ byl proniknut těmito počátečními fyzickými útvary. Byly to doslova exudáty, které se zhustily z duchovna. Z těchto útvarů, na které by se dalo pohlížet jako na něco, co je pouze slabě naznačeno, se později vytvořilo fyzické tělo člověka. Byl to jakýsi „pranerost“, u kterého se dosud nevytvořilo éterné tělo. Proto lze říci, že člověk prošel nerostnou říší. Při tom je ale potřeba mít stále na paměti, že to tehdy nebyla dnešní nerostná říše; taková domněnka by byla zcela nesprávná.

Kromě této lidské říše byla na „Saturnu“ ještě i jiná říše. Jako člověk prochází určitými stádii svého života (dítě, chlapec, muž a stařec), tak prodělává určitá vývojová stadia i každá oběžnice. Dříve, než se na tomto „Saturnu“ objevily ony pomalu se usazující vložky, byla tato oběžnice útvarem

„arúpa-dévachanickým“, poté pak

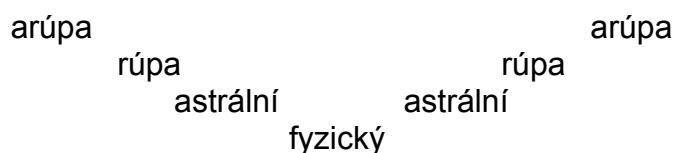
„rúpa-dévachanickým“ (*sanskrt.* – *rúpa* = *tvar, forma*),

potom astrálním.

Pak tyto vložky opět mizí a „Saturn“ se vrací po stejných stupních zpět do temna praláji.

Taková přeměna, takový sestup z duchovna až do stavu fyzického a z fyzického stavu zpět do duchovna se v duchovně-vědecké literatuře označuje názvem „okruh“, jinak též „životní stav“. Každý takový „okruh“ se opět rozpadá na sedm dalších pododdílů (prochází sedmi proměnami):

„okruh“: jeho stavy (proměny):

Tyto stavy se nazývají „glóby“; jsou to „stavy formy“ a lze tedy mluvit o sedmi „stavech formy“.

Tady však nemáme co dělat s nějakými sedmi po sobě následujícími tělesy, ale vždy je to tatáž oběžnice, která se přeměňuje, a zároveň s ní prodělávají tuto změnu bytosti na ní. „Saturn“ (tato první inkarnace naší Země) prošel sedmi takovými okruhy (životními stavy). V každém takovém okruhu se dále zdokonaluje to, co se už vytvořilo, takže teprve v sedmém okruhu je všechno svým způsobem dokonalé. V každém takovém „okruhu“ prodělává oběžnice sedm proměn čili „stavů formy“.

Podobně tomu bylo na „Saturnu“, na „Slunci“ i na „Měsíci“; tak je tomu také s naší Zemí a bude tomu tak ještě i na následujících třech inkarnacích naší Země, na „Jupiteru“, „Venuši“ a „Vulkánu“.

Vidíme tedy: každá inkarnace oběžnice jde sedmi okruhy. Každý okruh sedmi stavy formy; prodělává proto stále dokola 7 x 7, tj. 49 proměn. A poněvadž máme sedm inkarnací, se sedmkrát sedmi proměnami vyznačujeme tuto cestu číslem „777“. V tajném písmu značí první sedmička (stojící na místě jednotek) „glóby“, sedmička na místě desítek „okruhy“, na místě stovek „oběžnice“. – Naše planetární soustava má tedy prodělat 7 x 7 x 7, tj. 343 proměn.

V díle H. P. Blavatské „Tajná věda“ nacházíme podivuhodné místo. Obsah tohoto spisu byl z velké části inspirován jednou z nejvyšších duchovních individualit. Ale velcí zasvěcenci se vždy vyjadřovali velmi opatrně, pouze naznačovali. Především tak ponechávají lidem možnost, aby se také sami poněkud činili. A tak je i toto místo plné záhad a H. P. Blavatská to věděla. Nestojí tu nic o planetárních inkarnacích, které po sobě následují; učitel jen říká: „Poznejte záhadu čísla 777.“ Chtěl tím říci: „Poznejte, že toto číslo znamená 343.“ Ve spise „Tajná věda“ byla sice Blavatské zadána úloha, ne však její rozřešení. To bylo nalezeno teprve v poslední době.

První, zárodečný stav člověka vznikl na Saturnu, který se vyvíjel v pradávno době. Saturn pak zmizel v praláji a opět z ní vystoupil jako Slunce a s ním vyšel z temna praláji člověk, dávný obyvatel vesmíru. Zatím získal člověk sílu, aby mohl ze sebe něco vyloučit (jako hlemýžď svůj domek). Vyloučil miskovité útvary, jakési vznášející se postavy, a ponechal si v sobě jemné látky, aby se mohl vyvíjet výš. Tak ze sebe člověk vytvářel nerostnou říši. Ale tyto tehdejší nerosty byly v jistém smyslu živé. Člověk se dále na Slunci vyvíjel tak, že do jeho bytosti vstoupilo éterné tělo, jako u dnešních rostlin. Člověk proto na Slunci prodělal rostlinnou říši. Setkáváme se tedy na Slunci už se dvěma říšemi: nerostnou a rostlinnou. Tou druhou byl člověk. Ale rostlinné útvary na Slunci byly zcela odlišné od našich dnešních rostlin.

Kdo vnikne do hlubších vztahů věcí, brzy pozná, že rostlina je obrácený člověk. Rostlina má dole kořen, pak následuje stonek, listy, květ s prašníky a pestíkem. Pestík obsahuje ženské, prašníky mužské rozmnožovací ústrojí. S naivní cudností otevírá rostlina své rozmnožovací ústrojí Slunci, protože Slunce je podnětem rozmnožovacích sil. Tak je kořen rostliny ve skutečnosti její hlavou, která je přitahována zemským středem, a své rozmnožovací orgány pozvedá do světového prostoru. U člověka je to

právě naopak. A zvíře stojí uprostřed; jeho tělo má vodorovnou polohu. Otočíme-li rostlinu napůl, vznikne poloha zvířete; otočíme-li rostlinu docela, vznikne poloha člověka.

Tuto okolnost vyjádřila esoterní věda v pradávnm symbolu, kříži, a říká (jak to vyslovil už Platon po způsobu starých mystérií): „Světová duše je přibita na kříž světového těla,“ tj. duše koná svoji cestu na kříži světového těla.

Na Slunci byl člověk (jakožto bytost rostlinná) právě v opačné poloze než dnešní člověk. Žil ve Slunci a náležel ke slunečnímu tělu. To bylo světelným tělesem, ze světelného éteru. Tehdy byl člověk ještě rostlinou a byl obrácen hlavou ke středu Slunce. Když Slunce vystoupilo v zemské době do prostoru, bylo nutné, aby člověk svoji polohu obrátil; zůstal Slunci věrný.

V prvním okruhu je Slunce opakováním saturnského vývoje, starého Saturnu; teprve v druhém slunečním okruhu začíná další vývoj člověka. Když se Slunce ve svých sedmi okruzích vyvinulo tak dalece, jak jen to bylo možné, mizí v temnotách praláji a objevuje se opět později jako Měsíc.

První měsíční okruh je pouhým opakováním saturnského bytí v poněkud jiné podobě. Druhý měsíční okruh je opakováním života na Slunci. Teprve ve třetím měsíčním okruhu se děje něco nového: člověk získává ke svým dřívějším tělům další článek, astrální tělo. Lze tedy jeho vnější bytost srovnat s dnešním zvířetem. Má nyní totiž tři těla. Tehdy člověk dospěl na stupeň zvířecí říše.

K rostlinné říši se povznesl tím, že vyloučil nerostnou říši; nyní se povznáší k živočišné říši tím, že vylučuje říši rostlinnou. Pak ze sebe opět vylučuje malou část a postupuje ve vývoji vzhůru.

V tomto třetím okruhu vývoje starého Měsíce se odehrává důležitý kosmický děj: Slunce a Měsíc se od sebe oddělují. Tak vznikají dvě tělesa; Měsíc se odštěpuje od Slunce. Na začátku druhého měsíčního okruhu je starý Měsíc ještě nezměněný. Pak se na jeho těle objevuje malá vypouklina, zužuje se a ve třetím měsíčním okruhu vznikají vedle sebe dvě tělesa.

Slunce si podrželo ušlechtilejší části a vysílá zvenčí své paprsky na Měsíc a poskytuje jemu i všem bytostem na něm život, který potřebují. To je vzestup Slunce, které se tehdy stalo stálíci a už se osobně třemi říšemi nezabývá. Přenechává pouze to, co má poskytnout, a stává se bydlíštěm (*útočištěm*) vyšších bytostí, které se nyní, když Slunce vyloučilo nižší látky, mohou dále vyvíjet.

Ve čtvrtém měsíčním okruhu se opět všechno zdokonaluje a v pátém okruhu se obě tělesa opět spojují a poté mizí v praláji.

Dávný Měsíc neměl ještě pevnou rostlinnou říši. Byl tehdy tělesem, které mělo místo pevné (a živé) zemské kůry v nitru stále nově rostoucí rašelinovitou masu. Tato živoucí základní hmota byla proniknuta dřevitými útvary. Z nich vyrůstala tehdejší rostlinná říše. Rostliny byly tehdy vlastně zvířecími rostlinami. Měly pocity a dotyk pociťovaly bolestivě. Člověk v tehdejší zvířecí říši nebyl takový jako dnešní zvířata, ale stál na stupni mezi člověkem a zvířetem. Stál výš než dnešní zvíře (protože „mohl plánovitěji uskutečňovat své pudy“), ale byl zase na nižším stupni než dnešní člověk (nemohl si ještě říci „já“). „Já“ tehdy ještě do jeho bytosti nesestoupilo.

Tyto tři říše žily na živoucím měsíčním tělese. Je důležité, že měsíční lidé nedýchali tak jako dnešní člověk. Nedýchali vzduch, ale vdechovali a vydechovali oheň. Když oheň vdechovali – pronikali se přitom teplem; když oheň vydechovali – teplo ze sebe

vydávali, chladli. Dnešní vnitřní teplotu krve měl člověk na Měsíci jako teplotu dechu. Jasnovidní malíři symbolicky vyznačovali tento stav v podobě draka, který vydechuje oheň. Takové bytosti jsou v mnoha směrech podobné měsíčním bytostem.

Měsíc pak mizí v praláji a objevuje se potom jako Země. V prvním zemském okruhu se opakuje celé saturnské bytí, ve druhém sluneční, ve třetím měsíční. Ve třetím okruhu se opakuje rozštěpení Slunce a Měsíce. Na sklonku tohoto okruhu se opět stávají jedním tělesem. Ve čtvrtém okruhu se pak začíná vyvíjet naše dnešní Země. A nyní se odehrává vysoce důležitý děj: když se začíná tvořit Země, setkává se s oběžnicí Marsem. Tyto dvě oběžnice se pronikají – Země prochází Marsem. Tehdy měl Mars látku, která na Zemi nebyla: železo. Toto železo zanechává Mars v Zemi, v plynném stavu. Kdyby k tomu nedošlo, zůstalo by na Zemi pouze to, co tady už bylo, a lidé by dospěli nanejvýš na zvířecí stupeň. Dýchali by teplo, ale neměli by teplou krev. Kdyby se vlivem Marsu neuložilo do Země železo, neměli bychom teplou krev, protože v krvi je obsaženo železo. Esoterní (*tajná, skrytá*) věda říká:

Země při svém vývoji vděčí Marsu tolik, že ji lze v její první polovině vývoje nazvat Marsem. Pro druhou polovinu zemského vývoje má podobně důležitý význam Merkur. Země vstoupila za dávných dob do vztahu s Merkurem a je s ním spojena. Proto se také místo Země říká „Mars–Merkur“.

Po tomto stádiu budou následovat ještě další tři: „Jupiter“, „Venuše“, „Vulkán“. Těchto sedm vývojových období je vepsáno tajnou vědou i do jmen jednotlivých dnů v týdnu, jak to zjišťujeme v názvech dnů v jednotlivých jazycích:

Kosmické vývojové stupně a názvy dnů v týdnu v různých jazycích:

Sobota: „Saturn“

angl.: Saturday; franc.: samedi;

Neděle: „Slunce“

angl.: Sunday; staroněm.: Sonntag

Pondělí: „Měsíc“

angl.: Monday; franc.: lundi; něm.: Montag

Úterý a středa odpovídají „Mars–Merkuru“, dvěma stavům naší Země – úterý „Marsu“ a středa „Merkuru“

Úterý: „Mars“

franc.: mardi; it.: martedì

Středa: „Merkur“

franc.: mercredi; it.: mercoledì

Čtvrtek: „Jupiter“

Jupiter je germánský Donar (*nordický Thórr*), od toho něm. Donnerstag a angl. Thursday; fr.: jeudi; it.: giovedì (*jeu, giov = Jovis = Jupiter*)

Pátek: „Venuše“ (*Venušin den*)

fr.: vendredi; it.: venerdi; germánsky se Venuše nazývá Freia, odtud Freitag; angl.: Friday

Člověk se může poučit i tak běžnou – každodenní událostí, když si všimne, jak souvisí s nejhlubšími pravdami; a právě duchovní věda nás učí chápat, jak předci dnešního lidstva vyjádřili své nazírání i v pojmenování jednotlivých dnů v týdnu.

VÝVOJ ČLOVĚKA

Když se Země vynořila z temna praláji, neobjevila se sama, ale opět spojená se Sluncem a dnešním Měsícem. Slunce, Měsíc a Země byly jedno obrovské těleso. To bylo počáteční stádium naší oběžnice. Tehdy se Země skládala z velmi řídké látky. Nebyly nerosty, nebyla voda, byla jen tato jemná látka, kterou nazýváme éter. Tento celek byl tedy éternou, jemnou oběžnicí, která byla obklopena duchovní atmosférou, tak jako je dnešní Země obklopena ovzduším. V této duchovní atmosféře bylo obsaženo vše. V této duchovní atmosféře byly tedy obsaženy naše duše. Země byla velké éterné těleso, obklopené duchovní substancí, která obsahovala budoucí lidské duše. Dole v řídké látce éterného tělesa bylo něco hustšího, miliony miskovitých útvarů. Tyto útvary byly saturnské lidské zárodky, které nyní znovu vstupovaly do bytí. Nyní se tu opakovalo to, co se za dávných dob vytvářelo na Saturnu. O fyzickém rozmnožování a rození těchto lidských zárodků nemohla být řeč, ale bylo tu něco zcela jiného. Celá duchovní atmosféra, která obklopovala Zemi, byla jednoduše celek, jako naše dnešní ovzduší. Z duchovní atmosféry zasahovaly síly (v podobě jakýchsi chapadel) dolů do éterného tělesa, objímaly miskovité útvary, zpracovávaly je a vytvářely z nich lidskou formu. Když byl tento útvar hotový, vystoupila tato síla zpátky do duchovních sfér (do duchovní atmosféry) a objevila se opět jinde a pracovala na jiných útvarech. Co tu bylo vykonáno, dělo se přímým působením duchovních světů. Úplně na počátku byla dole chaotická éterná látka (která byla hustší), jednotná božská duchovní substance, která zasahovala v podobě jakýchsi výčnělků do éterného tělesa, aby zde z chaosu vytvářela určité zformované útvary. Tuto dobu nám líčí kniha Genesis. Éter se v tajné vědě nazývá „voda“.

„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi, země byla pustá a prázdná, a duch boží se vznášel nad vodami.“

Nebylo tehdy možné vidět ani zemi, ani ony miliony miskovitých útvarů, což byly pouze zvukové útvary; když některý takový lidský útvar vznikl, byl to pouhý zvukový útvar. V těchto zvukových formách tehdy ještě nebyla lidská individualita (tato byla zatím doslova rozpuštěna v duchovní atmosféře).

Mezi těmito útvary bylo možno rozlišovat sedm druhů, podle jejich základního tónového zabarvení, základního tónu. Těchto sedm skupin tvořilo první základní lidskou rasu, základní lidské plemeno.

Po milionech roků se dostavila velká kosmická událost. Celé mohutné éterné těleso se na jednom místě poněkud zúžilo, zůstalo určitou dobu v tomto stavu a nakonec se od tohoto společného útvaru oddělil malý díl, který se skládal ze Země a Měsíce. Pro vývoj člověka bylo s touto událostí spojeno něco zvláštního. Lidské zárodky se učlenily, diferencovaly. Tím, že z původního jednotného éterného útvaru vystoupilo Slunce, bylo možné, aby předměty byly nyní ozařovány zvenčí. Možnost vidění je založena na tom, že sluneční paprsky dopadají na předměty a odrážejí se. Když nyní Slunce vystoupilo do prostoru, mohlo ozařovat tělesa, která tu už byla. Tím vznikla možnost ozařování předmětů a s tím je také spojeno vytváření zrakového ústrojí. Světlo je původce, stvořitel očí. Pro tyto tvary (*tvory*), které až dosud spočívaly v lůně společné božské atmosféry, začalo být teď okolí viditelné. Tuto dobu nám popisuje Genesis:

„A Bůh pravil: budiž světlo, a bylo světlo: a Bůh viděl, že to bylo dobré, a Bůh oddělil světlo od temnot.“

Tento celek se teď začal otáčet. Tím povstal den a noc. Pokud čteme Bibli pomocí tajné vědy, můžeme brát opět všechno doslovně. Valná část duchovních bytostí, které obklopovaly Zemi, nyní odešla se Sluncem. Utvořily duchovní obyvatelstvo Slunce a působily ze Slunce na Zemi. Lidské éterné útvary byly nyní vybaveny astrální obalem. Tento celek (Země a Měsíc) byl teď obklopen astrální atmosférou, která byla dříve jaksi rozptýlená, rozpuštěná v duchovní atmosféře. Co dříve jako éter tvořilo základní látku, bylo teď zhuštěno do jednotlivých útvarů. Ty nyní (jako samostatná éterná tělesa) obklopovaly jednotlivé fyzické útvary, které se rovněž poněkud zhustily.

Pak došlo k vytvoření éterného těla. Pro astrální tělo však dosud nebyla samostatnost. Pro všechny bytosti byl jeden společný astrální obal. To byl duch Země, který opět svými pažemi objímal každého člověka. Objevila se nová schopnost. Teď mohl každý lidský útvar zrodit ze sebe jiný. Bylo to rozmnožování bez oplozování dvěma bytostmi. Bylo to oplozování, které nemělo pohlavní ráz, ale bylo způsobováno astrální atmosférou. Když se taková končetina (*chapadlo, paže ducha*) skláněla dolů, znamenalo to oplození lidské bytosti, která tím pak mohla zrodit jinou. Tehdy měly lidské útvary zvonkovitou podobu a v hořejší části měly trubicovitý otvor pro přijetí oné končetiny a otevíraly se Slunci.

Tento lidský útvar byli Hyperboreové, druhé velké základní lidské plemeno – rasa. (*První časové období se nazývá „polární epocha“.*) Hyperboreové byli rozmanitě rozčlenění, neumírali, protože smrt v našem smyslu neexistovala. Zemřít znamená vysunout vědomí z těla. Tehdy však vědomí nebylo ještě diferencováno. V astrálním obalu bylo jen všeobecné vědomí pro všechny lidi. Vědomí jednotlivce zůstalo částí společného vědomí. Jestliže toto vědomí z některého útvaru (*tvaru, tvora*) vystoupilo, bez přerušení opět sestoupilo do jiného útvaru. Bylo to skoro, jako kdyby se od nějakého mraku vepředu uvolnil určitý kus a ihned byl vzadu nahrazen jiným. Šlo o pouhou přeměnu; panovala nepřetržitost vědomí. Takovou přeměnu vědomí pociťovaly bytosti jen jako změnu šatů. Celek tonul v nádherných barvách, ve světelném éteru, a ponenáhlu se zhušťoval. Vedle člověka tu byly i zvířecí a rostlinné útvary, které měly být jeho společníky. Rostliny byly jako dnešní zakrnělé nižší byliny. Podobně tomu bylo se zvířaty. Byly to zářící zvířecí a rostlinné formy, které pronikaly éter. Zvířata samčího a samičího pohlaví ještě neexistovala; vše bylo ještě jednopohlavní. Jen některá zvířata právě začala vyvíjet určitou dvojpohlavnost.

Pak nastávalo čím dál tím větší zhušťování éterných forem, takže se stále více vsunoval i astrální prvek. Po milionu let získala Země i Měsíc jiný vzhled. Zvířata a rostliny se staly rosolovitými, jako bílek, jako nějaké mořské medúzy nebo mořské rostliny. V této už zhuštěnější hmotě se ocitli i lidští předkové. Zvířecí a rostlinné útvary se ponenáhlu zhustily oplozovací astrální silou. Pak nadešla důležitá doba, ve které se oplozující bytosti projevovaly v astrální atmosféře tehdy žijícími přírodními útvary; lidé i zvířata dostávali oplozující a výživné substance zároveň prostřednictvím okolního rostlinného světa. Tyto rostliny vylučovaly látku, která měla určitou podobnost s pozdějšími mlékem lidí a zvířat. Posledním pozůstatkem takových rostlin vylučujících mléko je například smetanka lékařská.

Tímto způsobem se tehdy lidé vyživovali a oplozovali z okolní přírody; byli nesobeckými bytostmi. Živili se zcela vegetariánsky, přijímali jen to, co jim příroda poskytovala dobrovolně, živili se mléčnými a medovými šťávami. Byl to podivuhodný stav v pradávne minulosti, který se dá stěží vylíčit obrazy naší dnešní řeči.

V této době přichází důležitý kosmický okamžik: Země a Měsíc se od sebe oddělují. Měsíc, menší těleso, se odděluje od Země. Nyní jsou tu tři tělesa: Slunce, Měsíc a Země. Tím však bylo dáno pro živé bytosti něco velmi důležitého. Měsíc vzal s sebou značnou část těch sil, které lidské a zvířecí útvary potřebovaly, aby ze sebe mohly zplodit jinou bytost. V každém člověku zbyla pouze polovina oplozovací síly, která v něm předtím byla. Oplozovací, produktivní síla byla rozdělena na poloviny; tím se ponenáhlu vyvinulo rozdělení na dvě pohlaví.

To je příznakem doby lemurské. Lemurové byli třetí základní lidské plemeno – rasa. V této době došlo k ještě většímu zhuštění a zhutnění hmoty. Krátce před rozdělením Země a Měsíce vznikala hutnější místa a po rozdělení se vytvořily chrupavkovité substance, které se staly základem k pozdějšímu vytvoření kostí. Ve stejné míře, v jaké se vnější hmota Země zhutňovala, tvořila se v člověku i ve zvířatech pevná hmota kostí. Pomalu vznikaly pevné nerostné útvary.

Dříve bylo všechno éterné, potom vzdušné a plynné. Bytosti se pohybovaly tak, že se vznášely (jako ve vodě) či poletovaly (jako ve vzduchu).

Poté se vytvořila pevná půda. Kostí v člověku a skalní útvary ve vnějším světě se vytvořily souběžně. Formu tehdejšího člověka je možné přirovnat k jakémusi tvorovi, který se podobá napůl rybě, napůl ptáku. Velká část Země byla tehdy ještě tekutá, teplota velmi vysoká. Ve „vodě“ (tj. v tekutém prvku) byly ještě rozpuštěny kovy a jiné látky. V tomto prvku se lidé pohybovali plaváním nebo vznášením. Nesmírný žár mohli tehdy snést docela dobře, protože jejich tělo bylo ještě vytvořeno z takové látky, že v tomto prostředí mohli žít. Ve vodě se vytvořil nános malých pevnin, na kterých se lidé pohybovali. Celá zemská hmota byla proniknuta sopečnou činností, která s nesmírnou prudkostí bez přestání ničila jednotlivé části Země, takže byla vystavena neustálým živelním pohromám, po kterých se vytvořily zase úplně nové části.

Lidé tehdy ještě neměli plíce, dýchali rourkovitým žaberním ústrojím. Tehdejší člověk byl už velmi složitým tvorem. Vytvořil si páteř (nejprve chrupavkovitou, pak z kostí) a měl plovací měchýř (asi jako dnešní ryby), aby se mohl pohybovat vznášením nebo plaváním. Po dlouhých dobách se Země zpevnila ještě více. Voda ustoupila, oddělila se od pevných částí, vznikl vzduch; v jeho čistotě a vlivem vzduchu se plovací měchýř přeměnil na plíce.

Člověk se poté pozvedl nad vodní prvek; a to byl zvlášť důležitý a významný děj. Žábry se přeměnily ve sluchové ústrojí. Vytvořením plic vznikla schopnost dýchat. Tím začalo žít celé lidstvo ve společném živlu, ve vzduchu. Lidé nyní žijí na Zemi a v každém člověku je uzavřeno určité množství vzduchu. Každý člověk přijímá své množství vzduchu, přetváří ho podle své formy a opět vydechuje. Na počátku byl člověk naplněn čistým duchem, později éterem a nyní vzduchem. Člověk dospěl na stupeň, kde se dýchání tepla proměnilo v dýchání vzduchu, a tím bylo zhodnoceno to, co přinesl Mars. Nyní vzniká teplá krev.

Přichází okamžik, kdy do člověka vniká to, co dříve bylo mimo něj. Duch, který dříve člověka obklopoval zvenčí, do něho nyní vstupuje, a to vzduchem. Schopnost dýchat znamená přijmout do sebe individuálního lidského ducha. Lidské „já“ do člověka vchází prvním vdechnutím. Pokud mluvíme o společném „já“ všech lidí, má toto společné „já“ i společné tělo, vzduch. Staří Indové nenazvali nadarmo toto společné „já“ slovem „átman“, tj. dech (srovnejme německé „Atem“.) Věděli dobře, že ho do sebe přijímají vdechnutím a opět ho vydechují. Žijeme ve svém společném „já“, poněvadž žijeme ve společném vzduchu. *(I naše „vzduch – duch – dech“ poukazuje na dokonalost češtiny.)*

Jazyk nečiní světovým kvantita populace, která jím hovoří, ale jeho kvalita – schopnost dokonale v pojmech zachytit, uchopit vývoj stvoření a tak umožnit člověku poznat – rozumem pochopit, uchopit – pravdu.

Josef Dobrovský také poukazuje na dokonalost jazyků, které mají Slované a na výjimečnost češtiny při poznávání pravdy známou větou: Češi česky mluví, ale neslyší.

Kdo je schopen naslouchat tomu, jak k nám hovoří naše mateřská řeč a jazyk otců, ten může odhalovat pravdu mnohem snáze než ten, kdo neumí naslouchat a nenechá se vést tímto dokonalým nástrojem poznání. Pozn. překl.)

Tento děj se však nesmí brát příliš doslovně. Pohroužení individuálního „já“ do člověka je popisováno v duchovní-vědecké literatuře jako sestup „manasu“ (Manasaputrů). Každým vdechnutím do sebe lidská bytost ponenáhlu více méně v zárodku přijímala svou vyšší trojnost „manas“, „buddhi“ a „átman“. Genesis nám tento okamžik líčí (a můžeme tento výrok opět brát doslova):

„A Bůh vdechl Adamovi ducha a on se stal živoucí duší.“

To znamená, že člověk přijal do sebe individuálního ducha. Člověk měl nyní teplou krev, a tím si mohl udržet teplo. Měsíc obývaly bytosti, které stály výše než tehdejší lidé. To byli bohové, v křesťanských mýtech nazvaní andělé a archandělé. Byli kdysi na lidském stupni, a jako my jednou dospějeme ve vývoji na nejbližší oběžnici, tak i oni vystoupili během doby výš. Neměli už fyzické tělo, ale byli ještě se Zemí spojení. Nepotřebovali, co člověk ještě potřeboval. Ale potřebovali člověka samotného, aby nad ním mohli panovat. Když Měsíc skončil svůj vývoj, zůstala část těchto bohů ve vývoji pozadu, nedospěli tak daleko, jak vlastně dospět měli.

Byly tu tedy bytosti, které stály mezi bohy a lidmi, polobozi. Tyto bytosti nabyly pro Zemi a lidstvo zvláště důležitý význam. Nemohly nad člověka a jeho sféru úplně vystoupit, nemohly se však ani v lidstvu vtělovat. Mohly pouze zakotvit v určité části lidské bytosti a s touto částí postupovat ve svém vývoji dál, a tím zároveň pomáhat člověku.

Na Měsíci dýchaly oheň. Zakotvily se tedy v ohni, který se trvale vytvořil v nitru člověka, v teple lidské krve, v prasile vášní a pudů, a darovaly člověku část ohně, který byl kdysi na Měsíci jejich živlem. To jsou Luciferovy zástupy, luciferské bytosti. Bible je nazývá svůdci lidí. Svedli člověka tak dalece, že se usídlili v jeho krvi a udělali ho samostatným. Kdyby nebylo těchto luciferských bytostí, obdrželi by lidé od bohů všechno jako dar; byli by moudří, ale nesamostatní; s vědomím, ale nesvobodní.

Tím, že se tyto bytosti usídlily v jeho krvi, nestal se člověk příliš moudrým, ale získal oheň pro moudrost a ideály. Tím mu také byla dána možnost omylu, protože ideály se též mohou odvrátit od vznešených cílů. Člověk nyní mohl volit mezi dobrem a zlem. S touto schopností, s touto možností zla se pak rasa lemurského lidstva vyvíjela postupně dál.

Tato schopnost zla vyvolala na Zemi velké převraty. Zemi zachvátily otřesy a chvění. Lemurie z větší části zanikla právě díky těmto vlastnostem člověka. Země se opět změnila, stala se hmotnější. Vznikly jiné pevniny, z nichž nejdůležitější byla Atlantida, která se zatím vynořila mezi dnešní Evropou, Afrikou a Amerikou. Na této pevnině se rozšířili potomci lemurské rasy. Po mnoha milionech let se velmi změnili a vzali na sebe postavu, která se už podobala dnešní postavě člověka. Nicméně tito lidé se od dnešního člověka velmi lišili. Tvar hlavy a čela byl zcela jiný, byl mnohem nižší. Vyživovací ústrojí bylo mnohem mohutnější. Éterné tělo Atlantianů vyčnívalo daleko přes hlavu. V éterném těle byl určitý důležitý bod, který odpovídal jistému bodu v těle fyzickém. Vývoj pak

spočíval v tom, že oba body začaly splývat tak, že bod éterného těla se vsunoval do bodu v těle fyzickém. V okamžiku, kdy oba tyto body splynuly dohromady, bylo možné, aby si člověk začal říkat „já“. Co tu už existovalo, stalo se nástrojem ducha.

Tehdy vzniklo to, co nazýváme sebevědomí. Tento úkaz se objevil nejprve u Atlantánů, kteří obývali krajinu dnešního Irsku. Atlantané se ponenáhlu vyvinuli do sedmi podras: byli to Rmoahalové, Tlavatliové, Pratoitékové, Praturánci, Prasemité, Praakkadové a Pramongolové. U Prasemitů se oba body spojily a vyvinulo se jasné vědomí, sebevědomí. Obě následující podrasy, Praakkadové a Pramongolové se vlastně dostaly dál, než bylo cílem atlantského lidstva. Dříve, než se oba řečené body spojily, byly duševní síly Atlantánů v základu rozdílné od dnešních. Atlantané měli mnohem pohyblivější tělo a (především v prvních dobách svého vývoje) mohutnou, silnou vůli. Mohli například nahradit ztracené končetiny, působit na růst rostlin apod. Tím vykonávali mohutný vliv na okolní přírodu. Měli velice vyvinuté smyslové orgány, mohli rozeznávat čichem kovy, tak jako my rozeznáváme vůně. Dále také měli ve vysoké míře dar jasnozření. V noci neusínali jako dnešní lidé, kteří mají velmi zmatené sny, ale jako jasnovidec, s tím rozdílem, že jejich vědomí v tomto stavu bylo temnější. Za noci se stýkali s bohy. Co zde prožívali, se dál udržovalo v mýtech a pověstech. Měli ve svých službách přírodní síly. Jejich obydlím byly napůl přírodní útvary, vytesané do skal. Atlantané sestrojovali letadla, k jejichž pohybu nepoužívali anorganickou sílu (například dnešní uhelnou sílu), ale organickou sílu růstu rostlin.

Tím, že se jmenované dva body spolu ještě nespojily, nedosáhli Atlantané kombinujícího, usuzujícího rozumu, nedovedli například počítat. Ale zato měli jinou, zvláště vysoce vyvinutou duševní sílu – paměť.

Síla kombinujícího logického rozumu a sebevědomí vznikla teprve v páté podrase, u Prasemitů.

Atlantida byla zničena mohutnou přírodní katastrofou. Celá tato pevnina byla ponenáhlu zaplavena a národy, které ji obývaly, se vystěhovaly na Východ, do Evropy a do Asie. Hlavní proud vystěhovalců se pohyboval přes Evropu do Asie. Všude na této cestě zůstávaly zbytky těchto národů. Hlavní vystěhovalecký proud vedl vysoký zasvěcenec, který měl plnou důvěru. Tento zasvěcenec udělal na základě své moudrosti výběr, vybral nejlepší a usadil se s nimi v dálné Asii, na místě poblíž dnešní pouště Gobi. Tady se pak v úplné odloučenosti vytvořila malá kolonie, ze které vyšli kolonizátoři do všech obydlených zemí a založili nejbližší kultury árijské základní rasy:

staroindickou, staroperskou, egyptsko-babylonsko-asyrskou, řecko-latinskou a pak germánsko-anglickou kulturu.

Jak už bylo řečeno, vyhledal si velký zasvěcenec z krajiny dnešního Irsku mezi Prasemity určitý zástup, který vedl na Východ a usadil v Asii. Tam udělal tento velký zasvěcenec, který se jmenoval Manu, z těch, které si vyvolil – praotce nových kultur. Dal jim poučení a pokyny k morálnímu způsobu života, který byl předepsán až do nejmenších podrobností: jak rozdělit čas a jak vykonávat práci od rána do večera atd. Ale víc než svými naukami vychovával toto lidstvo svým vlivem a svými myšlenkami. Jeho vliv byl bezprostředně sugestivní. Když do této kolonie vysílal své myšlenky, působily jeho ideje a předpisy sugestivně – takový vliv tehdejší člověk potřeboval, aby se mohl přeměnit.

V celém nazírání na rozdíl mezi atlantskou a novou (árijskou) základní rasou je příznačná tato scéna, která se odehrála v polovině 18. století. Evropští kolonisté si vymohli od Indiánů (ve kterých musíme hledat potomky Atlantánů, kteří v kultuře zůstali

stát a degenerovali), aby jim postoupili svá území s podmínkou, že jim budou přiznána nová loviště. Tento slib nebyl splněn. Náčelník Indiánů však toto jednání nemohl pochopit a tato okolnost zapříčinila tuto rozmluvu: „Vy běloši jste nám slíbili, že váš náčelník přikáže bratrům jinou zemi, když jste nám tuto naši vzali. Vaše nohy stojí nyní na naší zemi a kráčejí přes hroby našich bratrů. Bílý muž nesplnil slib, který dal rudému muži. Vy běloši máte černé nástroje s čarovnými znaménky (míněny jsou knihy) a jimi poznáváte, co váš Bůh chce. Je to však špatný Bůh, který lidi neučí, aby splnili svůj slib. Rudý muž slyší hrom a vidí blesk a rozumí této řeči. Zde k němu mluví Bůh. Slyší šelest listů a stromů – i zde k němu mluví Bůh. Slyší šumět vlny v potoce a rozumí této řeči, cítí, když se blíží bouře... Všude slyšíme mluvit k sobě Boha a tento Bůh nás učí něco jiného, než co Vám praví Vaše čarovaná černá znaménka.“

Tato významná řeč indiánského náčelníka obsahuje jakési vyznání víry. Atlant'an se nepovznášel k Bohu v rozumových pojmech a představách, ale cítil základní souzvuk božství v přírodě, doslova svého Boha vdechoval a vydechoval. Když chtěl tento člověk vyslovit, co slyšel, shrnoval to v jeden zvuk, podobný čínskému „Tao“. To byl pro Atlant'ana zvuk, který zněl, proudiv celou přírodou. Když se dotýkal listu, když viděl zářit blesku, připadalo mu, jako kdyby se dotýkal roucha božství. Jako dnešní člověk cítí duši ve stisknutí ruky, tak Atlant'an cítil tělo božství, když se dotkl některého přírodního útvaru. Náboženské cítění, ve kterém žili tehdejší lidé, bylo zcela jiné. K tomu přistupovalo ještě to, že Atlant'ané byli jasnovidní a byli ve styku s duchovními světy.

Pak se ale vyvinulo počtářské, logické myšlení, a čím více se tato schopnost vyvíjela, tím více ubývalo jasnovidnosti. Lidé příštích dob měli už více co dělat s tím, co jejich smysly vnímaly zvenčí, a příroda byla následkem toho čím dál tím víc zbavována svého božství. Lidstvo si dobylo nový dar na úkor dřívějšího. V míře, v jaké lidé nabývali schopnost přesného smyslového nazírání, přestávali chápat, že příroda je tělem božství. Stalo se tedy, že postupně před sebou viděli pouze tělo člověka, nikoli už jeho duši. Tím však opět vznikla v lidstvu touha po božském. V lidském srdci bylo psáno, že za závojem přírody musí být Bůh, a člověk poznává, že to musí hledat svým duchem. Slovo „náboženství“ (latinsky „religio“) neznamena nic jiného než návrat k bohu, tj. hledání opětovného spojení s božstvím; „religere“ znamená „znovu se spojit“.

Jsou různé cesty, jak nalézt božství. První podrasa základního árijského plemene, Indové, šla touto cestou:

Někteří vyslanci velkého Manua, svatí rišiové (jak byli označováni) se stali učiteli pradávne indické kultury, o které nám nevypráví žádné básnické dílo, žádná tradice; je známá jen v ústních podáních tajných škol. Podivuhodná básnická díla jako védy a Bhagavadgíta vznikla mnohem později. Starý Ind si v tehdejší době říkal: „To, co nám zůstalo, je vše jen vnější příroda, a není to pravá příroda. Za touto přírodou se skrývá božství, Brahma, tj. skrytý Bůh.“

Celý vnější svět byl pro Inda pouhá iluze, klam, „mája“; zatímco Atlant'an ještě cítil v každém lístku božství, Ind říkal: „Nikde se už ve vnějším světě božství neobjevuje. Je nutné pohroužit se do svého nitra; je nutné hledat toto božství ve vlastním srdci; je nutné jít za ním ve vyšším duchovním stavu.“ Snaha přiblížit se božství si tu podržela něco snivého. V přírodě Ind božství nenašel; svět Brahmy, ke kterému se blížil viděními a imaginacemi, mu vystupoval velkými, mohutnými myšlenkovými obrazy. Školení, kterým procházel, aby prošel iluzí k vlastnímu duchu, k prabytí, se nazývalo jóga. Hluboký obsah véd i Bhagavadgíty, této vznešené písně o lidské dokonalosti, to jsou už jen pouhé dozvuky oné pradávne božské moudrosti.

To byl první stupeň, po němž se chtělo lidstvo vrátit k božství, stupeň, který ve vnější kultuře nemohl ještě dospět zvlášť vysoko.

Jiné poslání měla druhá podrasa, Praperšané, jejichž kultura rovněž ještě vycházela od velkého Manua. Ještě před dobou Zarathustrovou měli staří Peršané pradávno kulturu, která se udržela též jen ústním podáním. V člověku tehdy vznikla myšlenka, že vnější skutečnost je obrazem božství, a člověk věděl, že ji musí přepracovat.

Peršan se nemohl odvrátit od vnější skutečnosti, chtěl přírodu přetvořit a pracovat na ní. Stal se zemědělcem a z ústraní, ze světa vzdálené myšlenkové sféry vystoupil do vnějšího světa; a podle odporu, který mu tento vnější svět kladl, zjišťoval, že to přece není mája, že vedle světa ducha existuje též velmi reálný svět fyzických skutečností. Ponenáhlu v něm vzniklo přesvědčení, že jsou zde dva světy:

svět ducha, do něhož se lze pohroužit, a druhý svět, ve kterém je nutné na něm pracovat.

A řekl si: „Ve světě ducha najdu ideje a pojmy, kterými přeměním vnější skutečnost tak, že se sama stane obrazem vnějšího ducha.“ A tak získal výhledy do boje, do kterého byl postaven; a to, co se mu tak jevilo, utvářel čím dál tím víc do dvou mocností – „Ormuzda“ a „Ahrimana“.

Jedno mu však ještě chybělo: vnější svět zde stál proti němu jako bytost, kterou nechápal, ve které nemohl nalézt zákonitost, protože ještě nepozoroval, že v přírodě lze najít duchovno. Zjišťoval jen odpor při své práci.

Tyto světové zákony poznala třetí podrasa – národy chaldejsko-babylonsko-asyrsko-egyptské a později semitské. Když vzhlíželi k hvězdnému nebi, pozorovali dráhy hvězd a jejich vliv na lidský život, a sestavili podle toho vědu, kterou mohli pohyb a vliv hvězd chápat. Uvedli do souvislosti nebe a zemi. Řeka Nil v určitých dobách zaplavovala zemi a zúrodňovala ji. K tomu docházelo vždy, když vystoupilo určité souhvězdí. Pozorovali dobu záplavy a souhvězdí, které tehdy stálo na nebi, uváděli do souvislosti s činností Nilu. Pozorovali postavení Slunce, všímali si, kdy přilétají a odlétají určití ptáci, jak vycházejí a zapadají hvězdy, jaký vztah mají k lidstvu, a z těchto svých poznatků vytvořili vědu. Poznali, že ve veškerém životním dění panuje moudrost, že se všechno děje podle velkých zákonů, které se snažili proniknout. Staří chaldejští kněží byli zástupci hluboké moudrosti. Přírodní zákony pro ně však nebyly abstraktní, neviděli ve hvězdách pouhá fyzická tělesa, viděli v každé oběžnici oduševnělou bytost, jejímž tělem byla právě oběžnice. Zcela konkrétně stavěli za každé souhvězdí určité božství, které ho oživovalo (*jako projev – například – pláč dítěte není dítě, tak ani projev boha není bůh*). Tak Egyptan (Chaldejec) cítil, že je uzavřen v lůně světa duchovních bytostí, jako duchovní bytost mezi duchovními bytostmi, a viděl hmotu, která byla naplněná moudrostí.

Čtvrtá podrasa, staří Řekové a Římané, nebyla Manuem ovlivňována přímo, ale byla pod vlivem ostatních ras. Lidé řecko-římské kultury měli opět jiné poslání, a to umění. Ponenáhlu člověk našel cestu, jak přírodu produchovnit. Řek šel ještě dál než starý Egyptan; nepřijímal hotové přírodní obrazy, ale chápal se beztvaré hmoty, mramoru atd., a vtiskoval jí svou pečeť. Tak si sám vytvořil Dia a jiná božstva. Třetí podrasa hledala ducha ve vnějším světě; čtvrtá pak sama vtiskla vnějšímu světu pečeť ducha. Toto umění včarovat ducha do hmoty zůstalo vyhrazeno lidem kultury řecko-latinské.

Egyptan zkoumal běh hvězd a zařizoval podle toho uspořádání státu na staletí dopředu. Řek bral to, co upravovalo lidské společenství, ze svého nitra. Říman šel ještě dál – neformoval jen kámen a rudu, ale celý chod lidské společnosti podle svého ducha.

Germáni a Anglosasové (*pátá podrasa – podplemeno*) jdou ve vytváření vnějšího světa mnohem dál. Tito lidé hmotně neztvární jen to, co žije v člověku samém, ale dokonce samotné hmotě vtiskávají přírodní zákony. Odhalují božské světové zákony, zjišťují zákony tíže, tepla, páry, elektřiny atd. a přetvářejí s jejich pomocí celý smyslový svět. Posláním těchto národů je zkoumat zákony světa a vtisknout je vnějšímu světu. Tím se stal svět materialistickým; potom už nemohl povstat Zeus, ale parní stroj.

Po naší době přijde další rasa (*plemeno*), která zase nalezne cestu zpět k duchovnu. V našem lidstvu člověk dospěl až k přetvoření fyzického světa. Sestoupili jsme nehlouběji do fyzické úrovně; dospěli jsme až na kraj možnosti dobýt fyzický svět.

Toto byl úkol poatlantského lidstva.

Ind byl od fyzického světa odvrácen.

Pro Peršana byl tento svět hmotou, která mu kladla odpor.

Chaldejec, Babyloňan, Egyptan poznávali moudrost přírody.

Řekové a Římané dobyli ze svého nitra fyzickou úroveň a teprve lidstvo naší doby pokročilo tak daleko, že vtiskuje přírodní zákony fyzické úrovni.

A nyní bude lidstvo usilovat o to, aby se zase stalo spirituálnějším. Vývoj lidstva je naplněn mohutným, hlubokým smyslem. Každá jednotlivá skupina lidstva má své vlastní úkoly.

Z toho, co ve třetí a čtvrté rase ještě žilo v mýtech a pověstech jako vzpomínka na prvotní dobu, na svět bohů, už dnešní lidstvo nemá nic; jemu zbyl jen fyzický svět. Tím, že člověk vystoupil až na fyzickou úroveň, ztratil své spojení s božským světem. Dnes už pro člověka existuje jen svět hmotný.

Člověk, který se zabývá duchovní vědou, není zpátečník; ví, že materialistická doba byla nutnost. Jako u zvířat, která se uchýlila do temných jeskyní a nechala svůj zrak zakrnět a vyvinula v sobě do značné míry jiná smyslová ústrojí, právě tak se děje všude v duchovním i fyzickém světě. Kde se vyvíjí jedna schopnost, musí druhá ustoupit do pozadí. Když se člověk učil ovládat vnější svět přírodními zákony, ztratil následkem toho schopnost duchovního vidění. Jasnovidná síla a vzpomínka na duchovní světy nutně ustoupily do pozadí, aby se mohlo vyvinout fyzické, smyslové vnímání.

Docela jinak se člověk díval na svět v dřívější době. Například Koperník odvrátil lidstvo od starého bludu, že Země stojí klidně, a učil, že by byl omyl domnívat se, že se Slunce otáčí okolo Země. Kepler a Galileo rozvinuli toto učení dále. A přece mají oba dva, Koperník i Ptolemaios, pravdu; záleží jen na hledisku, ze kterého Slunce a Zemi pozorujeme. Pokud se na naši sluneční soustavu díváme po stránce fyzické, má pravdu Koperník; pokud se však na věc díváme ze stanoviska astrální úrovně, je správná soustava Ptolemaiova: Země stojí ve středu a počíná si tak, jak to popisoval starý svět. Stačí jen si vzpomenout, že na astrální úrovni se všechno jeví obráceně (*zrcadleně*). Ptolemaiova soustava platí pro úroveň astrální; Koperníkova pro úroveň fyzickou.

V budoucnu se dostaví ještě jiný obraz světa. Obvykle se pouze zdůrazňuje, že Koperník učil dvě věci:

1. že se Země točí okolo své osy;
2. že se Země pohybuje okolo Slunce.

Zapomíná se, že Koperník učil ještě o jiném pohybu, a to, že celá sluneční soustava se pohybuje ve spirále. To zatím zůstává stranou; až jednou v budoucnu se k tomu lidstvo opět vrátí. Koperník stál na hranici (prahu) nové doby, ale ještě v sobě ve značné míře přechovával staré prvky.

Není absolutní pravda; každá pravda má své poslání v určité době. Pokud dnes mluvíme o duchovní vědě, víme, že až se znovu narodíme na Zemi, uslyšíme opět něco jiného a budeme navzájem ve zcela jiném vztahu.

Když obrátíme svůj zrak do dob, kdy jsme se snad už jednou spolu stýkali kdesi v krajinách severní Evropy, tam se lidé seskupovali okolo druidského kněze, který jim vypravoval pravdu v podobě mýtů a pověstí. Kdybychom tehdy těmto věcem nenaslouchali a kdyby v tehdejší době tyto pravdy nezpracovaly (*nezformovaly*) naše duše, nechápali bychom dnes všechno to, co nám přináší duchovní věda v jiné podobě jako tutéž pravdu. Až se opět vrátíme na Zemi, bude se mluvit jiným způsobem, vyšší formou (*na vyšší úrovni*). Pravda se vyvíjí podobně jako všechno ostatní na světě. Je to forma božského ducha; božský duch má však nesčetné formy. Pokud se pronikneme touto formou pravdy (*tímto charakterem pravdy*), pak k ní získáme docela jiný vztah (i když tato pravda může mít nejrůznější formy). Řekneme si: „Žijeme sice v pravdě, ale tato pravda může mít nejrůznější formy.“ A tak budeme také na dnešní lidstvo pohlížet docela jiným způsobem. Nebudeme říkat, že máme naprostou pravdu, ale uvědomíme si: „Naší bratři stojí teď na stanovisku, na kterém jsme kdysi stáli také.“ Je naší povinností přijmout to, co nám říká druhý. Je potřeba, abychom mu jen naznačili, že si ho ceníme na stupni pravdy, na kterém stojí. Každý člověk se musí učit. Pokud tuto zásadu poznáme, staneme se snášenlivými ke každému projevu pravdy.

Když se takto učíme všechno chápat, nebojujeme proti lidem, ale usilujeme s nimi žít. Tím se vyvine vnitřní snášenlivost, která je ještě větší než snášenlivost pouze vnější, protože pak se lidé vzájemně chápou, když se potkají.

Moderní lidstvo si vypěstovalo svobodu osobnosti; duchovní věda vypěstuje v lidstvu – na základě tohoto názoru o pravdě – vnitřní snášenlivost duší.

Láska stojí výš než názor. Nejrůznější názory se snesou tehdy, když se mají lidé navzájem v lásce. Proto má hluboký smysl, že v duchovně-vědeckém světovém názoru není napadáno žádné náboženství, ale také není žádné zvlášť vyvyšováno. Je nutné všechna chápat; jen tak se může vyvinout bratrský svazek, protože členové různých náboženských vyznání se chápou navzájem.

Pokud se ovšem tato základní nálada lidského společenství neuskuteční, nelze mluvit o okultním vývoji.

OKULTNÍ VÝVOJ

Kdo chce projít okultním vývojem, musí se kromě jiného zbavit následujícího druhu sobectví. Nesmí říkat: „Co mi pomůže, když druzí mluví o okultních věcech, které já sám nemohu vidět.“? To je nedostatek důvěry. Je nutné mít důvěru k tomu, kdo už dosáhl určitého stupně vývoje. Lidé působí společně; a pokud některý z nich dosáhnul více, nedosáhnul to pro sebe, ale pro ostatní; a tito jsou (*doslova*) povinni ho vyslechnout. Tím se zvýší vlastní síly a tito posluchači se ponenáhu stanou vědoucími právě tím, že v první řadě mají důvěru. Nesmí se tedy dělat druhý krok před prvním (*vědění před důvěrou*).

Jsou tři cesty okultního vývoje:

orientální, křesťansko-gnostická a rosekruciánsko-křesťanská. Liší se navzájem stupněm oddanosti žáka k učiteli.

Co se děje s člověkem, který se okultně vyvíjí? Jaké jsou podmínky okultního vývoje?

Pozorujme stav obyčejného člověka. Život takového člověka probíhá tak, že jde od rána do večera za svou prací, naslouchá svým zkušenostem, že používá své vnější smysly, že žije a pracuje ve stavu, který nazýváme „stav bdělého vědomí“. To je pouze jeden (*první*) stav.

Druhý je mezi bděním a spánkem. Tady si je člověk vědom, že jeho duši pronikají obrazy snů. Tyto obrazy nemají vztah k vnějšímu světu (k vnější, obyčejné skutečnosti) přímo, ale nepřímo. Tento stav můžeme nazvat „stav snivého vědomí“.

Je zajímavé sledovat, jak tento stav probíhá. Mnozí lidé si budou myslet, že sen je něco, co nemá smysl. Tak tomu ale není. I u dnešního člověka mají sny určitý smysl; ne však smysl, jaký mají zážitky člověka v bdělém stavu vědomí. V bdělém stavu naše představy vždy souhlasí s určitými věcmi a zážitky. Ve snu je tomu jinak.

Sen se svými rozmanitými obrazy může být vyvolán například dusotem koní, tikáním hodin atd. Sen je symbol. Je možno snít celé děje. Někdo měl například sen o souboji se všemi podrobnostmi, které mu předcházely až do okamžiku, ve kterém zarachotil výstřel. Ten ho probudil. A ukázalo se, že židle, která stála vedle postele, se převrátila.

Jiný příklad: selka má sen, jak jde do kostela, vstupuje dovnitř, kněz pronáší povznášející slova, při řeči rozpíná ruce. Z těch se najednou stávají křídla a z jeho slov kokrhání kohouta. Selka procitá a venku skutečně kokrhá kohout.

Z uvedeného je zřejmé, že sen má jiné časové poměry než denní vědomí, neboť při uvedených snech nastává příčina jako časově poslední událost. Takový sen, v porovnání s fyzickou skutečností – tedy projde duší v jediném okamžiku a má svůj vlastní vnitřní čas. Je nutné si představit následující: tím, že procitající člověk si vzpomíná na všechny jednotlivosti, prodlužuje sám tento vnitřní čas tak, že se mu zdá, jako by se události odehrály v přiměřené časové délce.

Tak získáváme náhled, jak se jeví čas v astrálu. Malý zážitek tedy často způsobí dlouhý dramatický děj. Sen projde duší v jediném okamžiku a vzbudí obratem celou řadu představ; a člověk při tom sám přesunuje do snu čas.

I vnitřní stavy se mohou symbolicky projevit ve snu; například bolesti hlavy tak, že pavouk tká síť v otvoru ke sklepu; tlučení srdce a horečka jako žhavá kamna atd. Lidé, kteří jsou zvláště vnitřně senzitivní, mohou zažít i jiné věci; tak například vidí, jak jsou sami v nešťastné situaci. Zde působí sen prorocky; je symbolem toho, že nemoc, která

je v něm skrytá, se v několika dnech projeví. Mnozí lidé dokonce sní o lécích proti takové nemoci: v takových snivých stavech je zcela jiné vnímání.

Třetím stavem člověka je „stav bezesného spánku“, kde z duše nic nevystupuje, kde člověk spí bez vědomí. Když člověk začíná vnitřním vývojem postupovat do vyšších světů, projevuje se to v první řadě na stavu jeho snů, a to tím, že jeho sny se stávají pravidelnými a mají větší smysl než předtím. Především člověk svými sny získává určité poznatky; ale musí si na ně dávat dobrý pozor. Později pozoruje, že se sny stávají častější, až se pak domnívá, že snil po celou noc. Právě tak může pozorovat, že se jeho sny spojují s věcmi, které ve vnějším světě vůbec neexistují, které fyzicky vůbec nelze zažít. Člověk pozná, že se mu teď ve snech neobjevují pouze věci, které na něho buď působí ve vnějším světě, nebo symbolizují stavy (tak jak jsme je popisovali výše), ale prožívá věci, které ve smyslové skutečnosti vůbec neexistují, a pak poznává, že jeho sny vyprávějí něco významného. Tato okolnost může začít následujícím způsobem: zdá se mu například, že jeden z jeho přátel je v nebezpečí ohně, a vidí, jak se toto nebezpečí blíží. Příští den se dovídá, že tento přítel v noci onemocněl. Neviděl sice, že jeho přítel onemocněl, ale viděl symbolický obraz této nemoci. Tímto způsobem mohou být sny do jisté míry ovlivněny z vyšších světů tak, že se člověk může dozvědět něco, co vůbec ve fyzickém světě neexistuje. Vjemy z vyšších světů tak přecházejí do snů. To je velmi důležitý přechod k vyššímu okultnímu vývoji.

Někdo ovšem může namítnout: „Vždyť jsou to všechno jen sny; jak na ně můžu dát?“

To není správné. Vezměme si následující příklad: Vynálezci Edisonovi by se zdálo, jak vyrobil žárovku, a vzpomněl by si na tento sen a podle něho by pak zhotovil žárovku. Pak by někdo přišel a řekl by: „Tato žárovka nemá smysl; to byl jen pouhý sen.“ Jde o to, zda má takový sen význam pro život, a ne o to, že se o tom člověku zdálo. Mnohdy si člověk takových snových stavů vůbec nevšimá, poněvadž jim nevěnuje pozornost. To však není správné. Právě na takové subtilní věci bychom měli obracet svoji pozornost. To pomáhá člověku vpřed.

Později se pak dostavuje stav, ve kterém se žákovi odhaluje ve snu podstata skutečnosti, a může pak sny ověřovat na skutečnosti. Pokud je tak daleko, že nejen ve spánku, ale i ve dne má před sebou celý svět obrazů, pak může rozumem rozebírat, jestli je to, co vidí, pravdivé. Nesmíme tedy použít obrazy ve snech jako podklad pro moudrost, ale musíme počkat, až nám vniknou do denního života. Když tyto obrazy vědomě kontrolujeme, přichází brzy stav, kdy žák vnímá, co je v člověku duše, co je v člověku astrálního. Pak se učíme chápat, co znamenají formy a barvy v astrálním těle, které vášně a pod. se jimi vyjadřují. Učíme se postupně slabikovat v duševním světě. Musíme si však zůstat vědomi, že to vše je symbolický obraz. Bylo by možné namítnout: „Vidíme-li jen symboly, pak může být určitá událost symbolizována ve všech možných obrazech a není možné si ujasnit, že právě takový obraz se vztahuje k něčemu určitému.“

K tomu je třeba podotknout, že na určitém stupni se určitá věc projevuje stále stejným obrazem, podobně jako se určitý předmět vyjadřuje také vždy jen určitou představou. Tak například se určitá vášeň vždycky a pro každého projevuje určitým obrazem. Je jen nutné se učit, abychom pro tyto obrazy našli správné vztahy.

Potom pochopíme, proč se ve všech náboženských knihách mluví vlastně stále v obrazech. Například moudrost se nazývá světlem. Důvodem je, že člověku, který je

okultně vyvinutý, se moudrost člověka (i jiných bytostí) vždycky projeví jako astrální světlo; vášeň se vždy projeví jako oheň.

Náboženské památky nám vyprávějí o věcech, které se odehrávají na nefyzické úrovni. Všechny pocházejí od jasnovidců a mají vztah k vyšším světům; proto k nám musí mluvit v obrazech. Vše, co se nám vypravuje z akáši, je znázorněné v obrazech.

Nejbližší stav, který žák prožívá, je „nepřetržitost, kontinuita vědomí“. Když je obyčejný člověk ve spánku zcela zbaven smyslového světa, upadá do bezvědomí. U žáka tomu tak už není, pokud dosáhl právě naznačeného stupně vývoje. Nepřetržitě, ve dne i v noci, žák žije v plném, jasném vědomí – i tehdy, když jeho fyzické tělo odpočívá. Po nějaké době se ohlašuje příchod určitého nového stavu tím, že k dennímu vědomí (k obrazům) přistupují tóny a slova. Obrazy mu něco říkají, mluví k němu; promlouvají k němu srozumitelnou řečí. Říkají mu, co jsou. Tady pak nějaký klam není vůbec možný. To je dévachanické znění, řeč, „hudba sfér“. Každá věc vyslovuje své vlastní jméno a oznamuje svůj vztah k ostatním věcem. Touto zkušeností, která přistupuje k astrálnímu vidění, je také doloženo, že jasnovidec vstupuje do dévachanu.

Když člověk dosáhl tohoto stavu vědomí, začínají se na určitých místech astrálního těla pohybovat (ve směru hodinových ručiček, zleva doprava) tzv. „lotosové květy“ (*sanskrt. čakra – kolo, středisko vyšší činnosti; pozn. překl.*). Jsou to smyslové orgány astrálního těla. Jejich zření je však aktivní. Vibrace vzbuzené otáčením lotosových květů způsobují dotek s astrální látkou, čímž vzniká vnímání na astrální úrovni.

Jakou silou si vytváříme lotosové květy? Odkud tato síla přichází?

Víme, že naše astrální tělo nám ve spánku nahrazuje spotřebované síly fyzického těla. Svojí pravidelnou činností může ve spánku vyrovnat nepravidelnosti těla fyzického. Ale tyto síly použité k překonání únavy jsou ty, které vytvářejí lotosové květy. Člověk, který začíná pracovat na okultním vývoji, tak vlastně ubírá síly fyzickému a éternému tělu. Kdyby tyto síly byly fyzickému tělu ubírány trvale, musel by člověk onemocnět, dokonce by nastalo úplné vyčerpání. Když si člověk nechce fyzicky ani morálně uškodit, musí tyto síly nahradit něčím jiným. Musí mít na paměti všeobecné kosmické pravidlo:

„Rytmus nahrazuje sílu!“

To je důležitá okultní zásada. Dnes člověk žije nanejvýš nepravidelně, zejména ve svých představách a ve svém jednání. Člověk, který by vedl rozptýlující život vnějšího světa, by se nemohl vyhnout nebezpečí, do kterého je vrženo fyzické tělo tím, že se mu okultním vývojem odnímají určité síly. Proto musí člověk usilovat o to, aby vnesl do svého života rytmus. Samozřejmě si nemůže zaříditi život tak, aby jeden den plynul jako druhý. Ale jedno udělat může: jisté činnosti však může vykonávat pravidelně. A to musí dělat ten, kdo chce projít okultním vývojem.

Například musí každé ráno vykonávat určité koncentrační a meditační cvičení v době, kterou si sám určí. Rytmus uvede do svého života také tím, že každý večer zpětně probírá, co ve dne prožil. Pokud můžeme do svého denního života vnést ještě další pravidelné úkony, tím lépe. Celá světová soustava probíhá rytmicky, v rytmu. Všechno v přírodě je rytmus: Slunce, roční období, den a noc, atd. atd. I byliny rostou rytmicky. Čím výše však stoupáme, tím méně je rytmu; ale i u zvířete lze ještě pozorovat určitý rytmus. Zvíře se například páří v určité pravidelné době. Pouze člověk dnes upadl do zcela nerytmického, chaotického života. Příroda ho propustila ze svého rytmu. Tento

svůj zchaotizovaný život však člověk musí opět zrytmizovat. Aby toho dosáhl, poskytují se mu určité prostředky, kterými může vnést do svého fyzického a éterného těla harmonii, rytmus. Tím pak ponenáhlu uvede svá těla do takových vibrací, že si sama mohou poskytovat opravu, když člověk svým astrálním tělem vystoupí z těla éterného a fyzického. I když by se ve dne dostala mimo rytmus, mají pak už sama snahu přijít opět do svého správného chodu.

Následujících šest stavů je nutné postupně pěstovat při meditaci:

1. Kontrola myšlenek. Spočívá v tom, že ve svém denním životě nenecháme (ani na krátkou chvíli) kmitat (jako bludičkám) ve své duši všechno možné, ale že uvedeme své myšlenky do klidného chodu. Vytkneme si určitý pojem a pak se jistou chvíli u něho pokusíme setrvat. Přiřazujeme k němu všechno, co s ním logicky souvisí. I kdyby toto cvičení netrvalo déle než jednu minutu, má už značný význam pro zrytmizování, pro rytmus fyzického a éterného těla.

2. Iniciativa jednání; tzn. člověk se musí přimět k určitému jednání, třeba i jinak bezvýznamnému, které si uloží čistě z vlastního rozhodnutí a podnětu, které si dobrovolně uloží jako povinnost.

Příčiny našeho jednání leží nejvíce v rodinných poměrech, ve výchově, v povolání atd. Ale jak málo činů vzniká z vlastních podnětů! Je proto nutné věnovat krátkou dobu konání, které jsme si určili z vlastního podnětu, z vlastní iniciativy; takový bezvýznamný úkon má stejný účel jako jednání významné.

3. Umírněnost. Člověk se potřebuje učit řídit, regulovat kolísání mezi neukázněným jástem a bezútešnou zarmouceností. Kdo se o to nechce pokusit, protože se domnívá, že by ztratil svoji originalitu nebo své umělecké citění, ten nemůže projít okultní výchovou. Umírněnost znamená být pánem sebe sama, jak při nejvyšší radosti, tak při nejhlubším bolu.

Ba co víc, nepoddá-li se člověk radosti i utrpení jako dříve, stává se k nim potom citlivý správným způsobem. Největší umělci dosáhli nejvíce právě umírněností, která jejich duši učinila otevřenou a přístupnou.

4. Nepředpojatost. Je to vlastnost, která vidí ve všech jevech dobro a přistupuje všude ke všem věcem z jejich pozitivní stránky. Za příklad si můžeme uvést perskou legendu o Kristu a zdechlém psu. Ježíš Kristus spatřil jednu ležet u cesty zdechlého psa. Zastavil se a pozoroval zdechlinu. Jeho učedníci se odvrátili plní odporu nad tímto zjevem a kráčeli dále. Kristus pravil: „Jak krásné zuby má toto zvíře!“

Dokonce i na takové zdechlině lze shledat něco krásného – bílé zuby. Vypěstujeme-li si v sobě i my takovou náladu, pak hledáme na všech věcech vlastnosti pozitivní, dobro; a také je všude můžeme nalézt. To působí mocně na tělo fyzické a éterné.

5. Víra. Tento pojem vyjadřuje v okultním smyslu něco jiného, než jak mu rozumíme v běžné hovorové mluvě. Jsme-li na cestě okultního vývoje, nemáme nikdy ve svém úsudku na budoucnost dát působit minulost. V okultním vývoji je za jistých okolností nutno nechat stranou vše, co člověk až dosud zažil, aby se mohl postavit tváří v tvář každému novému zážitku s novou vírou. Tak vědomě si musí okultista počínat. Přejde-li někdo a řekne, že věž kostela stojí šikmo a že se naklonila o 45 stupňů, tak každý by řekl, že toto není možné. Okultista si však musí ještě nechat otevřená zadní vrátka. Ba co víc, ještě musí jít tak daleko, že může uvěřit všemu, co se ve světě vyskytne jako nové. Jinak si zahradí cestu k novým zkušenostem. Je nutno naopak uvolnit cestu pro

nové zkušenosti. Tím uvádí fyzické a éterné tělo do nálady, kterou lze přirovnat k rozkoši zvířete, jež chce vysedět jiné.

6. Vnitřní rovnováha. Tato se tvoří poněmáhle sama sebou za pomoci pěti ostatních vlastností.

Člověk musí dbát na těchto šest vlastností. Musí vzít svůj život do vlastních rukou a pomalu postupovat kupředu tak, jako když často padající kapka na kámen jej tak hloubí. Osvojí-li si člověk umělým (*doslova uměleckým*) způsobem (*kteřý tedy není přirozený, ale je nutno vyvinout úsilí, pracovat a přetvářet přirozenost; vzniká tak něco nové, co tu ještě nebylo; tedy umělé, umělecké; pozn. překl.*) vyšší síly, aniž by přihlížel k předchozím okolnostem, nachází se ve zlé situaci. V nynějším životě je duchovnost i tělesnost navzájem tak smíšena, jako třeba v nádobě modrá a červená tekutina. Okultním vývojem počíná pak určitý děj, který se podobá činnosti chemika, který chce od sebe oddělit tyto dvě tekutiny. Podobným způsobem se oddělí duševnost a tělesnost. Tím však člověk ztrácí dobrodiní tohoto smísení. Duše obyčejného člověka tkví ve fyzickém těle a je vystavena vlivům vášní, které nejsou – pozorovány samy o sobě – až tak k smíchu.

Uvedeným oddělením se však může stát, že fyzické tělo je ponecháno samo sobě se svými vlastnostmi, a to pak může vést k rozmanitým výstřednostem. Může dojít k tomu, že se u člověka, který vstoupil na cestu okultního vývoje, objeví příznaky, které by jako obyčejný člověk ani zdaleka neprojevoval, a to právě proto, že nedbá na pěstování morálních vlastností. Takový člověk najednou začíná lhát, je hněvivý, mstivý atd. Objevují se teď u něho vlastnosti, které byly jinak mírněné jeho obyčejným životem. K tomu může dojít u toho, kdo se až příliš zaobírá naukami duchovní vědy, aniž by při tom přihlížel nebo dbal na svůj mravní vývoj.

Mluvili jsme o tom, že člověk při svém vnitřním vývoji prochází stupněm jasnovidnosti ke stupni slyšení. Když je člověk na stupni vidění, musí se přirozeně v první řadě naučit, v jakém poměru jsou tyto obrazy k předmětům. Kdyby se člověk poddal bouřlivému moři astrálních zážitků, byl by do něj zatlačen. Proto potřebuje vůdce, který mu říká, když sem vstupuje, jak spolu věci souvisí. V tom spočívá přirozená nutnost, aby se žák přísně spoléhal na svého učitele. Z tohoto hlediska rozlišujeme trojí okultní vývoj:

1. Orientální, zvaný také jóga; což je vývoj, při kterém se jednotlivý, na fyzické úrovni žijící zasvěcený člověk stane učitelem, tak zvaným „guru“ (*sanskrt. guru – ctihodný, učitel*) jiného člověka. Žák se pak úplně (i ve všech jednotlivostech) spoléhá na svého učitele a závisí na něm. To je cesta vhodná pro indickou povahu. Vylíčeného stavu lze nejlépe dosáhnout, když žák po dobu vývoje úplně vypne své „já“ a přenechá je svému učiteli. Učitel musí dokonce dávat rady i při iniciativě k jednání. Evropská kultura takovou oddanost vůbec nepřipouští.

2. Křesťanský vývoj staví na místo jednotlivého učitele samotného Ježíše Krista, pro všechny. Cit pospolitosti ke Kristu Ježíši, být s ním zajedno, může nahradit oddanost k jednotlivému učiteli. Ale je nutné, abychom k němu byli teprve dovedeni pozemským učitelem. I zde je člověk na fyzické úrovni v jistém směru závislý na učiteli.

3. Nejsamostatnější je člověk při rosekruciánském školení. Učitel zde není vůdcem, ale rádcem; je tím, kdo dává pokyny, co je vhodné dělat. Zároveň pečuje o to, aby souběžně s okultním školením pokračoval rozhodující vývoj myšlení, bez kterého nelze vůbec okultní vývoj prodělat.

Myšlení má totiž jistou vlastnost, kterou ostatní věci nemají. Pokud jsme například na fyzické úrovni, vnímáme svými fyzickými smysly všechno, co je na této úrovni; nic

jiného. Na astrální úrovni uplatňujeme vnímání astrální; dévachanické vnímání (slyšení) tónů platí zase jen pro úroveň dévachanickou. Krátce řečeno, každá z těchto úrovní má svůj vlastní způsob postřehování, vnímání.

Jedno však proniká všechny světy, a to je logické myšlení.

Logika je tatáž na všech třech úrovních. Tak se lze na fyzické úrovni naučit tomu, co platí pro všechny úrovně, i ty nejvyšší. Právě tuto metodu pěstuje rosekruciánská cesta; na fyzické úrovni cvičí (tedy školí) myšlení převážně pomocí prostředků, které jsou přiměřené této (*fyzické*) úrovni.

Bystré, pronikavé myšlení se tu pěstuje již studiem duchovně-vědeckých pravd, nebo i přímo – myšlenkovými cvičeními. Pokud chceme svůj intelekt vyškolit ještě pronikavěji, lze studovat takové spisy jako např. „Filosofie svobody“ nebo „Pravda a věda“. Tyto spisy jsou úmyslně psané tak, že se pak myšlení, vyškolené právě tímto způsobem, může s naprostou jistotou pohybovat i na nejvyšších úrovních.

Ano, je možné i to, že by se mohl vyznat ve vyšších světech dokonce i někdo, kdo by studoval jen tyto spisy a nevěděl by nic o jiné duchovně-vědecké literatuře. Ale, jak už bylo řečeno, i duchovně-vědecké nauky působí tímtež způsobem.

Pak je učitel už jen žakovým přítelem, který mu uděluje rady, protože nejlepšího učitele si člověk vychovává sám, ve svém vlastním rozumu. I tady ovšem potřebujeme učitele, poněvadž musí radit, jak může člověk dospět ke svobodnému vývoji sám. V evropské kultuře je křesťanská cesta spíš pro toho, kdo vypěstoval více svůj cit. Ti, kteří se více nebo méně uvolnili od církve, kteří tedy spíše stojí na půdě vědy a následkem vědy upadli do pochybností, půjdou nejlépe rosekruciánskou cestou.

ORIENTÁLNÍ ŠKOLENÍ

V žádné okultní škole se nesmí brát to, co se tu říká a žádá, jako mravní přikázání pro celé lidstvo. Tyto věci platí jen pro toho, kdo se chce skutečně takovému okultnímu vývoji věnovat. Můžeme být docela dobrými křesťany a zcela plnit to, co laikovi doporučuje křesťanské náboženství, a nemusíme přitom procházet křesťanskou okultní výchovou. Právě-li například někdo, že je možné být i bez okultního vývoje dobrým člověkem a dosáhnout jakéhosi vyššího života, nelze proti tomu nic namítat; je to naprosto samozřejmé.

V orientálním školení platí přísný požadavek, aby se žák podrobil svému učiteli. Chci jen ukázat způsob pokynů, které učitel v orientální okultní výchově dává. Takové pokyny vlastně ani nelze udělovat veřejně. Zde podáme jen pouhou charakteristiku této okultní cesty. To, co je podáváno jako pokyny, lze rozdělit do osmi skupin:

1. Jama, 2. Nijama, 3. Ásana, 4. Pránájáma, 5. Pratiáhára, 6. Dhárana, 7. Dhjána, 8. Samádi.

1. Jama (*sanskrt. – zákaz, sebeovládání*) zahrnuje všechno, co můžeme označit slovy „zanechat, opomenout, upustit od něčeho.“ To se stává povinností žáka, který chce projít školením jógy (*sanskrt. jóga = spojení, návod, metoda, postroj*). Je to pak ještě blíže vyjádřeno přikázáním: nelhat, nezabíjet, nekrást, nevybočovat příliš daleko, nežádat si.

Požadavek „nezabíjet“ je velmi přísný a vztahuje se na všechny bytosti. Žádná živá bytost nesmí být zabita, nebo jí nesmí být učiněna újma; čím přísněji se tento příkaz plní, tím dále vede. Něco jiného je, jestli lze takový příkaz uskutečnit v naší kultuře. Každé usmrcení, i hmyzu, je na škodu okultnímu vývoji. Nakolik to však člověk musí dělat, to je jiná otázka.

„Nelhat“ je už srozumitelnější – když si uvědomíme, že každá lež je na astrální úrovni vraždou.

„Nekrást“. I to se musí provádět v nejpřísnějším smyslu. Evropan řekne, že nekrade, ale orientální učitel jógy nebere věc tak jednoduše. V oblastech, ve kterých velcí učitelé lidstva tato cvičení rozšířili, byly poměry mnohem jednodušší; tady bylo možné pojem krádeže stanovit snadno. Ale učitel jógy nebude věřit tomu, že Evropan nekrade. Když si například osvojím neoprávněným způsobem pracovní sílu druhého člověka, když si přivlastním nějaký prospěch, který je sice zákonem dovolený, který však znamená vykořisťování druhého člověka, označuje to už učitel jógy za krádež. U nás je tato věc velice složitá. Mnoho lidí se proti tomuto přikázání prohřešuje a nemají o tom nejmenší tušení. Představme si, že uložíme své jmění do banky. Nic s tímto jměním neděláme, nikoho nevykořisťujeme. Ale banka provozuje spekulace a vykořisťuje s našimi penězi jiné lidi. I tady jsme v okultním smyslu zodpovědní; je to v našem osudu. V našich evropských sociálních souvislostech jsou tyto věci tak složité, že toto přikázání vyžaduje hluboké studium. Obdobně komplikované jsou poměry u příkazu:

„nevybočovat příliš daleko“. Například finančník, jehož jmění je bez jeho vědomí uloženo v některém lihovaru, stává se právě tak vinným jako továrník, který lihoviny vyrábí. Nevědomost nezmění nic na karmě.

Je jen jedna okolnost, která tu udává přímý směr. A to je co nejméně usilovat o to, aby měl člověk co nejméně potřeb, aby neměl žádné potřeby. Ať má člověk sebevíc, v té míře, jak usiluje o to nemít potřeby, nemůže nikoho poškozovat. Zvláště obtížné je

„nežádat si“. To znamená usilovat o to, abychom se zbavili veškerých potřeb, abychom se blížili ke všemu na světě bez žádostí a dělali jen to, co vyžaduje vnější svět. Dokonce musíme potlačit i svoje uspokojení, když konáme dobrodiní. K pomoci mne musí pohnout prostý pohled na trpícího, a ne že mohu uspokojit svůj soucit. I jinak, pokud mám například udělat nějaký výdaj, je potřeba si uvědomit, že je to nutné k udržování těla nebo k udržování ducha; toto potřebuje i každý druhý. Ty to však nechceš, ale uvažuješ, jak bys nejlépe prošel světem. V mezích učení jógy je stupeň jama chápán velice přísně a nelze ho tudíž do Evropy jen tak přenést.

2. Nijama (*sanskrt. – nutnost, pravidlo, příkaz*) je dodržování náboženských zvyků. V Indii, kde se tato pravidla hlavně používají, je tato otázka vyřešena, kdežto evropské kultuře dělá velké potíže. Dnes lze snadno říci: „Jsem povznesený nad dogmata, trvám pouze na vnitřní pravdě a nedám nic na vnější formu.“ Čím více se člověk může povznést nad náboženské zvyky, tím si připadá povznešenější. Ind má opačné mínění a neochvějně trvá na předepsaných obřadech svého náboženství. Nikdo mu na ně nesmí sáhnout. Jaké mínění si však o tom někdo utvoří, je v indickém náboženství libovolné. Existují tam prastaré posvátné obřady, které mají velmi hluboký význam. Nevzdělaný člověk má o nich velmi primitivní představu, ale nikdo mu neřekne, že je nesprávná. Člověk s obsáhlejší vzdělání utvoří si o nich představu jinou, lepší, a nejmoudřejší tyto zvyky zachovávají a mají o nich představu velmi hlubokou. Nejde tu o dogmata, ale o náboženské zvyky, rity. Tímto způsobem mohou jak mudrci, tak i nevzdělaní zachovávat hluboké náboženské zvyky, a všichni se takto mohou cítit navzájem spojení. Náboženský ritus je tak pojítkem obyvatelstva. Nikdo není ve svém mínění omezován tím, že se přidržuje přísného rituálu. Křesťanské náboženství sledovalo opačnou zásadu. Vnucovalo lidem nikoli zvyky, ale mínění. Následek toho je, že v nejnovější době se v našem sociálním životě stal naprostý nedostatek formy jakýmsi zákonem. Přestáváme dbát na veškeré zvyky, které by lidi spojovaly. Všechny formy vyjadřující symbolicky vyšší pravdy se odstraňují. A to je velká škoda pro celý vývoj lidstva, zvláště pro vývoj v orientálním smyslu.

Mnozí lidé v Evropě se domnívají, že jsou nad dogmata povzneseni, ale právě volnomyšlenkáři a materialisté jsou nejhorší fanatici dogmat. Materialistické dogma je mnohem tíživější než kterékoli jiné.

Neomylnost papeže už neplatí, zato však platí neomylnost univerzitního profesora.

I ten nejliberálnější je (i když tvrdí opak) spoután v okovech materialistických dogmat. Každý univerzitní profesor učí svá dogmata. A jak těžce doléhá na člověka dogma neomylnosti veřejného mínění, časopisů atd. Učitel orientální jógy nežádá, aby člověk vystoupil z forem, které spojují mudrce i nevzdělaného člověka, protože tyto pradávne, posvátné formy jsou obrazem nejvyšších pravd. Bez forem není kultury. Pokud se domníváme opak, je to klam.

Představme si, že někdo například založí kolonii úplně bez forem, bez ritu, bez náboženských zvyků. Tomu, kdo do věci vidí, je jasné, že bez kultu, bez kostela, bez náboženských zvyků může taková kolonie existovat jen po nějakou dobu, protože lidé žijí ještě podle starých vrozených vloh, které si do kolonie přinesli. Ale jakmile se tyto staré vlohy ztratí, kolonie zaniká, neboť každá kultura se musí zrodit z formy; to, co je uvnitř, musí být navenek vyjádřeno formami (*tvary*). Je pravda, že moderní kultura ztratila formy; musí je však znovu získat. Staří mudrci to věděli, a proto lpěli na náboženských cvičeních.

3. *Ásana (sanskrt. – poloha, sezení, pozice)* znamená, že člověk zaujme při meditaci určitou tělesnou polohu. To je mnohem důležitější pro Orientálce než pro Evropana, protože evropské tělo už není tak citlivé na určité jemné proudy. Tělo Orientálce je ještě jemnější, snadno cítí proudy, které se pohybují od Východu k Západu, od severu k jihu, z výše a z hloubi; jsou to duchovní proudy, které pronikají vesmírem. Z tohoto důvodu se také stavějí chrámy v určitém směru. Učitel jógy zadává žákovi, aby zaujal určité postavení; žák musí mít ruce i nohy v určité poloze, aby proudy mohly procházet tělem v přímém směru. Kdyby Ind své tělo této harmonii nepřizpůsobil, výsledek jeho meditace by byl pochybný.

4. *Pránájáma (sanskrt. – zacházení s dechem)* je dýchání ve smyslu jógy. To je velmi podstatná a podrobná část školení orientální jógy. V křesťanském školení nepřichází téměř v úvahu, při školení rosekruciánském už více.

Co znamená dech pro okultní vývoj?

Význam dýchání je už ve výrazech „usmrcovat“, „nečinit újmu na životě“. Okultní učitel říká: dýcháním pozvolna, ale neustále usmrcujeme své okolí. Vdechujeme, zadržujeme dech, zásobíme svoji krev vzduchem a opět ho vydechujeme. Vdechujeme vzduch naplněný kyslíkem, spojujeme ho v sobě s uhlíkem a vydechujeme oxid uhličitý (*R. Steiner používá v celém textu místo oxidu uhličitého termín – kyselina uhličitá; pozn. překl.*). V tomto oxidu uhličitém však nemůže žít ani člověk, ani zvíře. Přijímáme kyslík a vydechujeme oxid uhličitý – jedovatou látku. Každým dechem tudíž neustále usmrcujeme jiné bytosti – po částech usmrcujeme celé okolí. Vdechujeme vzduch, který nám poskytuje život, a vydechujeme vzduch, který nemůžeme už sami potřebovat. Okultní učitel vede člověka k tomu, aby se tento stav změnil. Kdyby tyto věci závisely pouze na člověku samém a na zvířeti, brzy by všechno na světě vymřelo.

Že nepřivedeme celou Zemi do záhuby, za to děkujeme rostlinám, neboť ty prodělávají právě opačný děj. Rostliny rozkládají oxid uhličitý, oddělují uhlík od kyslíku, a z uhlíku budují své tělo, kdežto kyslík opět uvolňují. Tento kyslík může opět vdechnout jak člověk, tak i zvířata. Tak rostliny obnovují vzduch, který je zdrojem života. Veškerý život by byl bez nich už dávno zničen; jim vděčíme za svůj život. Takto se tedy navzájem doplňují rostlina, zvíře a člověk. Tento proces se však v budoucnosti změní; poněvadž ten, kdo je na cestě okultního vývoje, začíná nyní s tím, co ostatní prodělají až jednou v budoucnosti, musí si odvykat usmrcovat dechem. To je pránájáma – věda dechu. Náš moderní materialistický věk pěstuje zdraví ve znamení čerstvého vzduchu. Moderní metoda léčby vzduchem je založena na usmrcování. Jogín se naproti tomu uzavírá do jeskyně a dýchá pokud možno převážně svůj vlastní vzduch, na rozdíl od Evropana, který vždycky musí otevírat okno. Jogín se naučil zamořovat vzduch co nejméně, protože se naučil ho využít. Jak to dělá? Toto tajemství bylo v evropských tajných školách vždy známé a nazývalo se „dosažení kamene mudrců“, nebo „kameně filozofů“.

Na rozhraní 18. a 19. století proniklo mnoho informací o okultním vývoji na veřejnost. Tehdy, ač se ve veřejných spisech hodně psalo o kameni mudrců, bylo možné pozorovat, že sami pisatelé tomu příliš nerozuměli, i když všechno vycházelo ze správného pramene. V jistém úředním listu v Duryňsku vyšel v roce 1797 článek o kameni mudrců, ve kterém bylo – mimo jiné – řečeno toto: „Kámen mudrců je něco, co každý nutně zná, neboť to viděl každý člověk. Je to něco, co všichni lidé berou po jistou dobu každý den do ruky, co lze najít všude, jenže lidé nevědí, že je to kámen mudrců.“

To je doslovně pravda.

Když si rostlina tvoří své tělo, přijímá oxid uhličitý a ponechává si uhlík, ze kterého si buduje tělo. Člověk a zvíře konzumují rostlinu, přijímají tak uhlík do sebe a vydávají ho opět dechem jako oxid uhličitý. Tak vzniká oběh uhlíku. V budoucnu to bude jinak. Člověk se naučí rozšiřovat působnost svého „já“ čím dál tím víc, a co nyní nechává na rostlině, to jednou bude dělat sám. Jako kdysi prošel člověk nerostnou a rostlinnou říší, tak se opět vrací. Stane se rostlinou, přijme do sebe rostlinné bytí; a celý ten proces bude prodělávat v sobě samém. Ponechá si v sobě uhlík a vědomě jím bude budovat své tělo, jako to dnes dělá rostlina nevědomě. Nutný kyslík si připraví sám ve svých orgánech, spojí ho s uhlíkem v oxid uhličitý a uhlík si v sobě uloží. Tím bude moci sám pracovat na vlastní tělesné stavbě.

To je velký ideový pohled do budoucnosti, kdy už člověk nebude svým dechem usmrcovat. Jak je však známo, jsou uhlík a diamant tatáž látka. Diamant je krystalizovaný, průhledný uhlík. Tedy ani tělo člověka nebude později černé, podobné uhlí, ale bude se skládat z průhledného, a přitom měkkého uhlíku. Tehdy člověk nalezne kámen mudrců.

Promění pak svoje vlastní tělo v kámen mudrců.

Člověk, který se okultně vyvíjí, musí tento proces prodělat pokud možno předem, tj. musí svůj dech zbavit schopnosti usmrcovat, musí ho vytvářet tak, že vydechnutý vzduch se stane opět potřebným a bude možné ho vdechovat stále znovu. Jak se to dá uskutečnit? Tím, že do dýchání uvedeme rytmus.

K tomu dává učitel pokyny: nádech, zadržení dechu a výdech. V tom musí být rytmus, třeba i na krátkou dobu. Každým rytmickým dechem se vzduch zlepšuje – pomalu, ale jistě.

Zde opět platí zásada: padá-li kapka na kámen často, vyhloubí ho. A každý dech je takovou kapkou. Chemik tyto skutečnosti ještě nemůže prokázat, poněvadž jeho prostředky jsou příliš hrubé na to, aby mohly zjišťovat tyto jemné látky; ale okultista ví, že se tím dech stává skutečně životodárným a obsahuje více uhlíku než za normálních okolností. Dále se pak čistí dech ještě něčím jiným: meditační činností. Tím člověk přispívá (byť i jen v malé míře) k tomu, že rostlinná přirozenost přechází do lidské podstaty sama.

5. Pratiáhára (*sanskrt. – odtažení*) znamená udržet na uzdě smyslové vnímání. Člověk, který jde světem, nechává na sebe působit všechno. Okultní učitel pak říká žákovi: „Je nutné, abys tolik a tolik minut uchoval jen jediný smyslový dojem, a nesmíš přejít k jinému jinak než svojí svobodnou vůlí.“ Když pak žák nějakou dobu cvičí, musí dospět k tomu, že se stane hluchým a slepým ke každému vnějšímu smyslovému dojmu. Musí naprosto každý dojem zvenčí vyloučit a zůstat v myšlenkách u toho, co lze si podržet jako představu. Když někdo takto žije pouze v představách, když kontroluje své myšlení a přiřazuje jednu představu ke druhé jen ze své svobodné vůle, pak se tento stav nazývá:

6. Dhárana (*sanskrt. – držení, duchovní koncentrace*). To jsou představy, o kterých nechce Evropan nic vědět; představy, které vůbec nepocházejí ze smyslových vjemů; které si musí člověk vytvořit sám – například představy matematické. Jestliže například trojúhelník neexistuje, můžeme si ho pouze myslet, právě tak jako kruh. Je dále řada jiných představ, které musí ten, kdo je na cestě okultního vývoje, velmi cvičit. Jsou to symbolické představy, které vědomě souvisejí s některými věcmi – například hexagram □ nebo pentagram □ – znamení, pro která nacházíme vysvětlení v okultismu. Žák svého ducha ostře upře na takové věci, které ve světě smyslů neexistují. Obdobně je tomu

i s jinými představami (např. s druhem „Iva“), které si také můžeme jen myslet. Na takové představy musí žák upřít svoji pozornost. Konečně jsou zde i morální představy, které jsou například obsaženy ve spise „Světlo na cestu“:

„Dříve než oko může prozívat, musí si odvyknout slzám.“

Něco takového nelze ani prožít ve smyslovém světě, ale jen v sobě samém. Toto meditování o představách, které neodpovídají fyzickému předmětu, nazýváme

7. Dhjána (*sanskrt. – meditace, ponoření*).

A nyní přichází to nejtěžší:

8. Samádhi (*sanskrt. – spojení, ponoření*). Člověk se na dlouhou dobu pohrouží do představy, která neodpovídá ničemu smyslovému, nechá svého ducha v jistém smyslu zastavit u této představy a vyplní jí celou svou duši. Pak tuto představu opustí, nemá v duši nic, ale nesmí usnout – což by se stalo obyčejnému člověku. Žák si musí zachovat své vědomí. V tomto stavu se začínají člověku odhalovat tajemství vyšších světů. Tento stav se popisuje následujícím způsobem: zbývá myšlení, které nemá myšlenky.

Člověk myslí, poněvadž má vědomí, ale nemá myšlenky. Tím mohou duchovní mocnosti vysílat do tohoto myšlení svůj obsah. Pokud člověk své myšlení vyplňuje svým obsahem, nemohou do něho tyto mocnosti vstoupit. Čím déle člověk udrží činnost myšlení bez myšlenkového obsahu a zachovává si přitom vědomí, tím více se mu projevuje nadsmyslový svět.

Pokyny učitele při školení orientální jógy se týkají těchto osmi oborů.

KŘESŤANSKÉ ŠKOLENÍ

Cestu křesťanského školení může žák nastoupit na radu učitele, který ví, co je nutné dělat, a který vždy může při každém kroku napravit to, v čem se stala chyba. Ale velkým učitelem je tu sám Ježíš Kristus. Proto je nutná dostatečná víra v to, že Ježíš Kristus skutečně žil. Bez této víry je citové spojení s ním nemožné. Dále je nutné chápat, že od tohoto velkého učitele pochází písemná památka, která sama dává návod ke školení, a tou je Janovo evangelium. To lze vnitřně prožít, a nikoli v ně pouze věřit vnějším způsobem. Kdo správně přijal obsah tohoto evangelia, pro toho není nutné dokazovat, že Ježíš Kristus žil. Pak Ho člověk sám našel.

Toto školení nepostupuje tak, že člověk stále jen znovu a znovu Janovo evangelium čte, nýbrž medituje o něm. Janovo evangelium začíná: „Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo...“ Prvních pět veršů (pokud jsou správně chápány) poskytuje meditační látku a člověk je musí do sebe přijmout ve stavu podobném tomu, který byl nazván „Dhjána“. Kdo časně zrána (dříve než do duše vstoupí jiné dojmy) vyloučí ze svých myšlenek všechno jiné a pouze pět minut žije v těchto větách, prožívá, pokud tak pokračuje s naprostou trpělivostí a vytrvalostí, že tato slova nejsou jen něco, co je nutné chápat, ale něco, co má v sobě okultní sílu. Dokonce tím prožívá vnitřní, okultní přeměnu duše. V jistém smyslu se těmito slovy stává jasnovidným, takže může astrálně vidět, co je v Janově evangeliu obsaženo.

Podle učitelových pokynů naplní žák po sedm dní svoji duši pěti prvními větami první kapitoly Janova evangelia. Příští týden podobně druhou kapitolou, a tak pokračuje až ke kapitole dvanácté. Člověk pak prožívá velkolepé, mohutné obrazy. Je uveden do dějů, které jsou v akáše zaznamenány o palestinských událostech, o životě Ježíše Krista, a sám všechno skutečně prožívá. Když pak dospěje ke třinácté kapitole, prožívá jednotlivé stupně zasněžení:

1. Mytí nohou.

V první řadě je nutné chápat, co tato velkolepá scéna znamená. Ježíš Kristus se sklání k těm, kteří jsou nižší než on. V celém světě musí být pokora vůči těm, kteří stojí pod námi a na jejichž útraty se vyvíjíme výš. Kdyby mohla rostlina myslet, musela by děkovat kameni, že jí poskytuje půdu, ve které může vést vyšší život, a zvíře by se muselo sklánět k rostlině a říci: „Tobě vděčím (děkuji) za možnost, že existuji.“ A právě to by musel člověk udělat vůči celé ostatní přírodě. Ten, kdo stojí výš, musí se sklánět k těm, kteří stojí níž pod ním, a říci jim, že by se nikdo nemohl vyvíjet, kdyby oni nepřipravili „půdu“.

Obdobně je tomu i dále v celém stupňovaném pořadí lidstva až k samému Ježíši Kristu, který se v pokoře sklání k apoštolům a říká: „Vy jste mojí půdou a na vás vyplňuji výrok ‚Ten však, kdo chce být prvním, musí být posledním, a ten, kdo chce být pánem, musí být služebníkem všech.‘“

Umývání nohou znamená, že člověk „chce rád sloužit“, že „se sklání“ ve vsí pokoře. Člověk se musí úplně proniknout touto pokorou, a pak prochází prvním stupněm křesťanského zasněžení. Že už je tak daleko, pozná člověk na jistém vnitřním a na jistém vnějším příznaku.

Vnější příznak: cítí, jako kdyby jeho nohy byly oblévány vodou. Takový pocit má po mnoho dnů; pociťuje jakoby mytí vodou.

Vnitřní příznak je astrální vize, která se dostavuje zcela určitě: vidí sám sebe, jak myje určitému množství lidí nohy. To se mu vynořuje ve snech. Tuto vizi má každý. Jestliže se dostavily tyto zážitky, pak prošel tímto stupněm a následuje:

2. Bičování.

Aby člověk postoupil takto daleko, musí si vypěstovat jiný cit, když čte o bičování. Musí se učit, aby obstál při úderech biče života; musí si říci, že vytrvá ve všech strastech a bolestech, ve všem, co ho v životě postihne.

Vnější známka: člověk doslova cítí na jednotlivých místech svého těla bolest.

Vnitřní známka: ve snu vidí, že je bičován.

3. Korunování trnovou korunou.

Teď k tomu musí přistoupit jiný pocit: člověk musí statečně vydržet, i když je zasypán výsměchem a potupou kvůli tomu, co je mu na světě nejsvětější.

Vnější známka: člověk pociťuje tíživé bolesti hlavy.

Vnitřní známka: člověk astrálně vidí, že je korunován trnovou korunou. Pak může přistoupit k čtvrtému stupni:

4. Nesení kříže.

Tady se musí vytvořit nový zcela určitý pocit. Je založen na překonání toho, že vlastnímu tělu přikládáme zvláštní význam. Musí se nám stát lhostejné, jako kus dřeva. Pak se na své tělo díváme objektivně, když ho neseme životem – stalo se nám dřevem kříže. Při tom není potřeba, abychom své tělo přezírali, právě tak jako každý jiný nástroj. Zralost na tomto stupni se vyznačuje tímto vnějším příznakem: v době meditace vznikají na místech, která nazýváme místy svatých ran, rudé body ve formě ran, a to na rukou i nohou a na pravé straně ve výši srdce.

Vnitřní příznak: žák sám visí na kříži.

5. Mystická smrt.

Spočívá v tom, že člověk skutečně na chvíli odumírá všemu pozemskému. Dále je možno podat jen kusé líčení křesťanského zasvěcení. Člověk prožívá astrální vizi, že všude panuje tma, že pozemský život zašel. Před tím, co má přijít, se rozprostírá černá opona. Za tohoto stavu se žák učí poznávat, co je ve světě zlé a špatné. To je sestup do pekel. Pak prožívá stav, jako kdyby se opona roztrhla vedví, a vystupuje dévachanický svět. To je okamžik, kdy se tato opona roztrhla.

6. Kladení do hrobu.

Jako se na čtvrtém stupni stává tělo něčím objektivním, tak zde musí člověk v sobě vypěstovat cítění, že všechno ostatní, co nás na Zemi obklopuje, k nám náleží právě tak jako vlastní tělo. Zde se vlastní tělo rozšiřuje přes své hranice, člověk už není oddělenou bytostí, ale je spojen s celou zemskou oběžnicí; Země se stala naším tělem, člověk je pochován v zemi.

7. Zmrtvýchvstání.

Tento stav nelze slovy vylíčit. V okultismu se o tom říká: sedmý stav si může představit jen ten, jehož duše se úplně uvolnila od mozku. Takovému člověku by ho bylo možné popsat. Učitel křesťanského okultismu dává návody, jak lze tento stupeň prožít. A po něm prošel žák křesťanským zasvěcením; je cele spojen s Ježíšem Kristem.

ROSEKRUCIÁNSKÉ ŠKOLENÍ

Nesmíme si představovat, že rosekruciánské zasvěcení (*školení*) odporuje dvěma předchozím způsobům. Existuje asi od 14. století. Tehdy ho bylo nutné zavést, protože lidstvo potřebovalo ještě jinou formu okultní výchovy. V kruzích zasvěcenců se předvíдалo, že přijdou lidé, kteří se dají ve své víře zvrátit postupně se vyvíjejícím věděním. Proto bylo nutné utvořit formu pro ty, kteří upadnou do rozporu mezi vírou a věděním. Ve středověku byli největší učenci věřící a nejzbožnější lidé. Ale ještě i později pro lidi, pokročilé v přírodních vědách, dlouho neexistoval rozpor mezi vírou a vědou. Říká se, že Koperníkova soustava otrásla lidskou vírou, ale Koperník sám věnoval svůj spis papeži.

Mistři moudrosti tento rozpor předvídali, a proto bylo nutné najít novou cestu pro ty, kteří budou poznáním odvráceni od víry. Lidé, kteří se hodně zabývají vědou, musí jít rosekruciánskou cestou, aby se stali zasvěcenci. Rosekruciánská metoda ukazuje, že nejvyšší světské věděním může ladit s nejvyšším věděním nadsmyslových duchovních pravd. Až teprve rosekruciánská metoda umožňuje správně poznat křesťanskou víru tomu, kdo by od ní jinak pro omámení z vědy odpadl. Teprve touto metodou může každý člověk chápat křesťanskou víru, pravdu o Kristu Ježíši správně a s nehlubším porozuměním.

Pravda je pouze jedna jediná, ale lze k ní dospět po různých cestách, podobně jako se na úpatí hory rozbíhají různé cesty, ale na vrcholu se přece jen všechny opět spojují.

Podstatu tohoto rosekruciánského školení lze označit slovy „pravé sebepoznání“. Přitom je nutné rozlišovat dvě věci (a rosekruciánský žák je nesmí rozlišovat pouze teoreticky, ale i prakticky, tj. musí se snažit své poznání uvést do praktického života).

Jsou dva druhy sebepoznání:

1. nižší sebepoznání, které rosekruciánský žák nazývá sebezrcadlení; tím se má překonat nižší „já“;
2. vyšší sebepoznání, zrozené sebezřeknutím.

Co je nižší sebepoznání?

Je to poznání svého denního „já“, toho, čím jsme, co v sobě nosíme. Je to – jak se říká – nazírání do vlastního duševního života. Je však nutné si ujasnit, že tím nelze dospět k vyššímu „já“, neboť pokud se člověk dívá sám na sebe, vidí jen to, čím je. Ale právě nad to se má dostat, aby se od tohoto „já“ obyčejného života uvolnil.

Ale jak?

Většina lidí je přesvědčena, že jejich vlastnosti jsou ty nejlepší, a kdo takové vlastnosti nemá, je nesympatický. Kdo se nad toto mínění dostal nejen v teorii, ale i v životě (v cítění), ten už je na cestě k pravému sebepoznání. Nad toto sebezrcadlení může člověk dospět zvláštní metodou, kterou lze použít vždy, když si tu a tam najdeme pět minut času. Je nutné vyjít z věty:

„Všechny vlastnosti jsou jednostranné.“

Musíme poznat, kde jsou jednostranné, a musíme usilovat o to, abychom je harmonizovali.

Tato věta je nejvhodnější ne snad v teorii, ale v praxi.

Kdo je pilný, musí zkoumat, jestli není pilný na nesprávném místě. Hbitost je také jednostranná, musím ji doplnit pečlivou ostražitostí. Každá vlastnost má svůj opačný pól;

ten je nutné si osvojit, abychom sebe opačnou vlastností harmonizovali. Pak člověk začíná pracovat mimo sebe. To nepatří k meditaci, to je nutné si vydobýt mimo. Toto harmonizování bytosti spočívá zejména v tom, že si člověk všímá malých příznaků. Kdo například má tu vlastnost, že nenechá jiné vymluvit, má dbát pečlivě na to, aby si na šest týdnů předsevzal, že bude před jinými naprosto mlčet, pokud to jen vůbec bude možné.

Pak je nutné si zvykat, abychom nemluvili příliš hlasitě ani příliš tiše. Takové okolnosti, na které člověk obvykle vůbec nemyslí, k tomuto intimnímu vývoji vlastního nitra patří, a čím více si člověk všímá takových (zdánlivě bezvýznamných) maličkostí, tím je na tom lépe. Tento postup je obzvláště účinný, když člověk dospěje tak daleko, že si odvykne nejen morální, intelektuální nebo citovou vlastnost, ale i některou vnější vlastnost. Nejde tu ani tak o probádání vlastního nitra v obvyklém smyslu jako spíše o zdokonalení vlastností, které ještě člověk dostatečně nevyvinul, o doplnění toho, co tu už je, vlastností opačnou.

Sebezpoznání patří pro člověka k nejobtížnějším skutečnostem; a právě ti, kteří se domnívají, že se znají nejlépe, se nejsnáze klamou. Takoví lidé právě myslí příliš na své vlastní „já“. Toto neustálé upjaté zírání na sebe sama a neustálé říkání si „já“ by si měl člověk odvyknout už v řeči. Především je nutné si odvyknout myšlenku, že na jeho vlastním mínění záleží více než na mínění jiných lidí.

Předpokládejme například, že je někdo velmi chytrý. Pokud uplatní svoji chytrost ve společnosti lidí, kteří jsou na mnohem nižším stupni, uplatňuje ji na nepravém místě, a to spíše jen kvůli sobě samému. Měl by se chovat úměrně duchu ostatních. Zejména ti, kteří agitují pro nějakou věc, se proti tomuto pravidlu snadno prohřešují. Je nutné, aby k těmto požadavkům přistoupilo to, co v okultismu nazýváme trpělivost. To souvisí se sebezpoznáním. Většina těch, kteří chtějí něčeho dosáhnout, nechtějí čekat, protože se domnívají, že už jsou zralí, aby všechno přijali. Trpělivost pramení z přísné sebevýchovy. I to souvisí s nižším sebezpoznáním.

Vyšší sebezpoznání začíná teprve tehdy, když si začneme říkat, že v tom, co je naším denním „já“, není naše vyšší „já“. To je v celém vnějším světě, lhostejno jestli ve hvězdách, ve Slunci, v Měsíci, v kamenu nebo ve zvířeti. Pokud někdo řekne, že chce pěstovat své vyšší „já“, a chce se uchýlit do ústraní, pokud nechce vědět nic o hmotném, pak naprosto neuznává, že právě vyšší „já“ je všude ve vnějším světě. Určité způsoby duchovního léčení se dopouštějí této chyby, která se může stát velmi osudnou. Vnucují nemocnému představu, že neexistuje nic materiálního, a tudíž ani žádná nemoc. To je založeno na klamném sebezpoznání a je to, jak už bylo poznamenáno, velmi nebezpečné. Takový způsob léčení je protikřesťanský, i když o sobě tvrdí, že je křesťanský.

Křesťanství je nauka, která vidí projev božství všude. Pokud se na všechno hmotné nedíváme jako na projev božství, spatřujeme v tom jen iluzi. Pokud popíráme vnější svět, popíráme i božství. Popíráme-li hmotu, ve které se projevuje Bůh, popíráme i Boha. Nejde o to, abychom nahlíželi do svého nitra, ale musíme usilovat o to, abychom poznali vyšší „já“, které nás prozařuje. Nižší „já“ říká: „Stojím tady a mrznu;“ vyšší „já“ naproti tomu říká: „Já jsem též chlad a působím v sobě chladno.“ Nižší „já“ říká: „Já jsem tady, jsem v oku, které vidí Slunce.“ Vyšší „já“ naproti tomu říká: „Já jsem ve Slunci, a hledím slunečním paprskem do tvého oka.“

Skutečně vystoupit mimo svou bytost znamená zřeknout se sebe. Proto směřuje rosekruciánská výchova k tomu, aby se nižší „já“ dostalo z člověka. V theosofii se na počátku jejího působení dělala nejhorší chyba tím, že se říkalo: „Je nutné nehledět k vnějšímu světu, ale zírat do svého nitra.“ To byla velká iluze. Tady člověk nachází jen své nižší „já“, čtvrtý článek své bytosti, který se domnívá, že je něčím božským, zatímco ničím božským není. Abychom poznali božství, je nutné vystoupit mimo sebe.

„Poznej sám sebe“ znamená zároveň: „Překonej sám sebe!“ Obory, o které jde, jsou uvedeny dále; je opět nutné, aby šly ruku v ruce s vlastnostmi, které už byly dříve vyjmenovány: 1. kontrola myšlení; 2. iniciativa v jednání; 3. umírněnost; 4. nepředpojatost nebo pozitivnost; 5. víra; 6. vnitřní rovnováha. Školení pak spočívá v následujícím:

1. Studium. Bez studia se dnešní Evropan nedostane ani k tomu, aby vůbec získal poznání. Musí v sobě nejdříve projevit myšlenky celého lidstva, musí se naučit, aby myslel s celou světovou soustavou. Musí si říci: „V myšlenkách jiných lidí musí být přece obsaženo něco lidského; chci zkusit, jestli také lze tyto myšlenky použít pro život.“ Není zapotřebí, aby člověk přísahal na nějaké dogma, musí však poznávat, musí se zabývat studiem. Žák musí poznat vývoj Slunce i oběžnic, Země a člověka. Tyto myšlenky, které se nám dávají ke studiu, očišťují našeho ducha. Po přesných myšlenkových liniích dospějeme k vytvoření přesných myšlenek. Toto studium naše myšlenky opět očišťuje, takže můžeme myslet přísně logicky. Když například studujeme „těžkou“ knihu, záleží méně na tom, jestli pochopíme obsah, než na tom, že jsme vstoupili do spisovatelových myšlenkových kolejí a učili se myslet s ním. Proto také nesmíme žádnou knihu pokládat za příliš těžkou, protože by to znamenalo, že jsme příliš pohodlní myslet. Nejlepší knihy jsou ty, které je možné brát do ruky stále znova a znova, kterým nelze rozumět ihned, které je nutné studovat větu za větou. Při tomto studiu nezáleží tak velmi na tom, co se studuje, ale jak se to studuje. Když například poznáváme hvězdné zákony jako velké pravdy, vytvoříme si velké myšlenkové linie – což je právě na věci to podstatné.

Mnoho egoismu je i v tom, když někdo říká: „Chci poznat spíše morální nauky, a ne nauky o planetárních soustavách.“

Ale správná moudrost způsobuje morální život.

2. Imaginace čili imaginativní poznání.

Co je toto za poznání a jak ho lze dosáhnout?

Člověk musí jít světem a pozorovat ho přísně podle Goethovy zásady: „Všechno pomíjivé je pouze obrazem (*znaméním, příměrem*).“

Goethe byl rosekrucián a může nás uvést do duchovního života. Každá věc se pro nás musí stát obrazem, podobenstvím v mnohonásobném vztahu. Dejme tomu, že například kráčíme na podzim kolem ocúnu podzimního; ten je pro mě tvarem i barvou symbolem smutku. Jiná rostlina, svlačec, je symbolem potřeby pomoci. Další rostlina může být znamením veselosti. Zvíře v pestrých barvách je obrazem, podobenstvím (*příměrem*) pro koketerii. Obrazy, přirovnání jsou často vyjádřeny už ve jménu – například „smuteční vrba“, „pomněnka“ atd. atd. Čím více v tomto směru přemýšlíme o tom, že vnější věci jsou symboly pro mravní skutečnosti, tím snáze v nás bude moci vystoupit imaginativní poznání.

Takové obrazy nacházíme i u člověka. Například můžeme studovat chůzi člověka jako jeho temperament. Všimněme si těžkého, pomalého kroku melancholika, rychlého kroku cholera, a lehkého, spíše na špičkách nohou spočívajícího kroku sangvinika.

Když jsme si počínali takovým způsobem po nějakou dobu, můžeme přejít ke cvičením vlastní imaginace. Vezměme si například květinu, podrobně si ji prohlédneme, úplně se do ní ponoříme a vložíme do této rostliny doslova celé nitro své duše, jak je to popsáno ve spise „Jak poznáváme vyšší světy“. Podporujeme tak imaginaci a dospíváme k astrálnímu vidění. Po nějaké době skutečně zpozorujeme, jak z rostliny vychází malý plamínek – astrální efekt toho, co roste.

Jiný příklad: položíme před sebe semínko rostliny a postupně před sebou vidíme objevit se celou rostlinu.

Taková jsou cvičení pro imaginaci. Poznáváme, čím se předměty obklopují jako astrálním obalem.

3. Učení se okultnímu písmu. Existuje okultní písmo, kterým lze vniknout do věcí. Tato řeč má mnoho znamení. Když skončila stará indická kultura, začala kultura nová. Znamení takového stadia vývoje, kdy jedna kultura přestává a druhá počíná, je „vír“. Takové víry jsou všude v přírodě – například mlhovina Orionu apod.

I zde starý svět zaniká a vzniká nový.

Když vznikla indická kultura, stálo Slunce ve znamení Raka; astronomické znamení Raka je ☾. Když vznikla kultura perská, stálo Slunce ve znamení Blíženců; egyptská kultura vznikla ve znamení Býka, kultura řecko-latinská ve znamení Skopce.

Dalším příkladem je písmeno „M“. Každé písmeno má svůj okultní původ. Písmeno „M“ je znamením moudrosti. Vzniklo znázorněním horního rtu a zároveň je ☽~ symbolem pro mořské vlny. Moudrost je tudíž symbolizována vodou. Tato znamení jsou zvuky, které jsou přiměřené věcem. Takové skutečnosti se pěstují v rosekruciánském školení.

4. Rytmizování života a dechu. To nehraje tak velkou úlohu jako u člověka z Orientu, ale také to patří k okultní výchově a rosekrucián ví, že meditováním nastává zlepšení dýchaného vzduchu.

5. Shoda mikrokosmu s makrokosmem. To je souvislost mezi velkým a malým světem, mezi člověkem a vnějším světem. Člověk vznikl postupně, jeho jednotlivá těla se vytvořila během vývoje. Není možné, aby určité orgány vznikly v bytosti, která například nemá astrální tělo; takže určitá ústrojí, která člověk má, nemohla vzniknout na Slunci, a to ani v začátcích. Takové ústrojí jsou například játra. U bytosti, která má pouze éterné tělo, není ani základ jater. Játra nejsou sice bez éterného těla možná, ale vytvořit je může teprve astrální tělo.

Obdobně nemůže mít teplou krev bytost, která nevznikla v době, kdy se přetvořila v „já“. Je tedy možné říci, že játra odpovídají astrálnímu tělu, krev lidskému „já“.

Tak odpovídá každý, i ten nejmenší orgán lidského těla určité skutečnosti. Když pak člověk obrátí pozornost na sebe sama jako na něco objektivně jiného (například když se soustředí na kořen nosu) a s tím spojí určité slovo, které mu dává okultní učitel, je veden k tomu, co tomuto místu odpovídá, a učí se chápat jeho význam. Když k tomu obdržel určitý návod, pozná člověk, který se na toto místo soustředí, podstatu svého „já“.

Jiné, mnohem pozdější cvičení má vztah k nitru lidského oka; tím se člověk učí poznávat vnitřní podstatu světla a Slunce. Podstatu astrální pozná člověk tím, že se s určitými slovy soustředí na játra.

Správný vývoj sebe sama je, když je člověk veden mimo sebe každým orgánem, na který upře svoji pozornost. To působí zvláště účinně v nové době, v době materialistického lidstva. Tak dospíváme hmotnou cestou k příčině, k tvůrčím prvkům hmotna.

6. Pobývání nebo pohroužení se do makrokosmu.

To je totéž, co bylo popsáno jako dhjána, duchovní kontempace. Člověk se pohrouží do orgánu, který je předmětem kontempace, například do nitra oka. Když se člověk chvíli soustředí, představa vnějšího ústrojí mu mizí, takže myslí už jen na to, na co je oko odkázáno, na světlo. Tím dospívá k tvůrci tohoto ústrojí a ven do velkého světa, do makrokosmu. Člověk pak cítí, jak tělo roste, stává se veliké jako Země, dokonce roste i přes hranice Země, a všechny věci Země jsou v něm. Člověk pak žije ve všech věcech.

7. Božská blaženost (samádhi).

Nyní člověk přestává myslet i na tuto poslední představu, ale uchovává si sílu myšlení. Tím pobývá v božském duchovním světě.

Tyto stupně rosekruciánského školení jsou spíše vnitřními stupni a vyžadují, aby člověk pěstoval vyšší duševní život subtilním způsobem. V našem materialistickém věku je všeobecně rozšířená povrchnost silnou překážkou pro uvnitřnění, jehož má veškerý duševní život dnes tolik zapotřebí. Toto školení je upravené pro Evropana. Vyžaduje určitou duševní energii, ale není těžké. Může ho uskutečnit každý, kdo jen opravdu chce. Ale i tady platí Goethova věta: „Je to sice lehké, přece však i lehké je těžkým.“

POHLED NA SOUVISLOST ČLOVĚKA A CELÉ ZEMĚ.

ZEMĚTŘESENÍ A SOPEČNÉ VÝBUCHY

Co se děje se Zemí, když se lidstvo vyvíjí?

Pro okultistu není Země totéž jako pro přírodního badatele, který v ní vidí jen velkou neživou kouli, která vypadá uvnitř téměř stejně jako vně (nanejvýš s tím rozdílem, že látky v nitru jsou tekuté). Je téměř nepochopitelné, jak taková mrtvá koule může rodit různé bytosti. Víme, že na naší Zemi lze pozorovat určité úkazy, které hluboce zasahují do osudu mnoha bytostí. Ale dnešní přírodní věda to pozoruje jako bez souvislostí s tímto osudem. Tak například zemětřesení a sopečné výbuchy postihují osudy stovek a tisíců lidí.

Má vůle člověka vliv na tuto skutečnost, nebo je to náhoda? Jak je to s člověkem, který zahynul při zemětřesení? Co říká okultista o nitru Země?

Tajná věda všech dob říká o nitru Země toto: Zemi si můžeme představit tak, že se skládá z řady vrstev. Ty však nejsou navzájem přesně ohraničené, jako je tomu například u cibule, ale postupně přecházejí jedna do druhé. Nejhořejší vrstva, minerální hmota, se má k nitru jako skořápka k vejci. Tuto nejhořejší vrstvu nazýváme:

1. Minerální Země. Pod tou se objevuje něco, co nelze přirovnat k žádné zemské substanci, a tuto vrstvu nazýváme:

2. Tekutá Země. Není tím vlastně míněna tekutina, neboť naše tekutiny mají také nerostnou povahu. Tato vrstva má zvláštní vlastnosti. Tato substance totiž začíná mít duchovní vlastnosti, které spočívají v tom, že kdyby byla uvedena do kontaktu s něčím živým, ihned by tento život vypudila a zničila. Okultista může tuto vrstvu zkoumat čistou koncentrací.

3. Vzdušná Země. Je to substance, která umrtvuje cit. Kdyby se spojila například s bolestí, promění jí v radost a naopak. Cit ve své existenci je tu doslova ničen, stejně jako druhá vrstva ničí život.

4. Vodní Země čili Země formy. Tato vrstva se skládá ze substance, která z každé věci vytváří materiálně to, co se v dévachanu děje duchovně. V dévachanickém světě nacházíme negativní obrazy k fyzickým věcem. V této vrstvě by například kostka soli byla zničena, ale na jejím místě by vznikl její negativní obraz. Tvar se tu doslova mění v opak (*ve formu*), všechny vlastnosti věci se přesunují do jejího okolí; dokonce i prostor, který předmět zaujímal, se stává prázdným.

5. Plodivá Země. Tato substance je plná bující energie růstu. Každá její částice ihned roste dál jako houba, stále se zvětšuje, a pohromadě je udržována horními vrstvami. Slouží formám (*jejich tvarům, tvorům*) předcházejících vrstev jako život, který se za nimi skrývá.

6. Ohnivá Země. Tato substance má jako taková cit a vůli. Pociťuje bolest a ozývá se při doteku. Doslova je celá složena z vášní.

7. Zemské zrcadlo, zemský reflektor. Tato vrstva má své jméno od toho, že její substance, když se na ni soustředíme, mění všechny vlastnosti Země v opak. Když člověk nechce vidět to, co je na Zemi, ale dívá se v duchu na tuto vrstvu a dá pak před sebe například něco zeleného, jeví se mu zeleň červenou; každá barva se jeví ve své doplňkové barvě. Vzniká tak polární zrcadlení; všechno se objeví v opaku. Smutek by tato substance proměnila v radost.

8. Tříštítel. Když se vyvinutou silou soustředíme na tuto vrstvu, objevuje se nám něco obdivuhodného. Rostlina by se v této vrstvě jevila jako mnohonásobně rozmnožená, právě tak jako všechno ostatní. Ale podstatné je, že tato vrstva tříští i mravní vlastnosti. Tato vrstva nese vinu, že silou, kterou vyzařuje na povrch Země, celkově způsobuje spory a disharmonii na Zemi.

Lidé spolu musí působit v harmonii a překonávat tříštivou sílu této vrstvy. Tato síla byla vložena do Země proto, aby lidé mohli sami vyvinout harmonii. V podstatě se tu připravuje a organizuje všechno zlé. Svárliví lidé jsou uzpůsobení tak, že na ně má tato vrstva zvláštní vliv. Všichni, kteří psali z okultního poznání, tuto skutečnost znali. Dante popisuje v „Božské komedii“ tuto vrstvu jako „Kainovu roklí“. Svár obou bratrů Kaina a Ábela pochází odtud. Tato vrstva tedy v podstatě přinesla na svět zlo.

9. Jádro Země. Jeho vlivem v podstatě na světě vzniká černá magie. Z něho vychází síla duchovního zla.

Z předchozího popisu můžeme zjistit, že člověk má vztah ke všem vrstvám, neboť ty neustále vyzařují svoje síly. Lidé jsou vydáni vlivu těchto vrstev a jsou bez ustání nuceni jejich síly překonávat.

Až budou lidé na Zemi sami vyzařovat život – budou vydechovat životodárný prvek – pak překonají ohnivou Zemi.

Až zvítězí jednota, překonají lidé tříštitele.

Až zvítězí bílá magie, nebude už na světě zlo.

Tak znamená vývoj člověka přeměnu zemského nitra. Na počátku bylo těleso Země takové, že zadržovalo postup všeho, co se chtělo vyvíjet.

Ke konci se celá Země přemění silou člověka tak, že se produchovní. Člověk tak Zemi dá svoji podstatu.

Někdy může nastat případ, že se substanciální vášeň ohnivé Země vzbouří. Protože je podnícena vášní člověka, proniká plodivou Zemí, prodírá se potom průduchy do horních vrstev, vlévá se do pevné (*minerální*) Země, otřásá jí, a působí tak zemětřesení. Když tato vášeň ohnivé vrstvy vnitřní substanci Země prorazí, vzniká sopka. To má velkou spojitost s člověkem.

V době lemurské rasy byla hořejší vrstva ještě příliš měkká a ohnivá vrstva byla ještě příliš nahoře. Lidská vášeň je pak se substancí vášnivosti této vrstvy příbuzná. Pokud je člověk velmi zlý, posiluje tuto vášeň; tak tomu bylo na konci lemurské doby. Lemurský člověk svojí vášní vzbouřil ohnivou Zemi, a zničil tím celou lemurskou pevninu. Člověk nemůže hledat pravou příčinu tohoto zániku nikde jinde než v okolnosti, že to sám ze Země udělal. Dnes jsou vrstvy hustší a pevnější, ale stále ještě souvisí lidské vášně s vrstvou vášnivosti v nitru Země; stále ještě, když se nahromadí zlé vášně a síly, vzniká tím zemětřesení a sopečné výbuchy.

Jak člověk souvisí svým osudem a svou vůlí s tím, co se tu děje, můžeme poznat na dvou případech, které byly okultně probádány.

Zjistilo se totiž, že všichni lidé, kteří zahynuli za zemětřesení, se v nejbližším vtělení stali spirituálními lidmi, oddanými duchovnosti. Tito lidé byli už tak daleko, že potřebovali už jen tento jediný náraz, aby se jim ukázala pomíjivost všeho pozemského. To potom působilo v dévachanu, a tak si jako plod této zkušenosti osvojili pro nejbližší život, že hmotné je pomíjivé, ale duch vítězí. Nedospěli k tomu všichni z těchto lidí, ale mnozí žijí jako lidé, kteří patří k některému duchovnímu hnutí.

Ve druhém případě se zkoumala narození, která spadají do doby bohaté na zemětřesení. Přitom se zjistilo, že ze všech lidí, kteří se narodili v okolí zemětřesení (buť i ne prostorově, ale časově), se kupodivu stali materialisticky smýšlející lidé. Příčinou nebylo zemětřesení, ale značný počet materialisticky smýšlejících duší. Ty byly zralé k narození, působily svou astrální vůlí do fyzického světa a rozpoutaly síly ohnivé vrstvy. Ta pak při jejich narození vyvolala otřesy Země. Tak souvisí vůle člověka s tím, co se děje na Zemi.

Člověk zároveň se sebou proměňuje i své bydliště. Vlastním produčováním produčovňuje i Zemi a na příští oběžnici zušlechťí jednou tuto Zemi vlastní tvůrčí silou. V každém okamžiku, ve kterém myslíme a cítíme, pracujeme na velikém budování Země. Vůdci lidstva do těchto souvislostí vidí a snaží se poskytnout lidstvu síly, které působí ve smyslu vývoje.

Jedním z posledních takových hnutí je právě hnutí duchovně-vědecké; to má harmonizujícím a vyrovnávajícím způsobem působit na nejskrytější hlubiny lidské duše; a kdo stále ještě staví mínění nad lásku a právo nad mír, ten nepochopil vůdčí duchovně-vědecké ideje. Smýšlení, které pramení z lásky, musí přejít až do mínění. Kdo je na cestě okultního poznání, ten tuto okolnost pozná z přirozené nutnosti, jinak se nedostane dál; úplně se zřekne vlastního mínění a chce být jen nástrojem objektivního mínění, které pochází z duchovna a jako makrokosmické mínění proniká svět.

Čím víc se člověk zřiká sám sebe a stává se mluvčím tohoto makrokosmického mínění a nepřihlíží přitom k mínění vlastnímu, tím víc pěstuje pravé duchovní smýšlení. To je dnes velmi obtížné. Duchovně-vědecké nauky však už samy podporují mír. Když se lidé shromažďují, aby pěstovali toto učení, podporují mír; když však do něho vnášejí vlivy vnějšího světa, pak uvádějí do pěstování pravé duchovní nauky rozbroj a rozvrat, a to nelze.

Duchovně-vědecký světový názor musí takto přejít do cítění božské moudrosti, do něčeho, co by bylo možné nazvat duchovním ovzduším, ve kterém žije ryzí duchovní věda. Je nutné mít vůli, abychom to pochopili. Pak se duchovní věda vznáší jako jednotný duch všude tam, kde se k tomuto cíli lidé shromažďují. A pak bude pravá duchovní věda působit i navenek, do vnějšího světa.